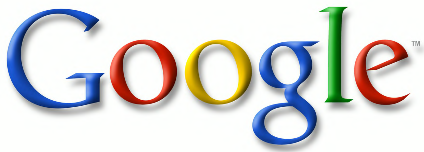

JOHANNIS NICOLAI

Antiquitatum Professoris

TRACTATUS

DE

SYNEDRIO ÆGYPTIORUM,

Illorumque Legibus insignioribus,

VBI

Variæ Antiquitates & mores lectu jucundi adducuntur, pœnæ in transgressores proferuntur & testimoniis aliorum Scriptorum tam JCtorum quam Historicorum probantur.

NUNC

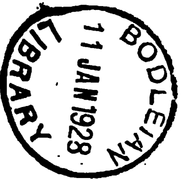
In bonum publicum luci datus.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud HENRICUM TEERING,

M DCC XI.

BODLEIAN
11 JAN 1928
LIBRARY

PROLOGVS.

Cum Ægyptii viderent, nullam Rempublicam ſine legibus diu ſalvam & incolumem ſtare poſſe. Certum enim eſt remotis his illam facile ruinam peſſimam habituram.

Leges quippe ſunt vinculum, quo Imperantes & obedientes, ſuperiores & inferiores arctiſſime conjunguntur, ut Reſpublica firmo talo ſtare poſſit. Hinc ſalubres leges ſanxerunt Reges Ægyptiorum, per quas Jus dicebant & crimina ſupplicio afficiebant; unde non dubitandum quin alii populi horum veſtigia preſſerint. Nam de Græcis legimus, quod ab Ægyptiis leges ſuas, & ab

his

his Romani suas hauserint, quarum utilitatem adhuc ex Jure nostro perspicimus. Ut igitur benevolus Lector has in succum & sanguinem convertere possit, nobiscum constituimus, Tractatulum de Synedrio Ægyptiaco illiusque Legibus conscribere, & collationem Legum Ægyptiacarum cum legibus civilibus instituere, quo quilibet facile cognoscere queat, quo nitantur fundamento. Ne-

mo enim erit, qui hoc negaverit, quod collationes legum magnum in Jure profeſerant uſum. Accipe igitur Benevole Lector hanc Legum collationem ſerena fronte, & ſi gratum hunc laborem cognoverimus, promittimus, inpoſterum publicæ luci dare collationem Legum Moſaicarum in Inſtitutiones Juſtiniani, in Codicem, in Decalogum, &c. Precibus ergo flagitamus, ut his utatur B. L.

do-

donec illæ Lucubrationes lucem publicam viderint. Vale in Domino & favore illustra tuo hunc laborem.

INDEX CAPITUM.

ELENCHUS LEGUM ÆGYPTIARUM.

LEX PRIMA.

LEX SECUNDA.

LEX TERTIA.

LEX QUARTA.

LEX QVINTA.

LEX SEXTA.

LEX SEPTIMA.

LEX OCTAVA.

LEX NONA.

LEX DECIMA.

LEX VNDECIMA.

LEX DVODECIMA.

LEX DECIMA TERTIA.

LEX DECIMA QVARTA.

LEX DECIMA QVINTA.

LEX DECIMA SEXTA.

LEX DECIMA SEPTIMA.

rum principem profitentur & è vestigio j
ex pacto ad eum referunt, qui res suas
runt: consimiliter unumquodlibet amissoru
ris consignatum exhibent, locumque ac d
horam, quibus jacturam fecerint, adscr
hoc modo cunctis facile repertis fraudatu
xatione rerum facta, quadrantem horu
solvit, & tum sua recuperat,

IN NOMINE JESU.

DE

SYNEDRIO

SEU

TRIBUNALI

ÆGYPTIORUM

Et illorum insignioribus Legibus.

CAPUT I.

De Synedrii Ægyptiaci existentia.

I. QUEMADMODUM nulla ferè gens reperta, nec hodie reperitur, quæ non varios habeat Magistratus, superiores & inferiores, in hunc finem constitutos & ordinatos, ut lites dirimant exortas, jura dicant, & omnem moveant lapidem, ut Respublica in tranquillo & beato statu conservetur; non est, ut ambigamus; An Ægyptii, qui inter antiquissimos terræ

 popu-

populos numerantur, etiam *Synedrium* quoddam, seu summum *Tribunal* habuerint? quærimus. De Hebræis constat, & extra omnem dubitationis aleam positum, quod diversa & quidem tria habuerint *Synedria*, de quibus doct. Angl. *Johannes Seldenus* eruditum opus, *de Synedriis Hebræorum* edidit, quem B. Lector evolvere velit; & statim rei veritatem reperiet. Legi etiam possunt de his D. *Quenstedt. Antiquit. Bibl.* B. *Carpzov. annot. ad Guilielmi Schickardi* משפט המלך *jus regium, edit. Lips.* aliique plurimi Scriptores, quorum gravissima nomina satis nota. Græci sanè sua quoque habuerunt *Synedria*, inter quæ *Amphictyon.* & *Areopagiticum*, aliaque, de quibus erudite disseruit *Johannes Meurs. in tract. de Areopag.* Confer. *Carol. Sigon. de Republ. Athenienſi.* Quid prohiberet asserere, quod etiam Ægyptii populi sapientissimi *Synedrium* habuerint, ubi jus dictum & controversiæ decisæ? Impossibile etenim fuisset, tantam populorum multitudinem, sine Magistratibus gubernare. Et licet regem habuerint; attamen probabile non videtur, illum solum jus dixisse. Onus enim intolerabile fuisset, quod humeris impar suis.

II. Cum igitur universa Ægypti terra juxta *Strabonem* antiquitus in triginta Nomos seu præfecturas divisa fuerit, necesse etiam fuit singulo Præfectum aut Ephorum adjungere; nam omnes hi Nomi in triginta Deorum &

Genio-

Geniorum, quos *Ephoros* aut *Decanos* in Deorum Republ. appellat *Trismegistus*, distinguebantur. Confer. *Hugo Robinson. in Annal. Mundi fol. m.* 122. *lib.* 2. *edit. Londin.* qui quidem XL. Νόμυς recenset. Nec fallit nos opinio, si vocabulum ꝫ Νόμυ accuratius inspiciamus, quod Græce à *Ptolomæis* ita dictum, quod nihil aliud, quàm *Jurisdictionem* significet. Hinc NOMUS est locus JVRI DICVNDO CAVSISQVE TRACTANDIS OPORTVNVS, quem antiqui ⲡⲓ ⲧⲁϣⲉⲓ i. e. Præfecturam seu Curiam, Arabes ايوان i. e. prætorium vocant.

III. Ex his satis elucet, quod quilibet NOMVS certam curiam vel prætorium habuerit, ubi convenerint Senatores deliberandi vel judicandi causa. Jure meritoque hos possemus appellare νομοφύλακες *legum custodes*, qui non solum literas, sed etiam facta hominum observarent ad legesque revocarent. Vid. *Lexic. Jurid. ex Brisson. Hotman. Prate. Cujac.* aliisque auctoribus collectum *pag. m.* 660. Quid enim aliud curia antiquitus erat, quàm forum judiciale? uti probat *Marcell. Donat. in dilucidat. in Flav. Vopisc. pag. m.* 1049. Ita quoque apud Ægyptios factum non dubitamus. Tempore enim *Sesostris* totam *Ægyptum* in tres partes divisam legimus, in inferiorem, mediam, superiorem; quarum unaquæque

in *Decem* iterum *Curias* sive præfecturas dirimebatur teste *Abenephio*, suusque singulis erat Præfectus, qui in ordines inferiores imperium habebat. Complexa autem est Regio ordines tres, Ordinem nempe *Pastorum*, *Agricolarum* & *Opificum*.

IV. Horum hominum multitudo in quovis NOMO reperiebatur magna, quæ aliter regi non poterat, quam per Magistratum ibi ordinatum & constitutum. Hinc negari non potest, in singulis *Nomis Curias* vel *Præfecturas* fuisse institutas, in quibus certæ personæ Magistratus munere functæ jus dixerint & unicuique suum tribuerint. *Thebis* autem & *Heliopoli* certa *delubra* fuisse ajunt, ut in his iterum quicquid vago cultu tota complecteretur *Ægyptus* componeretur. Horum meminit *Strabo lib*. XVII. ubi de Labyrintho agit, qui cum fuse de hoc dixisset, denique in hæc erumpit verba: In fine hujus ædificii, quod plus stadio occupat, est sepultura, quædam pyramis quadrangula, cujus quodlibet latus quatuor ferè jugerum & altitudo par. Sepulti nomen est *Imandes* (verius Simandes) dicunt, tot aulas ibi factas esse, quot PRÆFECTVRÆ, solitosque eo convenire, atque epulum quoddam sacris viris ac mulieribus fiebat sacrificii gratia Deo reddendi, & JVRIS DICVNDI de rebus maximis; quævis autem præfectura in suam aulam procedebat.

Ea-

Eadem fere refert *Abenephius* de عين شمس *Ainſchems*, i. e. *Heliopoli*, cujus verba ex verſione *Athanaſii Kircheri* ſequentia ſunt: Eſt autem in عين شمس *Ainſchems*, h. e. Heliopoli fabrica, cui tot domus perhibentur eſſe, quot CVRIÆ antiquitus in Ægypto cenſebantur, & unaquæque ex iis habebat Teleſman & idolum, quod colebant pro ſalute terræ, in qua erat *Curia*.

V. Colligi facile ex his dictis poteſt, quod quilibet Nomus peculiarem Curiam habuerit, in qua Idolum & oraculum repoſitum, quod Sacerdotes conſuluerint, ſi controverſia decidenda occurreret; quippe in *Nomo* 1. *Racoti Mercurius ſub Ibidis figura* cultus teſte *Kirchero fol. m.* 15. *Oedip. Ægypt. Syntag.* 1. Nomo ſecundo Phtenutho *Curia* vel delubrum erat, in quo *Serapis*, quem maximum Deorum Ægyptii, teſte Diodoro, Apulejo & Ammiano Marcellino appellabant, ſacra faciebant, inſomniaque captabant. Ita in reliquis *Nomis* factum eſſe oſtendit fuſe *Kircher*. l. c. Obſervandum autem quod in his Nomis Sacerdotes Magiſtratuum officium geſſerint, & in inferioribus & ſuperioribus Synedriis vel Curiis Judices fuerint. His leges ſuas tradidiſſe dicitur *Mercurius*. Vid. *Kircher. Syntag*. 2. *cap*. 1. *fol. m*. 115. ubi pluribus de his & illorum

Adjutoribus differit. Ex quibus omnibus satis patet, Ægyptios Synedria seu Curias habuisse.

CAP. II.

De Synedrii Magni Ægyptiorum Personis.

I. JUDICIA Ægyptiorum non casu fiebant, sed ratione; existimabant enim rite facta plurimum vitæ humanæ prodesse. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppressis, optimam ad prohibenda mala facinora viam putabant; pœnam verò delicti, aut pecunia, aut gratia tolli, confusionem vitæ communis fore existimabant. Quamobrem è civitatibus clarioribus *Heliopoli*, *Memphi* & *Thebis* viros optimos eligebant, quos judiciis præfecerent; qui Judicum consessus, neque Athenarum Areopagitis, nec Lacedæmoniorum Senatui, longo tempore postea institutis, cedere videbatur. Videantur *Athanas. Kircher. in Oedip. Ægypt. Syntag. 2. de politic. Ægypt. cap.* 11. *fol. m.* 120. *edit. Rom. Hugo Robinson. in Annal. Mundi edit. Londin. lib.* 2. *fol. m.* 123. Confirmat hoc testimonio suo *Diodor. Sicul. lib.* 1. *pag.* 48. b. his verbis; *Ex nobilissimis civitatibus viros optimos judiciis præfecerunt Ægyptii. Nam ex Heliopoli & Thebis & Memphi Celenos judices elegerunt.* Clarius *Ælianus histor. variar. lib.* XIV.

cap.

cap. XXXIV. explicat, quinam ipsi viri optimi fuerint, quando ita literis tradit: Δικασταὶ δὲ τὸ ἀρχαῖον παρ' Αἰγυπτίοις ἱερεῖς ἦσαν, i. e. *Judices apud Ægyptios iidem quondam fuerunt, qui & Sacerdotes.*

II. Ex jam allatis testimoniis quilibet facile intelliget, quod personæ in Synedrium Ægyptiacum cooptatæ fuerint Sacerdotes, penes quos maxima fuerit auctoritas. Aderant enim hi gravibus semper in rebus consilio atque opere Regibus, tum astrorum peritiâ, tum verò sacrificiis futura prædicentes. Hi post Reges secundum honoris dignitatisque gradum vel locum tenebant; quare Regibus semper adjungebantur, ut horum ministrorum die noctuque adstantium conspectu Rex nihil turpe committeret. Vid. *Petr. Gregor. Tholosan. praelud. optim. Jurisconsulti lib. 2. cap.* XXVI. *pag. m.* 229. *edit. Lugd.* 1583. Priusquam autem ulterius progrediamur, ex *Diodori* verbis, loca prius examinabimus, unde desumti vel accersiti fuerint Judices Sacerdotes? Non diu hîc disquirendum & inquirendum; cum ipse Auctor referat, ex nobilissimis civitatibus *Heliopoli*, *Thebis* & *Memphi*. Merito autem hîc quæritur, cur tantum ex his tribus civitatibus apud Ægyptios Judices electi? Et si accuratius rem examinamus, nulla alia ratio dari potest, quam quod hæ urbes bonarum artium & profundioris doctrinæ sedes fuerint.

Quod igitur ad *Heliopolim* attinet, illa *civitas Solis* dicta est, quæ ex primariis totius Ægypti urbibus fuit, religione & cultu Deorum celebris. Quidam hanc cum *Memphi* seu *Mesra* confundunt, id quod ab *Athanas. Kirchero fol. m.* 29. *Oedip. Ægypt. Syntag.* I. *c.* IV. decisum est. Ab Arabibus vocatur عين شمس *Oculus Solis*, uti *Geograph. Nubian.* recensente *Kirchero* testatur. Ab Hebræis autem dicitur *On*. Ita Rasse in Micra Haggedola in XXX. Ezech. און מדינת מצרים נקרא בלעז בית שמש או עין שמש i. e. On civitas Ægypti dicitur in lingua barbara Bethsames vel Ainsames, i. e. domus vel oculus Solis. Cum autem hæc civitas *Osiridi*, qui Sol putatur, dedicata, arbitramur, quod in illa educati fuerint, qui Osiridem imitarentur. Nam ille à primis annis fingitur avidus audiendi, grandior factus flagrasse desiderio eruditionis. Quid aliud his significatur, quàm quod in urbe hac studia maximè floruerint, ubi studiosi in omni disciplina eruditi fuerint, ut aliquando Reipublicæ maximo commodo esse possent.

III. Hoc autem probamus ex illo, quod scientiis & disciplinis ab omni antiquitate Ægyptii dediti fuerint, maximè post tempora *Abrahami*, qui ex Chaldæis primus eos docuit Astronomiam, auctor est *Joseph. Antiq. lib.* I. *c.* 9. Hodiè sanè ubique suas habere Scholas,

nul-

nullum esse NOMUM, ubi non Academiam & aliquando plures reperias. Quod de veteribus Ægyptiis tradidit *Diodor. Sicul. lib.* 1. *c.* 3. Non solum Professores habere publicos in Scholis & Academiis, sed & erudiri singulari cura à Sacerdotibus. Vid. celeb *Braun. in Select. Exercit.* IV. *pag. m.* 725. Si igitur in quovis Nomo Academiam habuerint, sequitur quod potissimum studia in nobilissimis Urbibus culta fuerint. Requirebatur etenim ab Ægyptiorum Sacerdotibus, ut docti essent & periti, potissimum in his, quæ ad religionem eorum pertinebant, ideo & leges callere debebant, ut notat *Livius* & *Cicero de legib. ad Attic. lib.* 4. *epist.* Et Sacerdotes *Heliopolitani* Philosophiæ & Astrologiæ erant peritissimi, teste *Strabone lib.* 17. *Geograph.* Et apud *Ægyptios* Sacerdotes tantum ex Philosophis eligebantur. Confer. *Tholosani Præludia optim. Jurisconsult. pag.m.* 228. *lib.* 2. *cap.* XXV. Sic etiam de duabus aliis celeberrimis civitatibus sentiendum, è quibus Judices accersebantur Sacerdotes.

IV. Visis locis ad qualitates harum personarum progredimur, quibus præditæ esse debebant, si ad hoc munus eligi vellent. Indicat hoc *Siculus* quando ita disserit: *Viros optimos judiciis præfecerunt Ægyptii.* Vocat illos *optimos*, quod vocabulum omnes Judicum qualitates in se comprehendit, ut scil. prudentes &

virtuosi esse debeant. *Prudentes*, aliàs non poterunt Reipublicæ naviculam regere. Quis enim navim mihi dirigat sine ferro, quod affirmant Siderites? Sic nemo Rempubl. sine mente, quam afflavit illa Diva. Hinc *Plato* verè ait *in Menon. sub fin. temp.* ἡ φρόνησις μόνον ἡγεῖται τοῦ ὀρθῶς πράττειν, & alter Sophus *Aristotel. lib.* 6. ἔχ. οἰόντε ἀγαθὸν εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως. Quare ulterius inquit: φρόνησίς ἐστιν ἕξις ἀληθὴς μετὰ λόγου πρακτικὴ περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά. Vel secundum *Lipsium Pol.* 1. *c.* 7. Prudentia est intellectus & dilectus rerum, quæ publicè privatimque fugiendæ aut appetendæ. Intellectum dixi, quia hic est, qui videt omnia, ideoque ὄμμα τῆς ψυχῆς à *Jamblicho* apud *Stobæum serm.* 3. jure dictus. Dilectum addidimus, quia eadem, quæ seligit, & recto judicio, honesta è deterioribus, utilia à noxiis discernit. Itaque judicare vel consulere nihil aliud est, quàm quid agendum vel fugiendum sit, inquirere ac ratiocinari. Qui enim benè in rebus agendis aut fugiendis ratiocinatur, is benè consulit, quod est prudentiæ munus. Ergo primum quod ad optimos pertinet requisitum est prudentia. Eligebant igitur optimos Sacerdotes Judices, qui singulari prudentia præditi erant.

V. Cum autem prudentia non sine virtute, nec virtus sine prudentia esse queat, ideoque viro optimo virtutem adjungimus. Sine virtute

tutè enim prudentia (inquit Lipsius) calliditas est & malitia, & quidlibet potius, quàm prudentia. Quicquid enim non temerè agimus, id eligimus. Est enim electio appetitio cum ratione; atque ut electio bona sit, necesse est, rationem rectam esse & appetitum bonum: quorum illam Prudentia perficit, hunc virtus. Videatur D. *Schaller. in dissert. politic. de Consiliar.* Qui nunc prudentia & virtute carent, optimi non possunt salutari; nec illi qui prudentia sola præditi; sed qui simul morum gravitate vitæque continentiâ. Eligebantur in Judices ergo ab Ægyptiis *optimi*, quorum vestigia pressit *Alexander Severus* teste *Herodian.* VI. I. *pag.* 253. quos ita describit: *Quippe cum primum sedecim ordinis Senatorii viros, ætatis gravitate vitæque sanctimonia præcellentes, assessores Principis delegerunt*, &c. Illustratur locus ex *Lampridio in vita Alexandr.* p. 137. his verbis: *Amicos sanctos & venerabiles habuit, non furaces, non factiosos, non callidos, non ad malitiam vel malum consentientes, non bonorum inimicos, non libidinosos, non crudeles, non circumventores, non irrisores, non qui illum sicut fatuum circumducerent; sed sanctos, venerabiles, continentes, religiosos, amantes Principis sui*, &c. Hi itaque, qui his virtutibus præditi optimi dicuntur; quare hinc conjici potest, quibus virtutibus Sacerdotes Judices ornati fuerint; quæ ab omnibus Judicibus hodienum requirun-

runtur. Ex his jam ſatis patet, quod perſonæ in *Synedrium Magnum Ægyptiacum* receptæ Sacerdotes probatæ fidei & inculpatæ vitæ graviſſimiſque moribus fuerint. Quas qualitates de Judicibus Hebræorum etiam requiſivit Deus ipſe *Exod.* XVIII. 21. Evolvantur hîc *Selden. de Synedr. Ebraor. lib.* 1. *cap.* 14. *pag. m.* 380. *ſeqq. Herman. Conring. Differt. de Republ. Heb. Sigon.* & *Cuna. de Republ. Hebraor. Henric. Ainsworth. Com.* in h. l.

CAP. III.

De diverſis Sacerdotum Ægyptiorum ordinibus.

I. SACERDOTES ergò à Mercurio in Judices inſtitutos fuiſſe extra omnem dubitationis aleam ponimus, cum hiſtoriarum teſtimonia id ſatis confirment. Factum autem hoc eſſe non ſine rationibus, quia humanæ voluntatis in legibus ſervandis caducitatem probe noverat, & ut ſuarum legum conditarum perpetuos ſucceſſores haberet, ſacerdotum hominum ſagaciſſimorum, ingenio, ſapientiâ & peritiâ rerum præcellentium, quibus ſolis ad regni ſucceſſionem aditus foret, inſtituit *Collegium*; quibus *artium*, *legumque* à ſe *conditarum* normam tradidit, eoſque juramento adegit, ne præter ordinis ſui homines, eandem ulli alteri communicarent; præterea ſacrificio-

ciorum rituumque in Numinibus quà colendis, quà placandis præscriptas leges, iisdem veluti optimam hæreditatem reliquit, & quia soli Sacerdotes tantæ moli insufficientes putabantur, iis varios veluti Coadjutorum regni ordines substituit.

II. Primi inter hos erant *Cantores*, qui dubia ex legum Mercurii Digestis circa Deorum hymnos & laudes exorta solverent, rationes vitæ regiæ ad supremarum mentium ideas dispositas edocerent. Et hi fortè erant, qui semper Regem comitabantur, de quibus *Diodorus Sicul. l.* 1. sed nobiliorum sacerdotum filii, tum ultra viginti annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi. Et ritum hunc canendi leges forsitan Græci ab Ægyptiis hauserunt, qui cantilenæ hujus genus per NOMON explicant. *Aristotel. Sect.* 19. *Probl.* 28. de hoc ritu ita disserit: Διὰ τί νόμοι καλοῦνται, οὓς ᾄδουσιν; ἢ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα ᾖδον τοὺς νόμους, ὅπως μὴ ἐπιλάθωνται, ὥσπερ ἐν Ἀγαθύρσοις ἔτι εἰώθασι, καὶ τῶν ὑστέρων οὖν ᾠδῶν τὰς πρώτας, τὸ αὐτὸ ἐκάλεσαν ὅπερ τὰς πρώτας. i. e. *Cur leges pleraque cantilena appellantur? An quod homines priusquam literas scirent, leges cantabant, ne eas oblivioni mandarent; quod etiam nostra ætate Agathyrsis in more est. Ergò primas quoque posteriorum cantilenarum eodem appellaverunt nomine, quo nomine superiores vocabantur.* Confer. *Francisc. Rous in Archæologia Attic. lib.* 3. *cap.* 1.

pag.

pag. m. 95. edit. Oxoniens. Ut igitur Reges Ægyptiorum & alii leges memoriæ firmiter inprimerent, constituti fuerunt Sacerdotes *Cantores.* ....

III. Secundi ordinis erant *Horoscopi*, quorum Symbolum erant *horologium* & *palma*, quos quatuor *Mercurii* de Astrologia libros alto pectore imbibisse oportebat; eorumque officium erat, temporum exactam distributionem in Deorum cultu peragendam observare, legum traditarum certis anni temporibus, dierumque solenniis populo prælegere, festorum stativas solennitates juxta Solis & Lunæ siderumque cursum dispositas perpetuo & constanti tenore conservare. Tertii ordinis erant *Hierogrammatistæ*, i. e. Scribæ sacrorum. Observandum autem, apud Ægyptios triplicem literarum viam & rationem esse, indicante *Clemente Alexandrino l. v. Strom.* unam ἐπιστολογραφικήν, alteram ἱερογλυφικήν, tertiam ἱερατικήν *Sacerdotalem*, quâ utebantur ἱερογραμματεῖς sive Scribæ sacrorum, quos hic inprimis considerabimus. De his *Suidas*: Οὗτοι παρ' Αἰγυπτίοις ἦσαν δεινοί, καὶ περὶ τὸ μέλλοντα τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν. Καὶ τούτων τις ἀπαγγέλλει τῷ Βασιλεῖ, τεχθήσεσθαί τινα, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει μὲν τὴν Αἰγυπτίων ἡγεμονίαν, αὐξήσει δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας, τραφεὶς ἀρετῇ δὲ πάντας ὑπερβαλεῖ, καὶ δόξαν ἀείμνηστον κτήσεται. Περὶ Μωυσέως λέγων, i. e. *Hi apud Ægyptios erant valde periti prædicendi veri-*

tatem

tatem de rebus futuris. Horum autem quidam Regi prædixit, quendam illo tempore genitum iri apud Israelitas, qui educatus Ægyptiorum quidem principatum esset depressurus, Israelitas vero aucturus, & omnes virtute superaturus, & gloriam immortalem consecuturus: de Mose loquens. Quod quidem *Suidas* ex *Josepho*, *lib. 2. Archæol. cap. 5.* hausisse videtur: addit *Iosephus*, Regem hoc vaticinio territum infantes aqua mergi jussisse. Pergit *Suidas*: Εὐήνης Αἰγυπτίων βασιλεὺς δίκαιος πάνυ, ἐπεὶ δὲ τὰ πρόσω τοῦ [illegible] τούτου ἀλλοίως μὲν ἐκ θεοῦ ἀγαθῆ. Καὶ μέντοι καὶ ἱερογραμματεῖς [illegible] οἱ Αἰγύπτιοι καθ' αὐτὸν γενέσθαι [illegible] καὶ ἐν πολλοῖς λυσιτελῆ, ὄνομα [illegible] φασι [illegible] καὶ ἐπαοιδῶν ἔμπειρον γενέσθαι. *Evenes fuit Ægyptiorum Rex justissimus, cujus vitæ mores & virtutem cum alias divinitus datas bona conscientia fuisse, tum etiam illud, quod Ægyptiorum libri canunt, fuisse illius temporis sacrorum scriptorum [illegible] videmus: [illegible] chinum, & ad multa utilem, cujus nomen erat [illegible] chimi: quem amuletorum & incantationum peritum fuisse tradunt.*

IV. Ægyptiorum Sacerdotes & sapientes autem Magiæ deditos fuisse, ex sacris Literis Exod. VII. manifestum est. Celebrantur præcipue duo *Mosis* coætanei *Iannes* & *Iambres*, quorum etiam *Paulus* 2. *Tim.* III. 8. meminit, & Talmud Babylonic. & *Apulejus in Apolog.* 2. secundum antiquam divisionem. Vid. *Trogill. Arnkiel.* pag. 322. *Numenius* etiam & *Artapanus*

nus apud *Eusebium lib.* 9. *Præpar. Evangel. cap.* III. & IV. Mercurium Trismegistum Saturni Scribam fuisse, idem *Euseb. lib.* I. *Præpar. Evangel. cap.* VII. affirmat, hunc autem *Mercurium* Ægyptium ipsum Mosem fuisse judicat *Huetius demonstr. Evangel. propos.* IV. *cap.* 4. §. 5. Hi etiam γραμματεῖς ἱεροὶ καὶ προφῆται sacram navem adornant, qua Apidem, ex loco ubi ad tempus nutritus est, Memphim transferunt, teste *Æliano lib.* II. *de animal. c.* 10. Inter Regis Ministros apud *Diodor. Sicul. lib.* I. *cap.* 70. comparet à sacris libellis Sacerdos, qui post sacrificium consulta quædam & facta clarissimorum virorum è Commentariis sacris prælegit, & *cap.* XCI. circa cadaverum sepulturam primus Scriba, deposito humi corpore, circum ilia sinistrum latus, quantum inde resecandum sit, circumscribit. In sacrorum pompa, apud *Clementem Alexandrinum lib.* 6. post *Cantorem* & *Horoscopum* tertio loco procedit ἱερογραμματεὺς pennas in capite gestans, habens in manibus librum, regulam in qua atramentum scriptorium & calamus ad scribendum. Hunc scire oportet hieroglyphica, Cosmographiam, Geographiam, ordinem Solis, Lunæ & quinque planetarum, Chorographiam Ægypti, ac descriptionem Nili, ac omnis sacri apparatus, locorumque sacrorum cum sua dimensione, & quicquid in sacris utile. Confer. *Athanas. Kicher. Oedip. Ægypt. Syntag.*

2. fol.

2. fol. m. 115. *cap.* 1. & *Obelisc. Pamphil.* ubi fuse. Sic & in *Isidis* pompa, quam *Apulejus lib.* 11. *Metamorph.* describit, γραμματεὺς cœtu pastophororum velut in concionem vocato, de libro, de literis fausta vota præfaturi *Principi magno*, *Senatuique & Equiti*, *totique Romano populo*, *nauticis*, *navibus*, &c.

V. Quarti ordinis erant *Stolistæ*, qui justitiæ cubitu & calice ad libandum instructi, consuetis Comitiis & conciliabulis aderant, quorum officium erat, ea omnia, quæ ad sacras disciplinas & instituta pertinebant, & ea inviolabili rigore servanda, & illibato vigore custodienda sollicitare, & si quæ à primo rigore defecissent, summo studio, cura & sollicitudine instaurare; præterea sacrificia opportuno tempore peragere, sacra μοσχοσφραγιστικὰ, i. e. quæ Apides, seu Vitulos sacros quà consignandos, quà mactandos concernebant, disponere. Horum meminit *Clemens Alexandrin. lib.* VI. *Strom.* Sequitur, qui dicitur στολιστὴς, i. e. ornator, qui justitiæ cubitum & ad libandum habet calicem. Is scit omnia, quæ dicuntur παιδευτικὰ, i. e. ad disciplinam & institutionem pertinentia. Hi sacerdotes sine dubio dicti sunt *Stolistæ* ab amictu, quod longis stolis induti incesserint, quale genus vestium sacerdotibus plerumque commune fuit, uti *Saubertus de sacrif.* & celeberrim. *Braun. de vestit. sacerdot. Hebr. fuse demonstrant.* Videatur

quoque *Trogil. Arnkiel.* Von den Cymbrischen Heydenthumb *pag. m.* 275.

VI. Quinti ordinis erant *Prophetæ*, quorum symbolum erat *hydria* in manu gestata, atque horum officium erat, de rerum in Comitiis agitatarum eventibus judicare, sinistros eventus à prosperis per auguria cæterasque divinationum species discernere. Horum meminit *Clemens Alexandrin. l. c.* his verbis: Post omnes exit Propheta, qui apertè in sinu gestat hydriam, quem sequuntur, qui emissos panes portant; is, ut qui sit sacrorum præfectus, edischt libros sacerdotales, continent autem de legibus & diis & universa sacerdotum disciplina. Propheta etiam apud Ægyptios præest distributioni vectigalium. Atqui hi sunt ordines sacerdotalis dignitatis, quorum auctoritate, consilio & prudentia, totius Monarchiæ Ægyptiacæ moles veluti fundamento insistebat.

CAP. IV.

De Judicum Synedrii Ægyptiaci numero, & hujus Principe.

I. Visis sacerdotum Ægyptiorum ordinibus, ex quibus Judices in Synedrium recipiebantur; ordo requirit, ut paucis etiam de numero illius verba faciamus. Ante Pastorum incur-

incursionem, in capitalibus cujusque Regni urbibus, *Memphi* olim, *Heliopoli* atque *Thebis*, Præfecturas juridicas constitutas fuisse verisimile est. Jam verò post expulsos Pastores, cum Ægyptus omnis unius imperio subjecta fuit, unum fuit totius Ægypti Tribunal, servata nihilominus Privilegii veteris ratione. Judices enim tam ex *Memphi*, atque *Heliopoli* quàm *Thebis* ad magnum Thebanorum Consistorium electi sunt, teste *Diodoro Siculo lib.* 1. *pag.* 48. Confer. *Athanas. Kircher. Oedip. Ægyptiac. Syntag.* 2. *fol. m.* 120. *edit. Rom. Hugo Robinson. in Annal. Mund. lib.* 2. *fol. m.* 123. *edit. Londin.* Et quidem ex singula harum *Decem*, ita ut numerus Judicum Synedrii hujus *triginta* fuerit; qui omnes controversias dirimerent, & suum cuique tribuerent.

II. Si ergò aliorum populorum mores Hebræorum & Græcorum consuetudinem perpendamus; certe illi certum numerum in Synedriis suis habuerunt. Ad Hebræos quod attinet, illi tria habuerunt tribunalia, quorum maximum Hierosolymis erat constans LXXI. membris. Vide *Johan. Selden. tr. de Synedriis Hebraor. B. Carpzov. erudit. annot. ad Schickardi* משפט המלך *Joh. Henric. Othon. Lexic. Rabbino-Philolog. p.* 628. *annot. ad Carol. Sigon. de Republ. Hebr.* aliosque. Deinde etiam *Synedrium* XXIII. virorum erat. Vid. *D. Quensted.*

Antiquit. Bibl. & denique Synedrium *trium virorum*, quod minimum erat. Ita apud Græcos varia fuerunt *Synedria*, de quibus egimus in tract. de Synedr. Græcorum. Inprimis celeberrima erant *Areopagiticum* & *Amphictyonium*, in quibus certus assessorum numerus conspiciebatur. Cætera jam silentio præterimus. Evolvere tamen potest B. Lector *Sigonii libellum de Republ. Athen. edit. Venet.* 1565. Joh. *Meurs. lib. de Areopagit.* Ita Ægyptiorum Synedrium Magnum *Triginta Judicum* erat, teste *Diodoro Siculo l. c.*

III. Numerum hunc confirmat sæpe citatus Diodor. Sicul. lib. 1. pag. 48. his verbis: *Congressi* XXX. *hi viri*. Confer. *Hugo Robinson. l. c.* & *Joh. Marsham. in Canon. Chron. pag. m.* 316. edit. *Lips.* Cur autem XXX. tantum electi fuerint & non plures ex his civitatibus, merito quæritur? Quidam putant factum hoc esse ob libros *Mercurii*, in quibus tota politicæ doctrinæ & Philosophiæ Ægyptiacæ exstaret. Hi numero XLII. erant, quorum XXXVI. dictorum quinque ordinum virorum, potissimum X. quibus universa sacerdotalis doctrinæ ratio, uti & hieroglyphicorum arcana scientia continebatur, mente tenere obligabantur; ut obortis in Regno difficultatibus dissidiisque, quomodo secundum traditas leges maturè iis occurrendum, prompta mente dispicerent. Tenebantur hi Sacerdotes ut

X. li-

a-
o-
e-
m
i-
is
c.
ii
ta
e.
l-
l-
h-
f-
n
fa
n
is
i-
S

n doctrina & gravitate morum
n, alios ætate superantem. De
or. lib. 1. ita scribit: *Congressi hi* x
unum ex se ipsis, qui optimus, summum
em constituunt, in cujus locum urbs alium
em constituit. Hinc patet, Præsidem

 quen-

quendam seu caput in hoc Synedrio fuisse, uti etiam in aliis Synedriis apud varios populos. Hebræi in Synedrio summum caput seu Pontificem habuisse ex illorum scriptis elucet. Confer *Seldon. de Synedriis Hebr.* Druidæ præsidem habebant, uti Cæsar meminit. *Olaus Magnus lib.* 3. *c.* 8. hujus in populo suo mentionem facit. Apud Prussos & Vandalos vocabatur CRIVE, reliqui autem, qui sub illius imperio erant, SIGONOTÆ dicebantur; vid. *Dusburg. p.* 3. *Chron. Pruss. c.* 5. *Waisel. in Chron. Pruss. fol.* 21. Germani quoque tale summum caput agnoscebant referente *Olavar. pag.* 211. Romanis hunc morem usitatum fuisse *Fenestell. lib.* 1. *de Sacerdot. Rom. c.* 8. *Pomp. Latus lib.* 2. *de sacerdot. Rom. cap.* 9. Ita etiam *Ægyptiis*, teste *Herodot. lib.* 2. *n.* 46. *pag.* 113.

V. Non autem putandum ac si Ægyptiis tantum hæc consuetudo usitata fuerit, quod Judices Sacerdotes fuerint, cum & aliis populis hæc frequens. Ut igitur probemus hanc opinionem, ex *Æliano* testimonium afferemus, qui ita *Hist. Var. lib.* XIV. *cap.* XXXIV. Δικαςαὶ δὲ τὸ ἀρχαῖον παρ' Αἰγυπτίοις ἱερεῖς ἦσαν. ἦν δὲ τούτων ἄρχων ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐδίκαζεν ἅπαντας. Ἔδει δὲ αὐτὸν εἶναι δικαιότατον ἀνθρώπων καὶ ἀφειδέστατον, &c. *Judices apud Ægyptios iidem quondam fuerunt, qui & Sacerdotes. In his Princeps erat maximus natu, & in omnes statuendi jus habebat. Eum omnium hominum esse justissimum & sincerissimum oportebat.* Apud Romanos olim

olim Pontifices suum habuisse collegium & judicia exercuisse, non tantum in rebus sacris, sed & civilibus, nimis est notum, quàm ut probatione egeat. Videatur *Guther. de jure Pontif. lib.* I. *c.* XXIV. *&* XXXIII. *& lib.* 2. *cap.* I. II. *& seqq.* Imò Virgines Vestales judicia exercuisse constat ex Gutherio, quem vide.

CAP. V.

De horum Judicum vestitu & victu, & quidem summi Judicis.

I. CUM ergò hi Judices apud Ægyptios Sacerdotes fuerint, facile de vestitu & victu constabit, de quibus in hoc capite acturi sumus. Quod autem Judices certum vestimenti genus habuerint in causa capitis testimoniis probabimus. Prætores apud Romanos Prætextam non mutabant, nisi in causa capitis, uti ex *Valer. Maxim. lib.* IX. patet, qui sic de *C. Licinio* scribit: Consimili impetu mortis *C. Linius Macer vir Pratorius repetundarum reus, dum sententia dicerentur, in Mœnianum conscendit, siquidem cum Marcum Ciceronem, qui id judicium cogebat, pratextam ponentem vidisset, &c.* Posita autem prætexta induebant *Pullam*, quæ in funere frequens. Apud Græcos *Nemei* certaminis *Judices pullatos* sedisse compertum est, quod ii ludi funebres essent. Apud Romanos

tamen Prætores in Megalensibus, quorum Judices erant, prætextati sedebant. Dubitationem *Seneca* tollit in 1. *de Ira cap.* XVI. cujus hæc sunt: *Itaque etsi perversa induenda Magistratui vestis, & convocanda classica concio est, procedam in tribunal non furens, nec infestus, sed vultu legis.* Quem locum *Muretus* sic explicat: *Prætextati incedebant magistratus; sed cum civem quempiam capitis damnaturi erant, ponebant prætextam, eamque perversam induebant: id est, partem illius floridiorem, ac nitidiorem introrsus ad se vertebant, mœroris significandi gratia.* Confer. *Martin. de Roa Singular. lib.* 3. *pag. m.* 272.

II. Quare ita censemus Magistratus ac Judices in ea veste semper judicasse, in qua forum & urbem inire vulgò solebant: si Reges essent, in veste cultuque regio: si Prætores, si Judices in prætexta, aut alia quapiam usitata, non apud Romanos solùm, sed etiam apud Hebræos. Sic extra omnem dubitationis aleam ponimus apud Ægyptios Judices certum quoddam vestimenti genus habuisse, cum jus dicerent. Facile autem conjicere possumus ex vestibus Ægyptiacis Sacerdotibus communibus, quæ lineæ erant, uti ex *Herodoto* probavit celebr. *Braun. de vestit. Sacerdot. lib.* 1. *cap.* VI. *pag. m.* 103. *edit. noviss.* Hunc morem plurimi populi retinuerunt, uti Trogil Arnkiel in libello **Cymbrische Heyden**-Religion pluri-

bus teſtimoniis illuſtrat, quando ita pag. m. 273. diſſerit: Die heilige Prieſter-kleider ſind bey den Heyden lange weiſſe rocke geweſen / von koſtlichen Leinwad / mit einem gürtel umbgeben; *Joſeph. Laurent. lib.* 3. *Polymath. Synop.* 5. Veſtes albas geſtarunt Gothici Sacerdotes, *Ola. Magn. lib.* 3. *c.* 8. Germanorum Sacerdotes, Alex. ab Alex. lib. 4. c. 17. Gallorum, *Plin. lib.* XVI. *c.* 44. Ægyptiorum, *Herod. lib.* 2. *n.* 45. *p.* 113. Syrorum, *Roſſ. p.* 2. *de relig. Mund. q.* 3. *c.* 13. *Urſin. vol.* 2. *Analect. Sacr. lib.* 2. *num.* 26. Perſarum, *Diogen. Laërt. Præf. de vit. Philoſoph. p.* 5. *Curt. lib.* 3. *c.* 13. Græcorum, *Roß. l. d. P.* 4. *q.* 19. p. 187. Romanorum, *Feneſtell. lib.* 1. *de Sacerdot. Rom. c.* V.

III. Quod Sacerdotes Ægyptiorum linteis veſtibus amicti fuerint *Apulej. lib. Metam.* teſtatur XI. Antiſtites Sacrorum candido linteamine veſtiti erant. Confer. *celeb. Anton. van Dale in lib. de antiquit. ex marmor. edit. Amſtel.* 1702. *pag. m.* 168. *ſeq.* de Sacerdotibus *Iſidis* ſeu magnæ Matris Deûm diſſerentem. Inter quos tamen ſummum Sacerdotem aliter amictum fuiſſe ex *Luciano* probat *pag. m.* 169. inquiens: Summus autem Sacerdos quotannis alius ſurrogatur: qui ſolus purpuream veſtem gerit, & aurea tiara redimitur. Unde facile colligere poſſumus Judices Sacerdotes in Synedrio Ægyptiaco candidis amictos fuiſſe veſti-

bus; Judicem verò summum seu Præsidem ornamentis quibusdam præditum fuisse. Ille enim de collo, ex aurea catena dependens gestabat ζώδιον τ̃ πολυτελῶν λίθων SIGNUM E PRETIOSIS LAPILLIS, cui nomen VERITAS. Audiamus *Ælian. lib.* XIV. c. XXXIV. ita scribentem: Apud Ægyptios olim Judices Sacerdotes erant: qui natu maximus, eorum princeps erat, & in omnes jus dicebat; Εἶχε ἢ καὶ ἄγαλμα περὶ τ̃ αὐχένα ἐκ σαπφείρε λίθε, καὶ ἐκαλεῖτο τὸ ἄγαλμα Ἀλήθεια, i. e. Gerebat de collo imaginem ex Sapphiro, & imago illa vocabatur VERITAS. Ex quo *Athanasius Kircher. in Oedip. Ægyptiac. Syntagm. 2. fol. m.* 120. *Tom.* 1. *edit. Rom. cap.* 2. ita recenset: Is (Judex summus) auream catenam suæ dignitatis signum, variis ornatum lapillis à collo suspensum, quod Veritatem dicebant, gestabat. Confer. *Hugo Robinson. in Annal. Mundi lib. 2. fol. m.* 123. *edit. Londin.*

IV. Idem videtur intellexisse *Diod. Sicul. lib.* I *cap.* III. ubi de Judicibus Ægyptiorum differit: Ἐφόρει, inquit, δ᾽ ἀρχιδικαστὴς περὶ τ̃ τράχηλον ἐκ χρυσῆς ἁλύσεως ἠρτημένον ζώδιον τ̃ πολυτελῶν λίθων, ὃ προσηγόρευον ἀλήθειαν. *Gestabat judex summus in collo ex aurea catena pendens è lapillis pretiosis simulachrum, cui veritas nomen.* Ex utroque Auctore colligendum est, simulacrum hoc VERITATIS ex Sapphiro præcipuè confectum, aliis pretiosis lapidibus ornatum fuisse.

te. Tribunalis seu Synedrii Ægyptiaci imago ex Osimandis sepulchro exhibetur, quod ex variis probatis Scriptoribus descriptum nobis exhibet Angl. *Eques Johannes Marsham. in Can. Chronolog. Secul.* XV. *pag. m.* 429. *edit. Lips.* ita differens: In ultimo pariete duæ sunt statuæ sedentes, ex integro saxo XXVII. cubitorum; juxta quas ex peristylio tres sunt introitus, in domum columnis substructam, instar Odei, cujus singula latera duorum plethrorum: in ea multæ sunt statuæ ligneæ litigatorum, respicientium Judices. Illi, in uno parietum sculpti, sunt numero XXX; & in medio SUMMUS JUDEX, habens VERITATEM ex collo pendentem, & oculos clausos, & libros plurimos sibi adjacentes. Ex quibus clare cognoscitur, quod Judex summus præ aliis Judicibus catena & simulacro Veritatis fuerit præditus.

V. Notandum autem quod simulacrum hoc dictum sit Ἀλήθεια VERITAS. LXX. Interpretes Ægyptiaco Ἀληθείας vocabulo Ebræorum *Thummim* exprimunt, innuentes, Mosen, illo Sacerdotis summi ornamento, Ægyptios imitatum fuisse, ut citatus Angl. *Johannes Marsham. pag. m.* 316. asserit. Cui adstipulatur Angl. *Johann. Spencerus in tract. de Legib. Hebr. ritualib. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* IV. *dissert.* VII. *pag. m.* 388. 389. *edit. Hagæ-Com.* 1686. qui multis argumentis probare conatur, hoc

Pon-

Pontificis Ægyptiaci simulacrum idem esse ac apud Hebræos Pontificis *Urim* & *Thummim*, Quo respexerunt quidam doctissimi Interpretes, qui אורים ותמים Urim & Thummim per δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν doctrinam & veritatem reddiderunt, ita *Vulgatus* & *Hieronymus* exposuerunt, & *Chrysostom. Orat.* IV. *contra Judæos*, δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν explicat. Hoc sensu optimè cum pectorali summi Sacerdotis Hebræorum conveniret illa torques, quam habebat circa collum Sacerdos Ægyptiorum, cujus imago aut lapides pretiosi, aut etiam Sapphirina imago dicitur Ἀλήθεια VERITAS, uti annotavimus paulò ante. Verum antequam ad refutationem opinionis falsissimæ *Spenceri* & Marshamii progrediamur, sententiam clar. *Martini Mauritii* in medium producemus, quam in *libr. de sortitione Veter. Hebræor. pag.* 237. *seqq. edit. Basil.* adduxit, quæ sequentibus verbis ita exprimitur.

VI. Tradunt rerum antiquarum scriptores Diodor. Sicul. & Ælianus, *Judices Ægyptiorum* antiquitus gessisse in pectore de collo pendentem bullam quandam ex pretiosis gemmis confectam, quam vocabant *imaginem Veritatis* seu *Veritatem*; eamque pro tribunali sedentes partibus litigantibus applicasse, atque sic veritatem seu justitiam fuisse manifestam. Ejusmodi Judex erat *Moses* quoque, in omni Ægyptiorum sapientia educatus:

tus : ergò & ipse hujusmodi imaginem ex avito instituto gestavit in pectore, tunc inprimis ea usus, quando inter partes litigantes jus erat ei dicendum : tum enim accedebant illum, ut & alii, qui consilium in rebus gravibus à Deo petebant, *Exod.* XVIII. 15. erat autem tunc temporis apud Ægyptios aliosque Orientales consuetum, ut qui Judex erat, esset simul Sacerdos. Postea verò quam *Israelitæ* ex *Ægypto* erant liberati, Deus plurimos ritus priscos immutavit, proprium & sibi acceptum cultum instaurans : tum & hoc factum, ut duo officia, judiciale & Sacerdotale in duos distinguerentur ordines, in que duas distribuerentur personas, *Mosen* & *Aaronem*; quorum ille retinebat officium forense, hic fungeretur sacro ; quapropter huic etiam insignia summi Sacerdotii fuerunt permissa. *Exod.* XXVIII. 30. *Intra pectorale immittas Urim & Thummim, ut sint super corde Aaronis.* q. d. in posterum *Urim* & *Thummim* in *Aaronis* & cujusvis succedentis Pontificis pectorale gestentur, quæ hactenus in tuo, Mose, pectore fuerunt. Ubi observandum, quod *Exod.* XXVIII. dicitur : Et indas in pectorale *Urim* & *Thummim*, *Levit.* VIII. 8. dici ita : Et induit *Moses Aaroni* pectorale, & in pectorale indidit *Urim* & *Thummim*: erat enim pectorale duplicatum, *Exod.* XXVIII. 16.

VII. Moses ergò *Urim* & *Thummim*, oraculi divini

divini instrumentum, de suo pectore transplantavit in pectus *Aaronis*. Divinum verò hoc oraculum responsa dabat externo splendore gemmarum, quem & interius antiquum *Urim* & *Thummim* & exterius pectorale novum Aaronicum virtute divina fundebat: erant enim hæ gemmæ pectorales quasi novum *Urim* & *Thummim*, aut cum veteri *Mosaico* coalitum in unum, ut tam gemma veteris *Urim* & *Thummim*, quàm gemmæ Aaronici pectoralis collucescerent ad aperiendam veritatem: à quo splendore simul & munere ejus vocatur *Urim* & *Thummim*, i. e. lucentia & recta, q. d. si lucent, recta quoque sunt, quomodo sæpe in S. Scriptura conjungitur *Lux* & *Veritas*; conf. *Psalm*. XLIII. 3. Si causa aliqua inter partes controversa & judicio humano imperscrutabilis ad oraculum hoc deferebatur, splendore vel emisso vel denegato, bonitatem vel malitiam causæ denotabat. Confer. I. *Sam*. XXVIII. 6. Sic in reddendis oraculis splendor Urim & Thummim certissimum erat & gratiæ divinæ & dati responsi indicium. Denique concludit his verbis: Quæ sententia quamquam à nemine hactenus, quantum novi, quoad substantiam ✠ *Urim* & *Thummim* sit asserta, quia tamen & ipsi S. Historiæ, & veterum Judicum Ægyptiorum ritibus sit conformis, ita mentem meam occupavit, ut vix credam quicquam solidi contra eam posse effor-

formari. Huc usque *Mauritius*.

VIII. Hanc quidem Cl. *Mauritii* sententiam defendit doctissimus filius sub præsidio plur. *Reverendi Maji Fautoris nostri æstumatissimi Giss.* 1696. cujus argumenta etiam proferemus. Inscribitur Disputatio illa de *imagine Veritatis fatidica* & *Juridica*, ubi §. I. significat, quid per imaginem veritatis fatidicam intellectum velit, seipsum simul explicat, quod maxime quidem Hebræorum Urim & Thummim indicetur; sed simul quoque id oraculi divini instrumentum, quod ipsum hoc Aaronicum præcessit & ab Auctoribus vulgò *Imago Veritatis* vel *Veritas* nuncupari consueverit. Et paucis lineolis interjectis dicit: Revera enim Hebræorum *Urim* & *Thummim* nihil aliud erat usu suo, quàm imago veritatis, quâ Deus veritatem causarum inter litigantes partes & certitudinem futurorum eventuum arcanarumque rerum, pondus habentium, notitiam, gratiose populo suo manifestabat. §. IV. hoc theorema ponit: Cultus Israeliticus & ante & post Exitum ex Ægypto plurima habuit communia cum cultu Ægyptiorum. Hoc theorema probare conatur, quia multa Ægyptii à Patriarchis habuissent; imò asserit, quod cultus Israeliticus in deserto restauratus multa communia habuerit & retinuerit ex cultu Ægyptiaco; ubi tamen *Spenceri* sententiam rejicit tanquam duram;

arta-

attamen in sequentibus verbis defendit, quod plurima in restauratione cultus *Mosaici* retenta, quæ Ægyptii vel Israelitæ in Ægypto commorantes observassent, uti *Spencerus* de legibus Hebr. probasset, hac tamen limitatione addita, quod necesse non sit dicere, Deum ex Idololatrico cultu in suum verum transtulisse; dari enim tertium, nimirum, Deum ea quæ Ægyptii ex Veteris seu Patriarchalis Ecclesiæ institutis bona adhuc habuerunt, & retinuisse, & nova lege restituisse, Idololatricis ceremoniis exterminatis.

IX. Verum ut ad hæc pace viri docti respondeamus, haut calculum album addimus assertioni *Imaginem fatidicam Ægyptiorum* fuisse *Urim* & *Thummim*, & longe præcessisse *Aaraonis Urim* & *Thummim*; quod veritati consentaneum non videtur. Nam *Urim* & *Thummim* non à ירה *docere* & אמן *verum est*, derivantur; sed ab אור & תם *luce* & *perfecto*. Optimè ergò *Luther*. **Licht und recht** reddidit. Audiamus ea quæ *Excell. & acutissimus Hillerus Profess. O. L. in hac Alma famigeratissimus Fautor noster æstumatissimus in suo tract. de Gemmis duodecim in Pectorali Pontificis Hebræorum pag. m.* 60. *edit. Tubing.* 1698. adduxit: Splendor gemmarum vocatur אש esch vel אשתא eschtha Chaldaico effatu, vel אורים *Urim*, quæ dictiones *ignem* denotant, hinc & ipsum pectorale propter gemmas suas dictum Urim ve-

tum-

tummim, ignes & perfectiones, id est, natura & artificio perfecti ignes. Cadit igitur sententia ex etymo allata, qua putat תמים veritatem significare. Nec firmo stat talo §. 2. quo hoc theorema conspicitur, ubi statuit, Ægyptios præ cæteris Orbis populis laudem scientiarum habuisse, quam multis verbis probare vult; cui adjungit §. 3. ubi hoc theorema extat, quod Ægyptii sapientiam celebratam habuerint à sanctis Patriarchis. Hæc sanè si accuratius examinaverimus, planè contrarium cum celeberrimis viris, *Braunio*, *Wormio*, aliisque statuimus, quorum testimonia paulo post publice dabimus. Quæritur itaque, quænam illa sapientia Ægyptiorum fuerit, quam jactitent profani Scriptores? Ad quam respondemus, Astrologicam scientiam fuisse, ab Ægyptiis cultam, uti tradunt historicorum plurimi, & ipse Athanasius Kircher. in Oedip. Ægyptiaco hanc ipsis maxima laude tribuit.

X. Sed quam infantes, verba sunt doctissimi *Wormii pag. m.* 94. *lib.* 1. *antiq. corrupt.* in cælestium motuum observatione fuerint Ægyptii Chaldæique ferè omnes, nemo in his sacris mediocriter versatus ignorare potest. Hanc ignorantiam itaque sequentibus verbis ita probat: En quam motuum cælestium periti, stellarum in Occidentem motum non deprehenderant, ideò octavam sphæram primum

mobile opinabantur, Solem cæterasque planetas in excentricis moveri nesciebant. Hinc ab uno æquinoctio ad alterum spatium æquale definiebant; idque non ex speciali observatione, sed ex solstitiorum computatione. Vid. *Johann. Morin. in epist. ad Vendelin.* Hanc Ægyptiorum inscitiam considerans vetustissimus Orphicorum auctor, non potuit non quin eos præ Abrahamo contemneret, quem solum fere Astrologum vocare dignatus est, & quidem apud *Clement. Alexandrin. Strom. lib. 2. & Euseb. lib. 3. Præparat. Evangel.* hisce verbis:

Οὐ γάρ κεν τις ἴδοι θνητῶν μερόπων κραίνοντα
Εἰ μὴ μουνογενής τις ἀπορρὼξ φύλου ἄνωθεν
Χαλδαίων, ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης
Καὶ σφαίρης, κίνημ' ἀμφὶ χθόνα ὡς περιτέλλει
Κυκλοτερές, ἐν ἴσῳ τε μετὰ σφέτερον κνώδακα.

Nemo illum novit mortalia cuncta regentem
Unicus ille nisi Chaldæo sanguine cretus
Norat enim solis qua se astrum lege rotaret
Et circum terram magnus se volveret orbis
Æqualisque teresque intus sita circumplectens.

Nullum autem alium his significari asserit prælaudatus *Wormius*, quam *Abrahamum*, id quod variis testimoniis *pag. 95.* illustrat. Hinc constat, Ægyptios non tanta scientia præditos fuisse, ut vulgo putatur.

XI. Quod ad theorema secundum §. 3. adductum attinet, ubi asseritur, quod Ægyptii à Patriarchis scientiam hauserint, id quod iterum

um probabile videtur. Aut enim ab Abrahamo didicerunt, aut ab alio. Jam autem constat, ante Abrahamum nullum ejusmodi institutum viguisse in Ægypto. Ergò sibi ipsi contradicit, quod ab Ægyptiis hauserint Hebræi. Ita etiam cadit tertium theorema affirmans: Cultum Israeliticum ante & post exitum ex Ægypto plurima communia habuisse cum cultu Ægyptiorum, quod negamus cum celeberrimo *Braunio*, qui in *Select. Sacr. lib.* v. *Exercitat.* I. *pag. m.* 580. 581. in hæc erumpit verba: *Turpissimè itaque delirant hodie non minus, quàm simplicius olim, quicunque affirmant, Hebræos & Circumcisionem, & Pascha, & Templa, & Sacerdotia, & Sacrificia, & Sacerdotes, & Vestes albas lineas, & Pectorale, Urim & Thummim, & Gemmas, & Tintinnabula, & Arcam & Cherubim, omnesque ritus, & religionem, & leges didicisse ab Ægyptiorum ritibus, sistris, vestibus xilinis albis, lapide Sapphiro, ἀληθείᾳ, ex eorum cista, & Teraphim, & imagunculis, aliisque superstitionis & Idololatriæ instrumentis atque ritibus; Cum certissimum sit, ipsos Ægyptios suorum pleraque per Cacozeliam ab Hebræis habuisse, & religionem, & ritus, & leges quamvis corruptissime, omnibusque etiam sanctissimis rebus in superstitionem versis.* Et quamvis Ægyptiorum sapientia apud reliquos populos maximè fuerit decantata, ut etiam *Stephan. Act.* VII. dixerit: *Mosen* edoctum fuisse in omnibus scientiis Æ-

gyptiorum, inde tamen probari non potest, Priscos Hebræos sapientiam didicisse ab *Ægyptiis.* Nam & ipsi Hebræi tempore Mosis, Ægyptii dicti sunt; & *Ægyptii* sapientiam, quam profitebantur & quam docuerunt, ab *Abrahamo* illiusque nepotibus didicerant.

XII. Ita & alia, quæ in dicta Dissertatione continentur, recensere possemus, si prolixi esse vellemus. Hoc tamen intactum linquere non possumus, quod §. VI. cum *Spencero* unum inflet cornu, qui *Æliani* & *Diodori* testimonia infallibilia æstimat, cujus vestigia duo docti viri presserunt, arbitrantes *Æliani* & *Diodori* auctoritatem tantam esse, ut ulteriori probatione opus non habeant. Verum quam labili fundamento nitantur hi cum Spencero pluribus ad oculum demonstrarunt viri doctissimi, inter quos referendi sunt plur. Reverend. Vir D. *Johann. Friederic. Mayer. S. R. M. Sueciæ Consiliar. in Dissert. Theolog. Kilon. habita* 1700. *de* λόγῳ, *pag. m.* 28. 29. ubi hæc leguntur verba, quæ huc adscribere non pigebit: Nemo divino huic oraculo majorem intulit injuriam, quàm *D. Johannes Spencerus*, & paucis interjectis scribit: in quo illi adstipulatur *Johannes Marsham. in Canon. Chron.* Hunc errorem data opera refutarunt *Hermann. Witsius de Ægyptiorum sacrorum cum Hebraic. collatione. Christian. Worm. lib.* 1. *de corrupt. antiquit. Hebr. apud Tacit. & Martial. vestigiis. Salomon*

Til-

Tillius in Atrio Gentium. Johannes van der Wayen in Var. Sacris, & speciatim de Urim & Thummim sententiam *Philipp. Ribeudealdus Cabilonensis* peculiari Tractatu, qui Ægyptiorum ἀλήθειαν ex professo rejecit, quod cum Hebræorum Urim & Thummim convenientiam habuerit. Vid. Excell. *Otho Professor Marpurgens. Amicus noster colendus in Diss. de Urim & Thummim*; quare benevolum lectorem ad illos remittimus. Imo apud alios moris quoque fuit, quod Sacerdotes fœminæ de collo imagines suspensas habuerint, uti ex effigie ex *Sponio* retulit *celebr. Anton. van Dale in antiquit. pag. m.* 142. *edit. Amstel.* cujus rei imaginem hoc loco damus.

XIII. Ad victum quod attinet, ille dabatur à Regibus Judicibus, ita tamen ut summo Judici opulentior daretur quàm aliis. Vid. *Athanas. Kircher. Oedip. Ægypt. fol.* 120. *Syntag.* 2. qui hæc ex *Diodoro Siculo* retulit. Confer. Hugo *Robinson. in Annal. Mund.* loco supra citato. Verum hîc non diu hærebimus, sed ad alia magis necessaria nos conferemus.

CAP. VI.

De modo agendi in hoc Synedrio.

I. Coeptis Judiciis ac signo veritatis à Principe Judicum proposito, omnibusque legibus, quæ octo libris continebantur, in

 me-

medio eorum constitutis, *disceptationes* incipiebant. Vid. *Ælian. Var. lib.* xiv. *c.* 34. Sciendum autem est, quid per τὸ agere intellectum velimus, tunc respondemus, quod agere actionem apud Ulpian. *l. non solum* 39. §. 1: est in judicio proponere. Judicium verò definitur ab Aristotele disceptatio de justo & injusto. In disceptatione de justo & injusto necesse est tres esse personas: duas, quæ inter se disceptent, & tertiam, cujus beneficio disceptatio finem consequatur, nimirum, ut in lucem producatur veritas. Hinc judicium, quatenus sumitur pro eo quod simile est conventioni seu contractui, potest definiri societas disceptiva de eo quod justum vel injustum est, quæ constat ex tribus personis; actore conquerente de injusto; *reo*, qui actori respondet, & judice lites dirimente & quid justum vel injustum sit pronunciante.

II. *Actor* is est, qui querelam in Judicio proponit. Ut verò hic admittatur, & ut bene disceptationem suam informet, instructus esse debet actione aliqua. Est autem hîc actio jus seu facultas jure competens persequendi in Judicio, quod sibi debetur. Et omnis actio fundata est in Syllogismo, cujus medium concludendi est damnum illatum. Conclusio verò continet modum illud damnum corrigendi. Corrigere autem est ei qui plus habet detrahere, & addere ei qui damnum perpes-

sus

sus est. Ex his patet, nemini actionem competere, nisi læsionem aliquam allegare possit. Læsio autem in eo posita est, quod cum quis habeat jus, destituatur exercitio. Ita quóque in Synedrio coram Judicibus hoc modo actio instituebatur, ut duæ personæ coram Judice litigarent, quarum una *actor*, altera *reus* erat. Verum modus agendi hic erat.

III. Mos erat accusatorem ea, in quibus alium accusabat, modumque patratæ injuriæ aut damni facti, quanti eam æstimaret, scribere, *Reo* tempus dabatur rescribendi ad singula, quibus aut se id non fecisse, aut recte fecisse vel purgando aut injuriam, vel damnum minoris æstimando protestabatur. Scribere igitur hîc érat in judicio provocare. Unde in rem scriptæ actiones exceptionesque appellantur, quæ generaliter in rem proponuntur & adversus possessorem dantur, quanquam ex certæ personæ facto oriantur. Si igitur quis injuria ab altero affectus vel damnum ipsi illatum erat, tunc scribere vel æstimare poterat damnum vel injuriam & lædentem accusare. Damnum autem est omne malum, quod quis præter voluntatem patitur & pecunia æstimari potest. Nam quod pecunia æstimari nequit, nec in correctionem venire potest: nihil enim habemus, quod damnum vel lucrum æstimare possit præter pecuniam, utpote quæ est communis mensura omnium rerum, quæ in

commutationem veniunt. Hinc si *bona inæstimabilia*, veluti *pudicitia*, *vita*, *valetudo* & *integritas membrorum liberi hominis* amissa sint, correctio fieri nequit; sed tunc vitiositas potius puniri solet.

IV. Accusatione hoc modo facta, *reo* rescribere permissum erat ad singula vel *exceptione*, vel *negatione*, vel *diminutione*. Cum enim intentio *actoris* sit nihil aliud, quam conclusio Syllogismi, in quo fundatam actionem esse tradit, contineatque conclusio illa modum corrigendi, quem *actor* vult à *judice* adhibendum esse, quo injustum, quod se putat perpessum esse, corrigatur. Vocamus hanc intentionem *postulationem*, quia solebat apud *Romanos Actor*, comparente in judicio *Reo*, suam actionem prius edere, ac deinde desiderium suum exponere, vel alterius desiderio contradicere. Hi *Reo* in Synedrio Ægyptiaco tempus dabatur ad singula scriptis respondere vel excipiendo, vel negando, vel factum minoris pretii æstimando, vel seipsum purgando. Hôc factô rursus *accusatori Reoque* invicem locus erat. Ita his auditis litigatoribus, cum judices de controversia quæsivissent, princeps *signo veritatis* in partem veriorem verso, sententiam ferebat. Bene modum agendi in Synedrio hoc expressit Anglus *Hugo Robinsonius* in *Annal. Mundi lib. 2. fol. m. 123. edit. Londin.* his verbis; *Actor & crimen, & facti modum* & *damni*

æsti-

æstimationem scripto exhibebat. REUS criminationibus libello scriptam opponebat defensionem. Vel enim negabat, vel non concedebat peccatum, vel minori pœna dignum excusabat. Bis uterque auditus est, datâ respondendi morâ. Tum collatis judicum sententiis, alteri litigantium Veritatis tradebatur, Victoriæ jam, signum. Scriptis Ægyptii nudam rei veritatem citius expediri posse, quam orationibus putabant & voce vivâ. Causidicorum enim artibus, multum juri caliginis offundi, judicibus ipsis fucum fieri aliquando & fraudem.

CAP. VII.

De Lege & pœna perjurii.

I. His ita prælibatis, haud alienum ab instituto judicamus, si antiquas Ægyptiorum leges, de quibus in hoc Synedrio actum, in medium proferamus, quo cognoscamus, quam convenientiam cum aliis legibus habeant. Inter has sit prima ex *Diodoro Sicul. lib.* I. *cap.* VI.

PERJURI MORTE MULTANTUR.

Ratio additur, quia *pietatem* in Deos violabant, & *fidem*, maximum societatis humanæ vinculum. Duplici ergo scelere tenebantur in Deum & in homines. Ut igitur clarius res pateat, videbimus, quàm sancta apud Ægyptios juramenta fuerint. Sanè *Ægyptiis*, refe-

rente *Grotio lib. 2. de jur. Belli & Pac. pag. m. 247. ex Diodoro*, Jusjurandum μεγίστη παρ᾽ ἀνθρώποις πίστις, *maxima fides hominibus inter se*; quare omnem moverunt lapidem, ut juramentum strictè servarent. Hinc magnum apud *Ægyptios* & solenne juramentum erat per *Osirin*, qui maximus illorum habebatur Deus, uti variis in locis ostendit *Selden. de diis Syris. Confer. Elias Sched. de Diis German. pag. m. 94. Marsham. Canon. Chron. pag. m. 32. edit. Lipf. Herman. Witsi. in Ægypt. pag. 65*. Hunc magnis honoribus afficiebant, & nefas esse ducebant JVRAMENTVM per OSIRIN factum violabile futurum, quare Scholiastes Lycophronis, ὁ μέγας ὅρκος τοῖς Αἰγυπτίοις ἐτύγχανε μὰ τὸν Ὄσιριν. Vid. *Tract. nostr. de jurament. pag*. 12. Cum Ægyptii quoque Reges suos ut Deos colerent, per vitam Regum jurabant, quod in Ægypto magnum fuisse jusjurandum asserit Henricus *Ainsworthius Comment. in Genes. fol. m*. 148. *edit. Londin*. his verbis: *And so sweare by the Kings life was a great Oath in Ægypt.*

II. Jusjurandum itaque dictum velut *Jovis jurandum*, uti ex libello de Deo Socratis observavit *Apulejus*, ex quo excellent. *Andreas Adam Hochstetter. Fautor noster æstumatissimus in Differt. de Juramentis* recenset: prodiit *Tubingæ* 1702. Confer. huc *Johann. Henric. Meibom. illustrat. ad Hippocratis jusjurandum edit. Lugd. Batav*. 1643. *cap. 2. pag. m*. 15. qui *Cicer. lib. 3. de Offic. Turneb.*

Ad-

Adversar. lib. VI. *cap.* XVII. *Lips. lib.* I. *Electar. cap.* 18. adducit. Græci Ὅρκον dicunt. Vid. *Francisc. Rous Archæolog. Attic. lib.* 6. *cap.* IV. *edit. Oxon.* Ὅρκον quidem *Eustathius* refert veteres censuisse dictum ἀπὸ τοῦ ὅρου seu *limite*, quod ὁρίζωσιν οἱ ὁμολογητικῶς ὀμνύοντες, *determinent aliquid qui definitivè jurant.* Ipse verò ἀπὸ τοῦ εἴργειν, quod est *cogere*, derivat; aut quia is, qui jurat, καθείργνυται πως οἷς ὁμολογεῖ, *coercetur quasi aut compellitur ad ea præstanda, quæ jurando adfirmat.* Alii ἀπὸ τοῦ ἀρκεῖν deducunt, i. e, *sufficere*, quod litibus finiendis sufficiat, maximumque sit earum expediendarum remedium, ut Gajus JC. vocat L. 1. D. de jurejurando, & sit πάσης ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν, finis omnis controversiæ ad certitudinem, ut cum *Paulo* ex *Epist.* ad Hebr. c. VI. loquamur. Sive ἀπὸ τοῦ ἀρκεῖν, quod est βοηθεῖν *juvare*, ut notat Auctor Etymolog. ὥσπερ τὸ βοήθημα αὐτῷ χρῶνται οἱ ἀδικούμενοι: pro remedio eo utuntur, qui injuriosi sunt in alios. *Guilielm. Stuck. lib. de sacrif. Gentil. fol.* 91. ὅρκον dici putat, quasi *Orcum*, quod jurisjurandi violatores ad *Orcum* sint detrudendi.

III. Quoniam autem in juramentis res cum Deo est, & nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando inter mortales arctius habetur, vix ulla unquam gens extitit, quæ non singulari cum reverentia ad jurandum accesserit; hinc *Aristoteles* naturam juramenti de-

describens lib. *Rhetor. ad Alexand. cap* XVIII. in hæc prorumpit verba: Ὅρκον εἶναι μετὰ θείας παραλήψεως φάσιν ἀναπόδεικτον, *Jusjurandum esse cum veneratione divina assertionem, quæ demonstratione non indigeat.* Paulò aliter eam effert, & quasi explicat *Clemens Alexandrinus Strom. lib.* VII. & juramentum ait esse ὁμολογίαν καθηρετικὴν μετὰ προσπαραλήψεως θείας, *adsertionem definitivam cum divina veneratione.* Nec aliud vult illa *Ciceronis* definitio, quæ habetur *lib* III. *Offic.* quod sit *affirmatio religiosa Deo adhibito teste.* Unde *Philo lib. de Decalog.* jusjurandum vocat testimonium Dei de rebus dubiis. Ea causa etiam *Paulus* JC. jusjurandum *religionem* dixit, *L.* 24. *D. de juram.* Idque ut *Lactant. lib.* IV. *cap.* XXIV. voluit, quod jurejurando mens jurantis ligetur & religetur: seu potius, quod juramentum jurantem religione obstringat; h. e. conscientiæ scrupulum moveat, ob Numinis contestationem adhibitam.

IV. Cum ergò juramentum sit res religiosa, graviter hi peccant, qui *perjurium* committunt. Nam pietatem in Deos violant & fidem maximum humanæ societatis vinculum frangunt; quare jure meritoque *Ægyptii* PERJVROS morte dignos judicarunt. Non solùm autem Ægyptii, sed etiam alii populi, quorum testimonia in medium proferemus. *Maimonides in lib. de juramentis cap.* XII. hæc refert:

fert: Tametsi vani vel falsi juramenti reus, flagellationis pœnam luat, & qui de deposito vel testimonio pejeravit, sacrificium offerat; non tamen iis omnimodè juramenti talis iniquitas condonatur, q. d. *Non dimittet Deus impunitum*, *Exod.* xx. 7. Ad quæ verba & sequentia Cl. *Joh. Frederic. Mieg. Theol. quondam Doctor & Professor Heidelberg. in annotat.* ita commentatur: Merentur hîc apponi, quæ de vani falsique juramenti gravitate duo insignes Commentatores, *R. Bechai* & *Aben-Ezra* ad *Exod.* annotarunt. Prioris verba hæc sunt: Fundamentum prohibiti juramenti vani & falsi, quod ipsam fundamentalem veritatem subvertat, sitque fidei abnegatio; sive enim Pentateuchus à jurante manu teneatur, sive non, habetur, ac si abnegaret legem & eum, qui dedit ipsam, Deum benedictum; Ejus enim verba æquipollent hisce; Quam certè Deus est veritas; tàm certè sunt vera verba mea; quæ si adeò falsa sint, est ac si Deum falsitatis redargueret. Posterior autem ita: Mos obtinet hodieque inter *Ægyptios*, ut qui per vitam Regis juravit, nec servat juramentum, MORTE AFFICIATVR, nec vitæ gratiam vel tanto auri pondere, quantus est ipse, redimere queat; siquidem Regem publice sprevit: Quod si fiat propter Regem terrenum, cujus principium vanitas, regnum vanitas, finis vanitas, quantò infinities æ-

quius

quius est, in juramenti divini Numinis Venerationem observari.

V. Videmus etiam quod *Saul Jonathanem* filium suum hoc ipso nomine morte afficere voluerit, quod non observasset juramentum, 1. *Sam.* xiv. 27. Et tamen *Jonathan* non protervè, sed ex ignorantia id fecerat; Unde addiscimus, PERJURUM MORTIS reum esse, æquè ac eos, qui capitali supplicio in foro afficiuntur: quandoquidem & Scriptura illud peccato adulterii æquat, utpote de quo æque ac hodie dicitur לא ינקה *Proverb.* vi. Ideò & Deus propter violatum à *Saule* juramentum Gibeonitis præstitum famem in terram immisit. Summa in Decalogo nullum est præceptum, quod promissionem annexam habeat, præter illud de honorandis parentibus; nullum quod comminationem, præter illud de Idololatria & juramento falso. Græci si hominem pessima nota exprimere vellent, vocabant eum ἐπίορκον, qui *perjurus* est. Vid. *Francisc. Rous in Archæolog. Attic. lib.* vi. *c.* vii. *pag. m.* 288. *edit. Oxon.* Pessimum igitur æstimabant Græci *perjurum* & gravissima pœna dignum, nam perjurio ipsos Deos sibi infestos facere asserit *Ælian. Var. lib.* xiv. *cap.* 2. *pag.* 719. *edit. Argentor.* Plato de Legib. lib. xi. talem fert legem: *Nemo Diis invocatis mendacium dicat aut decipiat, aut adulterare verbo, vel re quicquam audeat, nisi Deo velit odio esse. Cui quidem*

dem odio est, qui falso jurans, Deos parvi pendit. Et paucis interjectis: *Quicunque in foro aliquid adulterat, mentitur certè & decipit, Diisque advocatis adversus rerum venalium Curatores eorumque jura pejerat. Qua certè in re nec homines veretur, nec Deos colit*; addito sanctissimo monito: *Æquum profectò est nomina Deorum non facilè inquinare, nec ea huc atque illuc devolvere: sed omnia, quæ ad Deos pertinent, pure casteque servare.*

VI. Atque hinc ista jurisjurandi religio, quo, ut *Cicero de Offic.* 1. de popularibus suis loquens, ait, *nullum vinculum ad adstringendam fidem Majores nostri arctius esse voluerunt.* Merito enim impium videbatur, violare, quod Deo teste promiseris, ejusque nominis sanctitate ad alios decipiendos abuti. Ideoque non postremam eam Deorum curam judicabant, inspicere, quæ cuique in servandis juramentis religio, aut negligendis impietas, suamque in istos iram atrocissimis pœnis effundere, qui, dum jurejurando sese obstringerent, Deos non testes minus, ac si fallerent, vindices invocaverant. Inde Jupiter *juramentorum Præses* ab *Euripide in Medea Act.* 1. & *jurisjurandi Inspector* à *Sophocle* 1. *Trach. v.* 1195. appellatur. Hinc *Horcius Jupiter* dictus & apud Sophoclem l. c. Ἐπώμοτος seu ὅρκου ἐγγυητὴς seu sponsor dicitur, uti explicat *Suidas*, aut τοῦ ὅρκου ἔφορος, ut habet Scholiastes *Thucydidis Hist. lib.*

lib. I. Videturque idem fuisse, quem *Romani* vocabant Δία πίστιον & DIVVM FIDIVM, cui easdem partes resignabant. Erat olim *Jovis Horcii* signum in Olympiæ curia, specie maximè formidanda, utraque manu fulmen tenens, ante cujus pedes tabula visebatur ænea, cum incisis elegis, quibus à *perjurio* deterrebantur homines, ut auctor est *Pausan. in Eliac.* Confer. *Francisc. Rous in Archaeolog. Attic. lib.* VI. *c.* VII. *pag. m.* 289. *edit. Oxon.*

VII. Jurisjurandi contemptam religionem Deum ultorem habere censuit Alexander Imperator *l.* 2. *c. de reb. credit. & jurejur.* Quo respiciens *Pindarus Olymp. Od.* 2.

—— —— παρὰ μὲν τιμίοις
Θεῶν οἵτινες ἔχαι-
ρον εὐορκίαις,
Ἄδακρυν νέμονται
Αἰῶνα· τοὶ δ᾽ ἀπροσόρα-
τον ὀκχέοντι πόνον.

—— —— apud honoratos
Deos illi qui gaude-
bant fidelitate in jurejurando
Illachrymabili fruuntur
Ævo: alii autem visu horren-
dum tolerant cruciatum.

Imò perjurium tantum crimen judicarunt, ut crediderint pœnam in posteros quoque transmitti. Vid. *Hugo Grot. de jure B. & P. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 1. Pariter Jovem Horcium *perjuria* vindicare,

icare, veteres putarunt, quanquam horum indictam *Hesiodus* ἐν Ἔργοις *Erynnibus* transscriat, easque ὅρκου πινυμένας, seu PERJURII indices vocet: quæ *Homero* etiam *Iliad.* T. int:

——— ——— αἵθ' ὑπὸ γαῖαν
Ἀνθρώπους τίνυνται, ὅ τις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ.
——— ——— *quæ tellure sub ima*
Castigant meritis hominum perjuria pœnis.

nò refert Anglus *Franciſc. Rous in Archæolog. Attic. lib.* VI. *cap.* VII. *pag. m.* 289. quod quidam ontes prope aliquod templum fuerint, qui *erjurium* vindicassent. Verba ejus hæc sunt: *have read that in a Temple at Palice a City in Cily, there were certain Crateres or fents, out of hich there rose sometimes flames, and sometimes t boyling water: and that thither people used to rert from other places, for deciding of Controversies taking an oath. For if any one swore false near iose fonts, he was presently strucken blind, or lame, dead in the place.*

VIII. Cum ergò Jusjurandum ad religioem pertineat; itaque Deus non vult ut quisuam perjuraret in nomine suo, *Levit.* XIX. 12. *Matth.* V. Lex *Platonis* est *de Legib.* 12. ut paussimis jurare liceat. Est & apud *Ciceronem* il-: *Perjurii* pœna divina, exitium: humana edecus esto, 2. *de Legib.* Ac tametsi leges ciitatis esse contemptæ videantur: tamen quod irisjurandi contemptio Deum ultorem ha-

 beat,

beat, ideeque nec periculum corporis, nec majestatis pœnam inducat: qui in Deum peccant, etiam Principum legibus puniendi sunt, *lib.* 1. *Codic. tit.* 1. Fundamenta & rationes hujus sunt istæ, quia (1) jusjurandum est affirmatio religiosa, neque ullum vinculum est ad distinguendam fidem hoc arctius, uti ex *Cicerone* adduximus. (2) Qui falsum jurat, ipsum Deum contemnit: contemtus autem Numinis divini puniendus, *Plato* 1. *de Legib.* (3) Improbus & impudens talis merito judicatur: quia coram se majoribus mentitur, *Plato* ibidem. (4) Talis enim fidem inter homines tollit: quia maximum vinculum societatis humanæ jusjurandum, *Diodor. lib.* 1. *c.* 6. Ideoque Ægyptii capite perjuros mulctarunt. Censores quoque Romæ de nulla re magis & severius, quàm de jurejurando judicare sunt soliti, *Alexander ab Alexand. lib.* III. *c.* 13.

IX. Extra omnem dubitationis aleam hinc ponimus, quod *Perjurium* militet contra omne jus *divinum* & *humanum*. Contra *divinum*, cum Lex Exod. XX. & Levit. XIX. expresse perjurium prohibeat. Contra jus humanum, decreta decretalia & Leges, uti argumentis plurimis probat *Pepin. in tract. de destruct. Niniv. pag. m.* 139. 140. Quare etiam à Magistratu tanquam atrox blasphemia puniri deberet. An autem hodie Perjurii sufficiens sit pœna juxta leges nostras, quâ infames redduntur,

uti

uti *Jodoc. Damhouder. in praxi criminal. pag. m.* 109. *edit. Antverp.* 1562. vult, & Leges XII. *Tabular.* jubent, valde dubitatur, cum nulla ſit proportio inter crimen & pœnam; & Deus apud *Zachar. c.* v. aliam pœnam in Perjuros ſtatuat, nempe *exciſionem*, quæ vel à Deo ipſo fit, vel per Magiſtratum. Modeſtinus eandem pœnam eſſe reſpondit, quæ *Stellionatus*, L. *vit. ff. de crim. ſtell.* Si itaque *perjurium* eſt *blaſphemia*, ſequitur quod morte puniendum. Nam ſi lædere Majeſtatem terreſtrem, morte puniatur; quid de læſione Numinis divini dicendum erit? Longe gravius eſt æternam, quàm temporalem lædere Majeſtatem. Sed qui contra temporalem Majeſtatem delinquit, punitur. Ergo multo fortius iſti puniendi ſunt & gravius, quia majora delicta majoribus pœnis ſunt punienda. Aſſerimus hinc Perjuros non tantum infamia, ſed & morte puniendos eſſe, uti Deus ſæpe hoc jus in perjuros exercuit: vid. *Richter. Axiomat. Oeconom.* CI. *pag. m.* 252. ſeqq. ubi plurima exempla de pœna à Deo contra perjuros immiſſa legi poſſunt. Verum hæc hoc loco ſufficiant.

LEX SECVNDA.

SI QVIS IN VIA HOMINEM VEL INTERFICI CERNERET VEL PVLSARI, NEQVE SVBVENIRET AVXILIO, SI POSSET, MORTE DAMNANDVS ERAT. SIN AVXILIARI NON POTERAT, PRODERE LATRONES JVBEBAT LEX, ET ACCVSATIONE PERSEQVI.

Vid. Hugon. Robinson. in Annal. M. fol. 123.

I. Hæc lex agit de obligatione hominis erga alium, qua tenetur in omnibus vitæ necessitatibus illi succurrere. Nam homo homini ea tantum causa, si nulla alia esset, quod homo sit, prodesse tenetur, uti probat & ostendit *Petr. Gregor. Tholosan. in prælud. Optim. Jurisconsulti lib. 2. cap.* XIX. *n. 5. edit. Lugdun.* 1583. Verba itaque legis neminem excludunt, sed omnes obligatos esse asserunt, mandantque ut omnes, qui cernerent quendam à Latronibus interfici vel pulsari in via, ipsi auxilio venire deberent. Si enim ex mente JCtorum illud *necare* quoque dicitur, cum quis proximo in necessitate alimoniam denegat, *Paul. l. necare ff. de agn. & alend. lib.* Certe & hoc *necare* erit, cum quis alteri in discrimine vitæ non succurrit, cum possit, & occidi patitur, cum vitam conservare posset. Consentiunt huic legi tam Rabbinorum testimonia quàm aliorum Scriptorum, quæ huc adducere non pigebit.

II. R.

II. R. Maimonides in הלכות רוצח cap. 1. ita literis prodit: *Qui proximum suum persequitur ad eum occidendum, etiamsi persecutor sit parvulus, omnibus injunctum est liberare eum è manu persecutoris, quocunque possunt modo* אפילו בנפש של רודף *etiam cum jactura vitæ persecutoris.* Præceptum petunt ex *Deut.* XXV. 12. Sermo ibi est *de muliere, quæ dum conatur maritum è manu percussoris eripere, manu sua apprehenderit pudenda ejus,* & additur; Tunc abscindes manum illius, non parcet oculus tuus. Quod explicant, ideò juberi manum hujus mulieris abscindi, quod inde periculum vitæ immineat viro illi quem sic prehenderit. Hinc generalem regulam exstruunt, *Opem ferendam illi, cujus vitæ vis infertur, etiam ad cædem usque vim inferentis.* Vid. dissert. cl. *Johannis Buxtorff. de homicid. edit. Basil.* 1663. Quod autem addatur, manum illius abscindendam esse, rationem dat *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol. m.* 116. quia immodesto modo hoc fecerit, aliàs quoad prius juste se fecisse asserit inquiens: *It was lawfull for her to doe, and a fruit of her love.*

III. Aliud hujus fundamentum petunt ex illo לא תעמוד על דם רעך Non stabis ad sanguinem (h. e. cædem) proximi tui, Levit. XIX. 16. Hoc est; Non stabis otiosus, sed opem ei feres, quacunque ratione potes. Hoc præceptum transgredi volunt eum, qui à

morte aliquem liberare poteſt, & id non facit. Hinc concludunt etiam; Si quis videat proximum ſuum in aqua ſubmergentem, aut à latronibus, vel à feris beſtiis impetitum, vel alio in periculo vitæ conſtitutum, illum vi hujus præcepti tenere ipſum liberare. Sic volunt peccare, qui teſtimonio ſuo proximum à morte liberare poteſt, & id non facit. Habentur hæc in *Talmud Sanhedrin. cap.* VIII. Ita quoque hæc verba explicat *Henric. Ainsworth. Comment. in Levit. cap.* XIX. *fol. m.* 113. *edit. Londin. Not ſtand againſt the blood, that is, not ſtand and ſee thy neighbors blood ſpilt, and thou withdraw thy helpe from him either by word or deed.* Huic adſtipulatur Paulus Fagius in annot. ad Paraphr. *Chaldaic.* his verbis, *Ne ſtes contra ſanguinem proximi*, quibus verbis innuitur, quod quis non debeat deſerere proximum ſuum, quem videt in mortis periculo conſtitutum, vel à latronibus petitum, unde tamen illum eximere poſſet. Nam ut Hebræi dicunt: *Quicunque liberare poteſt* (proximum ſuum) *aliquo membrorum ſuorum & non facit, perinde eſt ac ſi ſanguinem fundat & mortis reus eſt.* En convenientiam cum Lege hac Ægyptiorum.

IV. Audiamus verba *Maimonidis Tom.* IV. *tr. de homicid. c.* 1. *ſect.* 6. 7. 13. 14. quæ Anglicè recenſuit prælaudatus *Ainsworth.* fol. 113. edit. Londin. Quæ hæc eadem affirmant, quæ jam diximus: *He that purſueth his neighbour to kill him*,

him, all Israel are commanded to deliver the pursued from the hand of the pursuer, yea though it be by the life of pursuer. As if he hath been warned to leave off, and yet he pursueth him, &c. *he may be killed. And if thy can deliver him with the losse of some of the pursuer's limmes, as by striking off his hand, or breaking his leg, or striking out his eye, let them doe it. Who so can deliver him, by bereaving the pursuer of a limme, and doth not, but killeth the pursuer: that man sheddeth blood, and is guiltie of death; how be it, the Magistrates may not put him to death. Whose can deliver and doth not, transgresseth this law, Thou shalt not stand against thy neighbours blood. And so he that seeth his neighbour sinking in the sea, or theeves, and can deliver him, either by him selfe, or by hiring of others to deliver him, and doth not breaketh this Law*. Ex his & præcedentibus testimoniis satis constat obligatos fuisse Israelitas liberare à latronibus invasos, & si non fecissent, mortis reos fuisse, qui id, quod potuissent prohibere, permisissent.

V. Addunt quoque Rabbini, Deum velle, ut mundus hic inhabitetur, & habitatio ejus conservetur eripiendo debilem è manu fortioris; eum, qui injustam vim patitur, indesinenter Deum invocare ut salutem sibi afferat. Deum autem requirere, ut curam suscipere ejus, qui persecutionem ab alio patitur, sicut *Salomon* inquit Eccl. III. 15. *Deus requirit*,

curam habere persecutionem patientis. Hæc omnia verò ita asserunt; (1) Vt velint neminem teneri seipsum periculo vitæ propter alium exponere. (2) Eo usque non progrediendum, donec videat, nullam aliam viam esse proximum è manu persecutoris eripiendi; quamdiu quis possit cædem prohibere alia ratione, veluti mutilatione membrorum, vulneratione, vel alia læsione, tamdiu esse abstinendum: aut si aliter fecerit, homicidii reum esse. In his quoad assertionem quæstionis primæ, nihil existimamus esse absurdi; quoad secundam, dubitamus utrum adducta loca singula ad ejus confirmationem sint satis solida & idonea. Quatenus salus proximi innocentis intenditur, ut is servetur à vi injusta, eatenus licet omnem ipsi possibilem opem ferre; an verò usque ad cædem devenire adhuc in medio relinquimus: periculosum est in hujusmodi casibus modum servare.

VI. Aliorum Scriptorum testimonia recensere jam Ordo postulat, quæ omnia testantur, hominem ad id obligatum esse, ut alteri in necessitate & periculo succurrat. *Cicero lib.* III. *Offic.* ita disserit: Pro omnibus generibus, si fieri possit, conservandis, aut juvandis, maximos labores molestiasque suscipere, &c. *Ovid. de Pont. lib.* 2. *Regia, crede mihi, res est, succurrere lapsis.* Et rursum *epist.* 9. *Conveniens homini est hominem servare voluptas. Diogen. Laërt.*

Laërt. in Solon. tradit: *Humanitatis* scil. dicente etiam *Lactantio div. Instit.* VI. 11. officium est, necessitati hominis ac periculo subvenire; adeoque ut idem iterum, *qui succurrere perituro potest, si non succurrit, occidit.* Quid enim, quæ *Tertulliani verba sunt adversus Marcion. lib. 1. p. 159. tam malignum, quam nolle prodesse cum possis, quam injuriam sinere?* Hæc omnia cum Lege Ægyptiorum satis conveniunt.

VII. Quæ in Lege hac Ægyptiorum extant, etiam apud nos obtinent. Nam lege Cornelia ille homicidii reus tenetur, qui cum posset opem ferre periclitanti, non tulit, adeoque in causa est, ut ab alio occidatur, *l. culpa 50. l. 108. D. de reg. jur. arg. l. 3. D. de justit. & jur. l. 1. §. 28. D. ad Sc. Silanian. c. qui non facit. de regul. jur. in 6. Althus. 1. dicajol. 119. & 228. n. 5.* Additur in lege: Si auxiliari non posset tenetur Latrones accusare instar vindicis sanguinis apud Hebræos illosque persequi. Licebat enim ipsi vindici sanguinis, quis ille etiam sit, homicidam ad tribunal trahere & ad jus dicendum revocare, si ad asylum profugisset. Vid. cl. *Joach. Christophor. Stoer de vindice sanguinis Dissert.*

LEX TERTIA.
CALUMNIOSI ACCUSATORES STATUTAM FALSO A SE DELATIS POENAM SUBIBANT.

I. Statutam pœnam calumniatorum *Ægy-*

ptiorum nobis ostendit *Diodor. Sicul. lib. 2. c. 3.* qui *mortis supplicio* illos afficiebant. Ut igitur hæc lex & illius gravitas eò melius intelligatur, ratum esse ducimus ut omnia vocabula bene examinentur, quo proportio pœnæ dignoscatur. Calumniosi itaque accusatores vel calumniatores sunt, qui scientes prudentesque per fraudem litem aut controversiam faciunt alteri, ut vexent eum, vel ut ei aliquid extorqueant. Vid. *Lexicon Juridic. ex Brissonio* aliisque conscriptum *pag. m.* 16[illegible] Nomen habet calumniator à *calumnia*, quæ pro accusatione accipi videtur in *Arcadii* & *Honorii* constitutione, *l. sancimus C. de pœn.* sed quæ calumniose instituta est, ut ibid. *Accursius* docuit. Calumniari apud Scriptores classicos est, falsum crimen scienter intendere: vel per fraudem & rationem dolosam, vincendi gratia alium litibus vexare, *Cicer. pro Sex. Rosc.* 33. & *Calumniator* est, qui per fraudem & frustrationem alium vexat litibus, aut qui malitiose aliquid interpretatur, *Cicer. pro Cluent.* 131. Hebræis *calumnia* seu falsa accusatio dicitur עשק descendens à radice עשק quod significat opprimere per vim & fraudem, vid. *Buxtorff. Lexic. Rabbino-Talmud. fol. m.* 1679. Græcè διαβολὴ, συκοφαντία, ἐπήρεια, *a false accusation.* Et ita Calumnia est callida quædam fallendi ratio cum malevolentia conjuncta. Vid. *Thom. de S. Quercu Lexic. Etymolog. edit. Londin.*

II. Pes-

II. Pessimum hoc esse crimen ostendit *Richter. in Axiomatib. Oeconom. axiom.* CXLII. *pag.m.* 302 ex *Strigel. in* 2. *Sam.* 16. hisce verbis: Calumniator tribus personis eadem opera nocet. Nam delatum injuria afficit, & auditores veritate privat; & conscientiam suam atrociter sauciat. Omnis calumniator scribit *Philip. in Cordial. Abraham. Bucholceri pag.* 20. est simul injustus & crudelis; Unde merito Calumnia est malum sævissimum, in quo duo sunt, qui injuriam inferunt; & unus qui injuria afficitur, qui injuriam patitur. Nam qui calumniatur, injuriam facit ei, quem calumniatur absentem. Qui persuasus assentitur calumniis, eidem injuriam facit absenti, quod assentitur calumniæ re non explorata. Confer. *Peucer. in lect. Chron. d.* 8. *Mart.* 1572. Quare *Bernhardus* non male dixit; Detractor & auditor detractoris, uterque habent Diabolum: iste in lingua; hic verò in aure. Ex his patet, quàm horrendum crimen calumnia sit, & quàm detestandi sint calumniatores. In hujus testimonium afferemus *Sigfried Sacci* verba *in Postill. pag.* 365. *d.* **Die Alten haben gesagt ein verleumbder sey ein dreyfacher Moerder. Denn er begehe dreyerley todtschlaege mit einem streiche. Erstlich mordet er sich selbst / durch wissentliche lugen und todtsunde. Zum andern er mordet den / dem er seinen Namen abstielet. Zum dritten mor-**

det

der er die / so ihm zuhoeren und seine ver-leumbdung glauben.

III. Cum igitur calumniatores & calumniosos accusatores Ægyptii tanti criminis reos putarint; itaque supplicium mortis in ipsos statuerunt, quod etiam alii fecerunt. *Plaut. in Pseudol. Act. 1. sc. 5. v. 12.* Homines qui gestant, quique auscultant crimina, si meo arbitratu liceat, omnes pendeant, gestores linguis, auditores auribus. Apud *Romanos* quidem ita grassabatur calumnia, ut summa vi cogerentur Imperatores extinguere. Illo tempore incredibilem in morem invaluerat calumnia, nam Sycophantæ improbis Imperatoribus subserviebant, hominesque deferebant, donec prudentiores Reges exosi isto calumniandi more delatores graviter punirent. Sic (1) de *Tito* scribit *Suetonius in ejus vita cap.* 8. Inter adversa temporum delatores mandatoresque erant ex licentia veteri. Hos assiduè in foro flagellis cæsos, ac novissime traductos per Amphitheatri arenam; partim subjici in servos, ac venire imperavit, partim in asperrimas Insulas avehi. Utque etiam similia quandoque ausuros perpetuò coerceret, vetuit inter cætera, de eadem re pluribus legibus agi. (2) *Domitianus* Imperator aliàs minus laudabilis in hac parte laudabiliter se gessit, ut *Suetonius* in *ejus vita cap.* 9. ostendit: Fiscales calumnias magna calumniantium pœna repressit;

fere-

ferebaturque vox ejus: Princeps, qui delatores non castigat, irritat. (3) Ab *Herodiano lib.* 2. *c.* 18. laudatur *Pertinax*, quod delatores urbe exegerit, & ubi invenirentur puniri imperaverit. Cavens ne cui vanis criminibus periculum conflaretur. (4) Idem *lib.* v. *c.* 2. de *Macrino* scribit: Delatores & servi omnes, quicunque Dominos detulerant, patibulo suffixi, totaque urbs & Romanum Imperium sceleratis hominibus purgatum, partim supplicio affectis, partim exilio mulctatis.

IV. Quod autem Calumnia & Calumniatores vel falsi accusatores multa ac magna mala patrent, testimoniis probabimus certis Scriptorum. *Lucianus* calumniam sic describit: Calumnia, inquit, est accusatio, quæ reo absente & ignorante facta, & altera tantum parte audita contradicente nemine creditur. *Herodot. lib.* 7. *c.* 10. Calumnia importunissima res est, in qua duo sunt, qui injuriam faciunt, unus, cui injuria fit. Qui enim detrahit, injurius est, quod non præsentem accusat: item qui huic credit injurius est, quod prius credit, quàm rem compertam habeat: & illi, cui absenti detrahitur fit injuria, quod ab altero insimulatur, ut malus ab altero putatur. Exemplo nobis sunt viri magni, qui à falsis accusatoribus delati, occisi fuerunt. De *Boëthio* viro omni eruditionis laude claro legitur quod à calumniatoribus apud Regem *Theodoricum*

ricum falso delatus supplicium passus. *Apelles* depinxit egregiè calumniam, sed qua occasione hoc fecerit narrat *Lucianus*. Apelles insimulabatur conjurationis, quæ in urbe *Tyro* auctore *Theodoto* facta erat: cum tamen nec urbem, nec Auctorem unquam vidisset. Sed *Antiphilus Apellis* gratiæ & artis æmulus ita eum calumniabatur & pro certo testabatur, se vidisse *Apellem* cum hoc *Theodoto* crebros agitare sermones, multaque in aurem insusurrasse. Quæ res suspicionem clandestini consilii manifestè arguit. *Ptolomeus* cum aliàs satis animi compos esset, hac tamen assentatione Tyrannica fractus, adeò excanduit, ut, statim in *Apellem* vellet animadvertere, nec prius considerare, an reus hoc vitio posset urbem ad seditionem & occultam molitionem adducere & persuadere. Apelles quoque hanc suspicionem luisset capite, nisi quidam ex conjuratis, qui captivi tenebantur, graviter tulisset illam calumniam. Libera confessione testatur *Apellem* innocentissimum esse, & quicquid delatum esset Regi, dolum esse *Antiphili* sincero huic homini insidiantis. Quare *Ptolomeus* animo collecto hanc mutavit sententiam, decem talenta donavit *Apelli*, eique *Antiphilum* calumniatorem dedit in servitutem. Quidam addunt, Regem Calumniatori manifestum quoque doli ac fraudis suæ signum in fronte exuri jussisse, quod duplici CC. notabatur,
deno-

otatque : CAVE CALVMNIATO-
M. Facile igitur plura exempla adducere
emus de *Aristobulo* & *Alexandro Hyrcani* fi-
de *Demetrio* & *Perseo Philippi* filiis & aliis,
falsorum accusatorum fraudibus necati
unt.

. Quis igitur non conclusionem hanc eli-
, quod hi falsi accusatores more & lege
gyptiorum morte plectendi essent ob ratio-
sequentes, (1) Quia optimus quisque vir
suas sic cupit instituere, ut sui memoriam
gna cum laude ad posteros transmittat, *Pla-*
Epist. epist. 2. (2) Sine honestæ vitæ laude
nde vir esse perfectus nequit. *Idem* 12. *de*
. (3) Existimatio præclara secundus est
tus iis, qui ad Rempubl. & officia hono-
a tendunt, *Plutarch.* in *præcept. gerend. Rei-*
l. Non mediocriter etiam telum. (4) Ad
gerendas, *Cicer. in libell. de Amicit.* (5) O-
in Republ. est mutua civium benevolen-
, quæ calumniis & delationibus dissolvitur,
istotel. polit. 6. *c.* 5. Quandoquidem ex mu-
imprecationibus & leviculis calumniis in-
cives odia & inimicitiæ gravissimæ oriun-
, *Plat.* 11. *de leg.* (6) A cæteris maleficis,
ibitis custodibus res familiaris servari po-
: & qui noctu domi manet, nihil mali pa-
r. At à calumniatorum metu nemo liber
it, *Demosthen. in orat. contr. Theocritum.* (7)
ium hoc facit, ut Magistratus falsum cre-
dat

dat & sequatur sæpe, *Herodot. lib.* 7. Bonum oriatur judicium de improbis : improbi contra videantur viri boni, *Isocrat. in orat. de permutat.* (8) Et ut vulnus nullum ita solerter curatur, quin cicatrices maneant, nec macula in charta aut veste sic scalpello tollitur, ut vestigia quædam non deprehendantur, ita semper aliquid hæret. Nec de nihilo esse putatur, quod dicitur : Calumniare audacter, semper aliquid hæret. Itaque merito cum *Aristotel. lib.* 6. *Polit. c.* 1. capitis pœnam statuimus, & non nudam infamiam, uti *Instit.* 4. *tit.* 18. *Digest. lib.* 48. *tit.* 16. *& Cod. lib.* 9. *tit.* 46. Laudatur hinc *Alexander Severus*, qui *Thurinum* quendam calumniatorem fumo necari curavit, præcone clamante : FVMO PVNITVR, FVMVM QVI VENDIDIT. *Lamprid.*

VI. Non negamus quidem, quosdam hanc Ægyptiorum legem ad jus talionis referre, uti *Athanas. Kircher. in Oedip. Ægypt. Tom.* 1. *Syntag.* 11. *fol. m.* 121. ita disserens : *Falso quempiam accusans, si postmodum ad Judicium delatus esset, TALIONIS pœnam calumniatoribus statutam subibat.* Quod cum explicatione nostra non pugnat, nec Legi adversatur. Nam qui falso accusabat alterum, ut famam illius læderet, & notam inureret, jure talionis puniebatur. Si autem de vita ageretur, ut falsus & calumniosus accusator intenderet, ut vita privare vellet, iterum repertâ causâ falsâ jus talionis

ionis exercebatur in illum. *Talio enim est justitia commutativa, qua damnum alii inferens, eorem, seu specificè, seu analogicè à Judice vel ad istantiam læsi, vel ex officio punitur, ad coercendas injurias, & limites certos humanis affectibus in vindictam pronis ponendos.* Deducitur autem *Talio* à *Tale*, ea scil. significatione, quod tale quisque pati, quale fecerit, & talem recipere debeat pœnam, qualem delicto suo meritus, à paritate & similitudine delicti & pœna facti admissi & retorti. Hinc *Isidorus* Talionem ita describit: Talio est similitudo vindictæ, ut taliter quisque patiatur, qualiter fecit. Consentit hîc *Excell. Johan. Andr. Danz. LL. OO. Professor celeberrim.* in *exquisita* sua *dissertat. Jen. habit. de Jure Talionis ad mentem Gentilium, Judæorum ac Christianorum*, in qua ferè omnia illa, quæ ad hanc requiruntur materiam, reperire licet.

VII. Recte autem in calumniosos accusatores jus Talionis exerceri jubet jus naturæ, cujus propositio firmissima: Nemini inferendam esse injuriam; Jam autem falsus accusator proximo maximam injuriam infert, tum & famam & vitam lædere intendit. Necesse igitur erit, ut inter injuriam passum & inferentem æqualitas quædam fiat, ad quod, ut alter, quod alteri fecit, idem patiatur, requiritur. Honori & famæ innocentis nequaquam est detrahendum, ast verum candide faten-

 dum,

dum, neminemque fallendum esse jus nat
postulat. Falsiloquium autem prohibet,
hoc violatur illud; Hinc facile demonstr
quod jus alterius non sit violandum, E
nec honori & famæ innocentis est detral
dum, uti pluribus egregie demonstravi
Henricus Uffelmann. Præceptor quondam in
Helmstadiens. fideliss. in Tr. de jure, quo hom
mini in sermone obligatur, edit. Helmst. 1676.
autem detractio, quâ proximi innocentis f
vehementer & malitiose læditur, gravissim
& turpissimum crimen est; quod calum
vocatur, quæ interdum ad injustam & fa
accusationem refertur, Ergò merito pœna
vissima dignum. Unde *Thomas q.* LXVIII.
III. ait: *Accusatorum temeritas tribus modis*
tegitur, aut enim calumniantur, aut pravar
tur, aut tergiversantur. In accusatione d
ratione contingit esse peccatum: Uno modo ex
quod aliquis injuste agit contra eum, qui ac
tur, crimina falsa ei imponendo, quod est ca
niari. Alio modo ex parte Reipubl. cujus b
principaliter intenditur in accusatione, dum al
impedit malitiose punitionem peccati. Quod ite
dupliciter contingit, unô modô fraudem in a
satione adhibendo, & hoc pertinet ad prava
tionem. Alio modo totaliter ab accusatione
stendo, quod est tergiversari. Huc usque T
mas.

VIII. Quod turpissimum crimen cum id

n

icidio æquiparetur à doctis, hinc etiam talem
enam meretur. Audiamus in hanc rem eru-
te differentem prælaudatum *Uffelmannum*
g. 168. his verbis: Et verò non sine causa
otrectator virulentus appellatur homicida,
lumniis enim & improperiis tanquam acutis
alte penetrantibus mucronibus, quâ clam,
uâ palam, directè & obliquè innocentes sau-
at, neque quicquam intentatum relinquit,
uo vel brevem vel miseram reddat ipsorum
itam. Quare & eandem merentur pœnam.
ravaricatores, calumniatores, tergiversatores è
. C. *Turpiliano plectuntur l. 1. ff. ad S. C. Turpil.*
unt autem calumniatores qui falsa crimina
itendunt. Calumniantes ad vindictam expo-
cit similitudo supplicii, Impp. *Honor.* & *Theo-*
of. l. ult. de calumniat. Prævaricatores, qui ve-
a crimina abscondunt colludentes cum adver-
riis. Tergiversatores, qui ab accusatione de-
stunt, d. l. 1. Pœna constituta quinque libr.
uri, vel extra ordinem pro qualitate admissi
lectuntur, *l. 3. ff. eo.*

IX. Cum lege hac Ægyptiorum, *Calum-*
iosi accusatores statutam falso à se delatis pœnam
bibant, optime convenit lex Hebræorum
Deut. cap. XIX. *Si steterit testis mendax contra ho-*
minem, accusans eum prævaricationis, stabunt
mbo, quorum causa est ante dominum, &c. Cum-
ue diligentissime perscrutantes invenerint falsum
stem dixisse contra fratrem suum mendacium:

reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit. Hic clariſſimis verbis convenientia harum legum perſpicitur; nam à lege divina condemnatur ad pœnam illius delicti, quod delator imputabat ſuo proximo. Audiamus *R. Maimonid. in Tr. de teſtimon. cap.* XVIII. *ſect.* 1. 2. 3. cujus verba Anglice recitavit *Henric. Ainsworth. Comment. in Deut.* XIX. *fol. m.* 78. *edit. Londin. The Hebrewes call the falſe witneſſe* זומם *Zomem, the thinker, or preſumer, and ſay, who ſo witneſſeth falſly, this man is called* עד זומם *the falſe witneße; and it is commanded to doe unto him as he would have done by this teſtimony unto his neighbour. If they have teſtified falſly of a tranſgreſſion for which men are guilty of ſtoning to death, they are all to be ſtoned; if of burning, they are to be burnt; and ſo for other deaths. And if they teſtifie of crimes worthy beating, every one of them is to be beaten, &c.* i. e. Hebræi vocant teſtem falſum זומם Zomem falſo & præſumptuoſe excogitantem, & dicunt, qui ita falſum teſtimonium perhibet, vocatur עד זומם falſus teſtis, & mandatur ei reddere, ſicuti fratri ſuo falſo hoc teſtimonio facere cogitavit. Si itaque teſtimonium exhibuerunt de tranſgreſſione quadam, ob quam homo reus lapidationis judicatur, & falſa reperta re omnes lapidantur; ſi combuſtione dignus, omnes comburuntur, & ſic de aliis dicendum.

X. Ut igitur ſciamus quod ſit וזומם brevibus

vibus dicemus. זוםם dicitur à זמם quod significat, cogitare, excogitare, studio, datâ operâ aliquid præsumere & animo moliri, sive sit bonum sive malum: sæpius autem in malum sumitur Hebr. Et apud *Talmudicos* עד זוםם est testis falso excogitans, fingens, mendaciterque asserens scelus in aliquem. Veluti si quis dicat, Testor quod Ruben Simeonem eo die Venetiis interfecerit. Ruben se defendens inquit: At ego probabo, te eo die mihi adfuisse Romæ, quomodo ergo Simeonem eo die Venetiis interfecerim? Unde apparet, te in me mentiri & falsum scelus excogitare. Si hujusmodi עד זוםם Testis mendax de mendacio convincatur, antequam plectatur is contra quem mendax testimonium excogitavit, tum ea pœna afficitur, qua pars adversa affici debuisset, juxta illud: Facietis ei כאשר זמם sicut cogitavit facere fratri suo. Ita falsi accusatores *Susannæ* subjacuerunt supplicio lapidationis, quod inique machinabantur in innocentem matronam, *Daniel.* XIII. *Haman* suspensus est è ligno, quod mendacibus imposturis præparaverat *Mardochæo*, *Esth.* VII.

XI. Simili modo ex decreto legis Corneliæ, qui falsum deponit contra proximum, & procurat ipsum ad mortem tradere, capitali sententia plectendus est, §. 3. *Instit. de publ. Judic.* & ita videri potest *l.* 1. *§. ff. ad l. Corneil.*

de Sicar. Ita *Honorius* & *Theodosius l. ult. C. de Calumn.* Quisquis crimen intendit, non impunitam noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Videatur *Constantin. L'Empereur in not. ad* בבא קמא *edit. Lugd. Bat.* 1637. *pag.* 152. Ita veteri jure Romano in calumniatores lata erat lex Remnia (cujus etiam *Cicero in pro Rosc. Amer.* meminit) ut qui crimen intenderet, quod probare non posset, poenam ferret illam, quam reus convictus sustinere debuisset. Hanc legem severe exercuit *Marc. Anton. Philosoph.* de quo *Capitolinus*. Tria aliàs apud *Romanos* in calumniantes erant poenarum genera, corporalis, pecuniaria, & infamiæ nota; vid. *tit. de calumniat. Instit, de poen. temere litig.* & *JCti ff. ad SC. Turpilian.*

LEX QVARTA.

NECESSE ERAT PROFITERI OMNES APVD MAGISTRATVM ET NOMINA SVA ET QVA ARTE VIVERENT. SI QVIS AVT MENTIRI COMPREHENSVS EST, AVT MALIS ARTIBVS QVÆSTVM AGERE, IN MORTIS POENAM INCIDEBAT.

I. Hanc legem expressam legimus apud *Herodot. lib. 2. in Euterpe circa finem*, qui inquit: *Ama-*

Amasis quoque exstitit, qui legem hanc apud Ægyptios condidit, ut singulis annis apud Provinciarum Præsides Ægyptii omnes demonstrarent, unde quilibet viveret: & qui aut hoc non faceret, aut non demonstraret se legitime vivere, is morte afficeretur. Athanasius Kircher. in Oedip. Ægyptiac. Syntagm. 2 fol. m. 121. edit. Rom. legem hanc sequentibus verbis exprimit: Cogebantur Ægyptii omnes scripta nomina sua ad Præsides, & simul quo exercitio quisque viveret, deferre, qua in re, si quis mentiretur, aut si injusto viveret quæstu, in mortis incidebat pœnam. In hac lege sane nobis ob oculos ponitur idea felicis Reipublicæ, quæ Magistratibus præscribit, quomodo se in munere suo gerere debeant, ut scilicet rationem accuratam civium habeant, ne vel luxuria bona consumant, vel illicito more quæstum faciant, unde habeant quod vivant. Optandum igitur esset, ut hac in re Christiani Magistratus morem hunc imitarentur, tunc forsitan feliciores essent in imperio. Accuratius itaque examinabimus hanc legem, & videbimus primo de Auctore & constitutore legis hujus, & deinceps ad alia nos accingemus.

II. Quod ad Auctorem hujus legis attinet, vocatur ille *Amasis*, qui regnasse dicitur tempore illo, quo *Jacob* sæviente fame descendit in *Ægyptum* ad filium suum *Josephum*, uti ex *Manethone* apud *Eusebium* recenset *Athanas. Kir-*

 cher.

cher. in Oedip. Ægypt. Syntag. 1. fol. m. 93. cap. x. edit. Rom. Eduard. Simson. in Chronic. Cathol. A. M. 2247. & *Jacob.* CVII. vixisse *Amasim* ex *Capello* affirmat. Alii autem volunt Amasim Cyri tempore vitam egisse, uti refert Anglus *Eques Johann. Marsham. in Canon. Chron. pag. m.* 432. *edit. Lips.* Amasis, inquit, ut antea, ita post *Cyri* tempora regnabat in *Ægypto*. Verum hanc controversiam dirimere non est hujus loci; illud tamen observandum quod Rex fuerit, qui hanc laudabilem legem promulgaverit, uti confirmat ex *Herodoto* citatus *Marshamius pag. m.* 633. his verbis: Hic legem tulit, unumquemque Ægyptiorum quotannis apud Nomarcham demonstrare unde vivat, qui id non fecerit, aut qui justam vivendi rationem non demonstraverit, hunc morte mulctandum. Conferatur huc quoque *Nicolai LLoydii Dictionar. Geograph. pag. m.* 85. *edit. Genev.*

III. Cur autem hanc legem promulgaverit, facile potest conjecturari, quia cognitum habebat, quod cives nihil agendo, male agere discant, & omnes machinationes excogitent, quæ ad detrimentum Reipubl. tendant. Hinc omnibus Magistratibus ideam præscribit eò spectare, ut accuratam civium suorum rationem habeant, vitæ genus observent, & omnes otiosos vel pravis artibus quæstum quærentes exstirpent, ne incommodum Reipublicæ universæ

versæ accrescat. Hanc legem, ut inculpatam, ad alios translatam populos ex historiis constat. De *Græcis* certissimum est, quod hanc legem tenacissime servaverint; sed quis illius primus Legislator fuerit, controvertitur. *Herodot.* dixit, hanc τῆς Ἀργίας legem de otiosis morte plectendis ex Ægypto à Solone advectam esse, & ex illo *Diodor. Sicul. lib.* 1. His se opponit *Marshamius* & ex aliis Scriptoribus probat *pag. m.* 640. quod *Solon* non promulgaverit, sed *Draco*. Nam *Solonem* leges *Atheniensibus* præscripsisse antequam in Ægypto regnasset *Amasis*, asserit. Verba itaque ejus huc adducere non pigebit. Draco statuit, mortem otii esse pœnam; quamvis nec de pœna ista satis convenit. *Pollux lib.* 8. *c.* VI. *pag.* 386. Τῆς δὲ ἀργίας ἐπὶ μὲν Δράκοντος ἀτιμία ἦν τὸ τίμημα, ἐπὶ δὲ Σόλωνος, εἰ τρὶς τις ἁλῴη, ἠτιμοῦτο, *Juxta Draconem, otii pœna erat infamia: juxta Solonem, tertio reus otii infamis erat. Lysias* apud *Diogen. Laërt. Solon.* ἐν τῷ κατὰ Νικίου dicit, *Draconem* legem scripsisse: Ὁ ἀργὸς ὑπεύθυνος ἔστω παντὶ τῷ βουλομένῳ γράφεσθαι, *Otiosi nomen deferre cuivis licet. Solon* itaque non legis auctor fuit; sed τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἔταξεν ἐπισκοπεῖν ὅθεν ἕκαστος ἔχει τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τοὺς ἀργοὺς κολάζειν. *Areopagitis negotium dedit, ut viderent, unde quisque viveret, & in otiosos animadverterent.* Vid. *Plutarch. Sol. p.* 90. & ibid. *pag.* 96. *Sed & Theophrastus tradidit, non Solonem, sed Pisistra-*

E 5 tum,

tum, τὸ τῆς ἀργίας νόμον *legem de Otiosis tulisse; qua & agrum cultiorem & urbem infrequentiorem redderet.*

IV. In his *Marshamii* verbis monendum esse putamus, quod ex *Polluce* probare conatus fuerit, pœnam *à Dracone* latam in otiosos fuisse infamiam, quod vix probabile, & lapsus memoriæ videtur, cum is capitale id pronuntiaverit, uti ex *Plutarcho* apparet: Μία γὰρ ὀλίγου δεῖν, ἅπασιν ὥριστο τοῖς ἁμαρτάνουσι ζημία· ὥστε καὶ ἀργίας ἁλόντας ἀποθνήσκειν. *Una enim fere cunctis delinquentibus pœna mortis constituta: ut & otii convicti capitis supplicio afficerentur.* Quod ad *Pisistratum* attinet, quem *Theophrastus* hujus legis auctorem statuit, vix veritati conveniens videtur. Nam quod otiosos ad laborem impulerit, testatur *Ælian. lib.* IX. *Var. cap.* XXV. quando ita scribit: *Pisistratus cum in regnum esset evectus accersi jubebat eos, qui in foro deambulando atque otiando tempus tererent: & interrogavit, num qua causa esset ipsis in foro mœsto vultu oberrandi, simulque dicebat: Si tibi boves aratores mortui sunt, de meo cape rursus alios, atque ad labores te confer. Si egenus & inops es seminum, de meo dentur tibi: veritus, ne horum otium insidias aliquas pareret.* Ex his verbis satis elucet, cur Pisistratus ex otiosis strenuos habere voluerit, quia decimarum avidus hoc subsidio plures sibi parare poterat. Ex his conditionibus Pisistratus civibus suis boves & semina

mina dedit, ut decimas ferret ab agricolis; Et simul operibus rusticis districti, & in diversa sparsi, minus virium & otii haberent ad res novandas. Hinc Dio Prusæus testante *Kuhnio in not. ad Ælian.* Pisistrato jubente & imperante populus in urbem non venit, sed ruri agros colebat & Atticam ante nudam & sine arbore, oleis consitam fecit, eodem jubente.

V. Alii tamen sunt, qui asserunt, legem hanc *Solonem* ab *Ægyptiis* transtulisse ad *Athenienses*, uti ex *Plutarch. Sympos.* recenset *Nicol. LLoydius in Dictionar. Geograph. pag. m.* 85. *edit. Genev.* cui adstipulatur *Joh. Philipp. Pfeiffer. in antiq. Græc. lib.* 2. *cap.* 67. *edit. Regiomont. pag. m.* 453. Calculum album adjicit clar. *Joh. Meursius in Themid. Attic. edit. Traject. ad Rhen.* 1685. *lib.* 2. *cap.* XVIII. *pag. m.* 107. Hanc quoque à Solone indictam pœnam tradunt alii & acceptam ab *Amaside Ægyptio* legem. Hancque suam sententiam confirmat testimonio *Herodoti lib.* 2. ex quo hæc lex desumpta & *Diodori Siculi lib.* 1. quorum Scriptorum verba ipsa audire jam lubet. Νόμον τε Αἰγυπτίοισι τόνδε Ἄμασίς ἐστι ὁ καταστήσας, ἀποδεικνύναι ἔτεος ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦται· μηδὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην ζώην, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος, λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκεῖνοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ. i. e. *Legemque hanc*

qui

qui Ægyptiis constituit Amasis est; ut demonstret unusquisque annis singulis apud Præsidem ejus loci, unde vivat: qui non fecerit, neque vitæ rationem demonstrare justam possit, is ut morte puniretur. Solon verò Atheniensis cum hanc legem ex Ægypto accepisset, Atheniensibus promulgavit: qua perpetuo illi utuntur, tanquam plane inculpata. Hæc Herodotus. Testimonium *Diodori Siculi lib.* 1. hoc est: *Insuper* (Latina tantum recensebimus) *injunctum erat Ægyptiis omnibus, ut nomina apud Præfectos profiterentur, indicantes simul, quo proventu, & vitæ genere, victum sibi unusquisque compararet: ac mentitus, vel injustum agitans quæstum, mortis pœnam incurrebat. Quam legem Solon, ad Ægypti imitationem, Athenas transtulisse fertur.* Non solùm autem Athenis hæc lex viguit; sed etiam lex *Sardoa* erat teste *Æliano lib.* 4. *c.* 1. *Var. pag. m.* 253. *edit. Argentorat.* Apud quos hæc lex fuit: Ἀργίας ἦσαν δίκαι, καὶ τὸ εἰκῆ ζῶντα ἔδει κρίνεσθαι, καὶ διδόναι τὰς εὐθύνας, ἀποδεικνύντα ὅθεν ζῇ: *Pœnas ignaviæ & socordiæ constituebant: & qui otiose viveret, eum rationem reddere oportebat, & unde viveret ostendere.*

VI. Quanti Græci hanc legem æstimarint, ex sequentibus patebit. Sanctissimo etenim Synedrio Areopagitico concredebatur teste Isocrate in Areopagitica scribente: Οὕτω γὰρ οἱ πρόγονοι ἡμῶν περὶ τὴν σωφροσύνην ἐσπούδαζον, ὥστε τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐπέστησαν ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐκοσμίας: Majores enim nostri tantam mode-

stiæ

ſtiæ rationem habuerunt, ut Senatum Areopagiticum cenſuræ morum præfecerint. Clarius hoc exprimit *Valer. Maxim. lib.* II. *cap.* VI. his verbis: *Eſt & ejuſdem Urbis ſanctiſſimum concilium Areopagus, ubi, quid quiſque ageret, aut quonam quæſtu ſuſtentaretur, diligentiſſime inquiri ſolebat: ut homines honeſtatem, vitæ rationem memores reddendam eſſe, ſequerentur.* Ut autem hoc eò accuratius cognoſceret Areopagus, quoſdam mittebat, qui teſte *Suida* Epiſcopi dicti & ad res ſociorum inſpiciendas mittebantur: qui etiam φύλακες i. e. cuſtodes fuerunt appellati; quos Lacedæmonii ἁρμοσὰς nominarunt. Qui ſi quoſdam viderent, quod prodigaliter & non de ſuis reditibus viverent, accuſabant eos, & hi ab Areopago in judicium vocabantur, uti *Athena. lib.* IV. refert: *Quod verò prodigos, quique non ex reditibus ſuis viverent, Areopagitæ in jus vocaverint & punierint, referunt Phanodemus & Philochorus aliique plures.* Exemplum quoque addit de *Demetrio* quodam uno è poſteris *Demetrii Phalerei*, quod in judicium vocatus, quia luxurioſe vitam agebat. Qui autem nullâ bona poſſidebant, & tamen honeſtam & lautam vitam agebant iterum vocabantur, ut rationem redderent vitæ, uti *Cleanthes*, *Menedemus* & *Aſclepiades* novi Philoſophi facere coacti fuerunt. Hi enim in judicium vocati, interrogabantur, qui fieri poſſet, cum toto die operam Philoſophiæ navarent,

rent, ac nihil penitus possiderent, eorum corpora nihilominus tam benè se haberent, ac tam robusta essent? Cæterum ajunt Philosophos jussisse adduci molitorem quendam, & alium hortulanum, victus sui optimos testes, qui dicerent, uti apud se singulis noctibus aqua nunc haurienda, nunc volutatione rotæ atque pistrini, pro opera duas drachmas lucrifacerent. Itaque magnopere admiratos Areopagitas non solùm Cleanthen, Menedemum & Asclepiadem innoxios dimisisse, sed & ducentarum drachmarum munere donavisse. Vid. *P. Ærodii libr. 2. decretorum, rerumve apud diversos populos ab omni antiquitate judicatarum*, *edit. Francof.* 1580. *pag. m.* 177. ad *tit.* 1. de furtis, ubi hæc addit: *Homines ita ab alieno facile abstinebunt, si artis suæ & industriæ rationem reddant.* Conferatur huc *Johann. Meursii Areopagus pag.* 69. 70. *edit. Lugd. Batav.* 1624.

VII. Narratur & apud *Corinthios* hunc morem fuisse, ut si quem cernerent splendidius obsonari: hunc interrogarent, unde ille sumtus ei competeret, quidve ageret: quod si huic vitæ generi sumtus suppeterent, frui sinebant; sin autem sumtus facultates excederent, jubebant imposterum moderatius uti: ni pareret, mulctam imponebant, quod si nihil cum haberet, attamen ita splendide & opipare viveret, necandum carnifici tribuebant.

De

: his *Diphilus* apud *Athen. lib.* VI. *Erasmo* in-
'prete:

Hoc lege cautum est hîc apud Corinthios
Si quempiam opsonare semper splendidè
Videmus, hunc rogamus, unde vivat? &
Quid faciat operis? Si facultates habet,
Ut reditus solvere harum expensas queat,
Perpetimur illum frui bonis suis.
Sin forte sumtus superat ea, quæ possidet,
Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.
Ni pareat, jam plectitur mulcta gravi
Si sumtuose vivit is, qui nihil habet,
Tradunt eum tortoribus, Proh Hercules.

uam esset optandum, ut inter Christianos
ijusmodi institutum consuetudoque vigeret,
ultò profectò meliore felicioreque in loco
s publicæ atque privatæ essent, nec tot ca-
mitatibus atque naufragiis obnoxiæ.

VIII. Non solùm autem Juventuti præfe-
os dabant *Athenienses*, qui nimirum morum
tionem haberent, uti *Æschines Philosoph.* in
xiocho; sed etiam viris, senibus & omnis de-
que ordinis hominibus.. Hoc est illud quod
ilerius Maximus antea dixit. Idem innuit
annes Salisberiens. Polycrat. lib. I. *c.* 3. Insignis
ioque locus *Isocratis in Areopagitic.* quem huc
scribere Latinis verbis non pigebit: *Hæc*,
quit, (Areopagitæ) *cogitantes, non spectabant,*
i immodestos punirent, sed quâ ratione cives ad-
ici possent, ut ne quid vellent pœnâ dignum ad-
mittere.

mittere. Hoc enim ad se pertinere existimabant; suppliciis infligendis invigilare, hostium esse. Curabant igitur cum omnes cives, tum verò adolescentes inprimis. Videbant enim, eam ætatem turbulentissimis affectibus agitari, & plurimis redundare cupiditatibus: maximeque necessarium esse, ita illam instituì, ut honestis studiis, & temperatis voluptate laboribus gauderet. Eos enim, qui liberaliter educati, & magnitudini animorum assuefacti essent, in solis illis rebus perseveraturos. Universis porrò easdem Exercitationes præscribere, in tanta rei familiaris inæqualitate, non potuerunt: sed ut singulorum facultates ferebant, ita singulis præcipiebant. Nam tenuiores ad agriculturam & negotiationes deducebant: non ignari, & inopiæ causam esse pigritiam, & ad facinus inopiâ plerosque impelli. Quare fonte malorum sublato, etiam cætera delicta, quæ inde velut ebullirent, censebant posse præcaveri. Locupletes autem, animum ad rem equestrem, ad gymnasia, ad venationes & philosophiam adjungere cogebant. Hoc enim eam vim habere perspiciebant, ut alii virtutibus excellerent; alii flagitiis plurimis abstinerent. Neque contenti solas leges tulisse, de cætero negligentes erant; sed civitate in vicos, agro in populos distributo, uniuscujusque vitam spectabant, & immodestos in Senatum ducebant: isque alios monebat, aliis minitabatur, alios, ut par erat, puniebat.

IX. Quod igitur hodiè in Rebuspubl. tot tantaque crimina committantur causa est hujus

jus legis abrogatio, quia fere nullus eò respicit Magistratus, quales subditos habeat, quo vitæ genere vivant; sed sæpe otiosi & quæstum facientes magni æstimantur. Hinc furta, & lenocinia, aliaque crimina pessima oriuntur, quæ Rempublicam evertunt. Cum otium itaque sit causa omnis mali; merito hodiè Magistratus in otiosos inquirere deberet, ipsosque interrogare qua arte vitam agerent. Exsecrandum & intolerabile illud genus hominum est, quod nulli subjectum Magistratui, hinc inde illicitis artibus quæstum facit, aut Diaboli suggestionibus imperitum, superstitiosum & impium vulgus decipit; nam qui nil bene agit, illum neque utilem ad quicquam esse.

X. Non solùm autem otium morte puniebatur, sed etiam qui injustum quæstum faciebat, in hunc etiam pœna constituta erat. Injustum quæstum faciunt Lusores, vel ludicram artem exercentes. Vid. *Lexic. juridic. ex Brissonio aliisque collectum, pag. m.* 835. Confer. *Meurs. in Themid. Attic. lib.* 2. *c.* VI. *& cap.* XX. Sed de hac lege hæc sufficiant. Plura tamen qui legere cupit de iis, qui quæstus causa ludicra exercent & illorum pœnis, evolvat *Petri Fabri Semestr. lib.* 2. *pag. m.* 161. *seqq.* ubi plurima lectu digna reperiet.

LEX QVINTA.

QVI MORTEM INTVLIT VEL SERVO SPONTE, MORTE LVEBAT HOMICIDIVM. SCELERA ENIM CONSILIO FACTORVM NON CONDITIONE HOMINVM ÆSTIMANDA CREDEBANT.

Vid. *leges & consuetud. Francisc. Robortell*: *lib*. XV. *edit. Bonon. Diodor. Sicul. lib.* I. *c.* 77.

I. Hæc Ægyptiorum lex optime convenit cum Hebræorum lege *Exod. cap*. XXI. 20. Qui percusserit servum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit, reus homicidii, ut explicat Cornel. à Lapid. ac consequenter pœnæ mortis. Ita etiam hanc legem expositam volunt Rabbini, uti Cl. *Hottinger. lib. de Jure Hebr. leg*. XLVII. *pag. m*. 60. *ex Maimonide* recenset: *Quod jubeamur*, inquit, *occidere transgressores quorundam præceptorum legis, gladio. Atque hoc supplicium vocatur à Rabbinis nostris occisio, quæ mors facilis est. Unus autem eorum, qui hoc supplicio tollendi sunt, est qui servum suum percusserit, etsi Cananæus fuerit, si sub manu ejus moriatur, sicut dicitur; Vindicando vindicator, Exod.* XXI. i. e. *occidatur occisione gladii*. Vid. *Baba Kam. Maim. Hil. Sanhedr. c.* 14. *Ratio hujus præcepti est, quod ita Deus Benedictus de medio populi sui sancti eradicare voluerit malitiam cordis & magnam illam crudelitatem. Mandavit propterea, ut omnis,*

quem

quem forte iracundia effervescens ita vicerit, ut lethali ictu servum suum, quem domi sua alit, percutiat, neque sit, qui eum liberet, occidatur. Similiter *Maimonid. in juribus homicidii cap.* 2. asserit: Qui percusserit servum suum cultro, gladio, lapide, aut pugno, vel alio modo, ut lethale vulnus ei impegisse æstimetur, is, licet servus post annum demum mortuus fuerit, tanquam homicida occidendus est. Confer. *Henric. Ainsworthii comment. in Exod.* XXI. *fol. m.* 83. *edit. Londin.* qui eadem confirmat. Promulgabat hanc legem Deus non sine ratione, quia intolerabilis coram oculis Dei & hominum est illa crudelitas, quam interdum exercent Domini erga pauperes servos, nihil considerando, quod sint homines, in hoc æquales Dominis, qui eos tractant instar canum, impiè percutiunt, & ex Dominis mutati in carnifices violenter occidunt.

II. Et licet Hebræi distinctionem quandam inter servum Hebræum & Cananæum fingere velint, quod de priori hæc lex sit intelligenda, non posteriori. Verum non videmus, quid impediat, quominus hæc verba legis de servis in genere intelligantur: qui quidem in aliis rebus pares non sunt, in hoc tamen quod sint homines; imò *Maimonides* in verbis præcedentibus nullum discrimen inter ipsos agnoscat; quare necesse est, ut ille, qui occidat servum, homicida sit, & sic quoque

F 2 poe-

pœnæ reus. Agnovit hoc Jobus, qui benignissimum se erga servos suos exhibebat, considerans, omnibus hominibus eandem esse originem & unam naturam, ita ut dives æque ac pauper, Princeps ac servus ex eodem luto formentur: vid. *Job. cap.* XXXI. 15. *Act.* x. 26. xiv. 14. Huic adstipulantur saniores Gentiles. *Macrobius lib.* 1. *Saturnal. cap.* 11. An fortè, inquit, servos in hominum numero esse non pateris? unde in servos tantum & tam immane fastidium, quasi non ex iisdem tibi & constent & alantur alimentis, eundemque spiritum ab eodem principio carpant? Vis tu cogitare eos, quos jus tuum vocas, iisdem seminibus ortos, eodem frui coelo, æquè vivere, æquè mori? Servi sunt, imo conservi. Similes conceptus expressit *Seneca epist.* 47. Libenter ex his, qui ad te veniunt, cognovi, familiariter te cum servis tuis vivere. Hoc prudentiam tuam, hoc eruditionem decet, servi sunt? imò homines. Servi sunt? imò contubernales. Servi sunt? imo humiles amici. Servi sunt? imò conservi. Et paulò post; Vis tu cogitare istum, quem servum vocas, ex iisdem seminibus ortum, eodem frui cælo, æque spirare, æque vivere, æque mori.

III. Hoc considerantes *Ægyptii* legem promulgarunt hanc, teste *Diodoro Siculo lib.* 1. *c.* LVII. Qui sponte liberum hominem aut etiam servum necasset, ei leges apud Ægyptios capitis

pitis supplicium irrogabant; utpote quæ non fortunæ conditione, sed factorum consiliis à sceleribus inhiberi cunctos vellent, & hac erga servos cura homines condocefacerent, ingenuos multo minus injuriis afficiendos. Hîc sane servi inter homines referuntur, secus ac leges civiles volunt, quæ servum quatrupedi comparatum jubent, cum quo liberum esset agere, quod velimus, *l.* 1. §. *igitur D. hic. Arg. l.* 21. *Cod. Mandat.* Ita etiam *Grotius de jure belli & pacis lib.* 3. *cap.* VII. *pag. m.* 491. disserit: Nulla perpessio est, quæ non illis imponatur, &c. & paucis interjectis lineis dicit: Apud omnes fere gentes (ait Cajus l. 1. D. de his qui sui sunt juris) animadvertere possumus, Dominis in servos vitæ necisque potestatem fuisse, & *Florus cap.* 20. *l.* 3. referente *Doctis. Gronovio*, servos in omnia obnoxios dicit. Hinc atrocissimæ pœnæ, inprimis supplicium mortis, imponebantur, uti pluribus ostendunt *Faber in Semestr. lib.* 2. & *Lexici auctor ex Brissonio aliisque collecti, pag. m.* 930.

IV. Hoc jure quidem olim Romani in servos usi sunt, qui sæpè ob levissimas causas, de quo videas *Tacit.* XIV. *Annal.* & *Lips.* 2. *Saturnal. tum Dion. Cass. histor. lib.* 54. qui referunt *Vedium Pollionem* civem Romanum murenas in piscinis habuisse, easque servorum carne aluisse, imò puerum casu vas cristallinum frangentem ei supplicio addixisse. Ex

quo ſponte fluit, damnandam & damnatam eſſe Romanorum, quibus nulla omninò inter ſervos & quatrupedes differentia, (auctore *Cajo in l. 2. ff.* ad *L. Aquil.*) inhumanam in ſervos ſævitiam, coercendamque eſſe omnium, qui alios in poteſtate habent, violentiam. Vid. *Conrad. Friedlieb. JCt. Diatrib. jur. univerſ. de honeſtat. & modeſt. edit. Hamburg.* 1679. *pag. m.* 82. Nec firmo ſtat talo *Hugon. Grotii* ſententia, qui ex *Cujacio* probare vult, jure gentium ferè omnium hanc legem introductam eſſe, quod veritati non convenit. Ut enim patria poteſtas rigida dicitur Juris civilis, quod nullæ gentes talem per omnia in liberos habeant poteſtatem, qualem habent *cives Romani*: Ita Dominica erit Romanorum propria, quod nulli populi tale per omnia in ſervos jus exerceant, quale *Romani* in ſua mancipia. Conferantur hiſtoriæ nationum & manifeſtum erit, non adeò duram apud eas conditionem fuiſſe ſervorum, aut ſi in nonnullis cum Romana duritie ſit conferenda, id accidit propterea, quod ab iis nonnulla ſervorum jura hauſerint, eaque in civitatem receperint. Vid. *Athen. Deipnoſ. lib.* VI. *c.* VII. Nec fidem adhibemus *Triboniano* aſſerenti apud omnes plerumque Gentes Dominis in ſervos vitæ neciſque fuiſſe poteſtatem.

V. Certum etenim eſt apud Iſraelitas, populum moratiorem, poteſtatem Dominicam fuiſ-

ſe

ſe temperatiorem. *Exod.* XXI. 20. nequicquam obſtante loco *Gen.* XVI. 6. perperam à *Pacio* in notis allegato. Ubi ne gry quidem de vitæ neciſque in mancipia poteſtate, verum de expellenda ancilla è familia, cujus malos mores ferre non poterat Sarai matèr-familias. Quinimo nulla ratio naturalis, nulla ſuperveniens ratiocinatio, nulla humana neceſſitas Dominis vitæ neciſque jus in ſervos conceſſit, ut hunc effectum juris gentium non eſſe facile liceat animadvertere. Neque enim quod crudelitas hujus aut illius populi introduxit pravo more, conſuetudine prava, ſtatim Juris Gentium eſſe cenſebitur, *Arg. l.* 39. *D. de Legibus*. Ita enim vix quicquam adeò nefarium excogitari poſſet, quin Juri Gentium adſcriberetur: cum grandia vitia, etiam ſcelera multa foverint nonnullæ Gentes, quæ omnia velamento Juris Gentium excuſari poſſent. Vid. *Paul. ad Rom.* 1. *Cæſar. de Bell. Gall. Tacit. de morib. German. Thucydid. de Græc. popul. ubi illorum mores deſcribuntur. Althuſ. dicæjol. l.* 1. *c.* 27.

VI. Sunt tamen aliqui, qui probare conantur jus vitæ neciſque in ſervos ex *Levitic. c.* XXVII. 28, 29. *Omne devotum, quod devovebitur* מן האדם *ex hominibus, non redimetur, morte afficietur.* Hanc legem quidam ita intelligunt, quaſi eâ permittatur & concedatur jus non ſolùm in pecudes & jumenta, ſed & homines devovere, & ita devotos, interne-

cioni dare & occidere; nempe eos, qui alicujus juri & potestati sunt subjecti, veluti sunt *Servi* & *Ancillæ*. Eliciunt hoc ex eo, quod *vers.* 29. dicatur: Omne devotum quod devotum fuerit מן האדם, quod illi reddunt *ex hominibus, non redimetur, morte afficietur*. Rationem hujus juris reddunt hanc, ut servi tanto magis in officio erga Dominos contineantur debita obedientia & veneratione; cum videlicet audirent, tantam vitæ & necis ipsos habere potestatem, ut si ipsis luberet, ab uno oris ipsorum verbulo, vita & mors ipsorum dependeret. Verum alii tum ex *Christianis*, tum ex *Hebræis*, aliter verba hujus legis exponunt, & verba illa מן האדם non ex homine, sed ab homine reddunt, ut referatur ad devoventem & rem devotam seu subjectum patiens, præsupponendo, id tale esse debere, quod jure internecioni devoveri liceat ac debeat. Sic *Vulgat.* Ita plures alii. Hebræi etiam diversimode explicant, quamvis unanimiter hominis devotionem excipiant, per quam sc. morti, nullo suo merito, addiceretur & afficiendus sit. R. *Salomon* exponit de eo, qui ad mortem à Judice condemnatus, ad supplicium educitur, ne ille à quoquam, oblato λύτρῳ, redimatur, sed morte destinata afficiatur. Sic alii de quovis supplicium capitale promerito secundum legem. Ad tale quid respexisse videtur Interpres *Arabs*, qui versum

ſum 29. ita reddit; *Et omnis perditus, qui me-retur interire ex hominibus, ne redimatur, ſed oc-ciſione occidatur.*

VII. Rabbi *Moſes Nachmanides*, *R. Bechai*, *R. Levi Ben Gerſon*, *R. Iſaac Abarbanel* eximii ſcriptores, propius videntur ſcopum attigiſſe. Illorum ſententia huc redit, *Duo eſſe* ꝯ *Che-rem* ſeu Anathematis Deo devoti genera; Unum, quod Deo ceu donum ſacrum abſolutè devovèbatur, ita ut nec vendi, nec redimi, nec ulla ratione ad Dominum redire poſſet. Tale Anathema conſtabat ex *Perſonis*, vel ex *rebus*, devoventis poteſtati & juri ſubjectis. Perſonæ, veluti erant *Servi* & *Ancillæ*, pretio ab illis empti ex populis Cananæis. Hi tradebantur Sacerdotibus, qui ad uſus ſuos illis utebantur, veluti ad cædenda ligna; hauriendam aquam & ſimilia miniſteria. Res, veluti pecudes & jumenta; Agri item & fundi, qui Deo conſecrabantur, & Sacerdotum & Levitarum bonis accedebant ad conſervationem Templi, Altaris & aliarum rerum ſacrarum, ad ſuſtentationem ipſorum commodiorem, & omnium eorum qui Deo in Eccleſia vel Scholis ſerviebant, in uſum pauperum, redemptionem captivorum,&c. Horum uſus & diſpenſatio ad ſolos Sacerdotes pertinebat, & omnibus aliis interdictus erat: quia ſunt קדש קדשים Sanctitas Sanctitatum Domini: inferenda in theſaurum Jehovæ, *Joſ.* VI.

Hinc vocamus חרם Anathema, quia res amissæ & perditæ erant Dominis suis, & omnibus aliis, præterquam Sacerdotibus, quibus solis consecrata erant. Unde Deus ad *Aaronem* dicit; כל חרם omnis res per Cherem consecrata in Israel, tua erit, *Num.* XVIII. 14. Et de hac Anathematis specie volunt aliqui versum 18. loqui. Altera ꝫ Cherem species fuit de Hominibus, Animantibus item & pecudibus, vel ex mandato speciali Dei, vel ex voto, vel ex Regis aut Synedrii sententia, perdendis, exscindendis & internecioni dandis. Per homines autem intelligendi non sunt *Servi* & *Ancillæ*; sed hostes tum Dei, tum populi. Vid. *Deut.* VII. 2. *Num.* XXI. 2. *Jos.* VI. 17. 21. 1. *Sam.* XV. 3. & de hac voti specie volunt agere *vers.* 29. Atque hæc ipsorum sententia nobis quoque videtur verissima, neque ulterius lex illa *vers.* 29. extendenda vel ad *Servos* vel *Ancillas*. Nam ex hac devovendi immolandive libertate magna invecta fuisset licentia, multisque modis imminuta Interdicti de homicidio amplitudo, nec ulla liberorum & servorum vitam innocentia tueri potuisset, adeoque ultroneum homicidium permissum.

VIII. Firmo igitur stat talo, asserere, quod Domini non habuerint jus vitæ & necis in servos, licet distinctione aliqua decidere rem velit B. *Osiander in annot. ad Hug. Grot. libr. pag. m.* 793. 794. inquiens: Quod concernit jus

vitæ

vitæ & necis Dominorum in servos, id ipsum dupliciter intelligi potest, aut supposita Republica & ordine civitatis vigentibusque judiciis, aut præscindendo à tali statu. Priori modo jus vitæ & necis Domini non habent in servos: Posteriori autem modo non videtur absurdum dicere, Dominos habere jus vitæ ac necis in servos, adeò ut si v. g. Dominus esset in Insula & in familia sua aleret servos, posset occidere vel per se, vel per alios. Verum negamus hoc partim ex Scriptura, partim aliis rationibus. Constat enim *Genes.* XVI. 6. quod Abraham familiam numerosam alens Hagarem ancillam immorigeram non occiderit, sed expulerit, quod tamen, hâc hypothesi positâ, facere potuisset, cum recta ratio ipsi dictaret, neminem lædendum vel occidendum propria auctoritate. Vir bonus ad injuriam vindicandam non est proclivis. Cogitat enim (1) Homines malos ignorantia boni & mali laborare, caligantibus itaque æquior est. (2) Nos ejusdem sanguinis esse participes, ut *Lactant. lib.* VI. *Instit. c.* X. testatur. (3) Eadem anima ceu portiuncula divina præditos. (4) Neminem nisi à se ipso lædi, de qua re vide *Max. Tyrium ingeniose disserentem Diss.* 2. (5) Homines ad mutuas operas natos esse, *Senec. l.* 1. *c.* 8. *de Ira.* Hinc rigidissima hæc Dominorum in servos potestas omni Juri adversatur. Repugnat *communi natura*

tura legi, & *Juri divino*. Communi naturæ legi, dicimus, adversatur, quod inter homines natura aliqualem fecerit societatem, nec aliter velit, quam hominem ab homine beneficio affici, *l.* 3. *D. de just. & jur.* Conf. *Macrob. lib.* 1. *Saturn. cap.* 2. Si cogitaveris tantundem in utrosque licere fortunæ, tam tu illum liberum videre potes, quam ille te servum. Adversabatur etiam divinis præceptis, quæ nos in servos æquos esse jubent, abutique vetant potestate nobis de jure tributa, *Exod.* XXI. 26. *Levit.* XXV. 39. *Deut.* XV. 12. 2. *Reg.* VI. 22. *Ephes. ult. v.* 6. *Coloss.* IV. 1. 1. *Petr.* 2. 18.

IX. Si nunc neque Domini neque alii privati homines jus vitæ ac necis in Servos habuerint, lex *Ægyptiorum* firma & immota manet, jubens, quod *omnis qui servum occiderit, morte afficiendus sit*, quia æque est homicidium, quod omni jure prohibetur. Cum autem duplex sit homicidium, voluntarium & involuntarium; ita etiam pœnæ variant. In nostra hac lege agitur de homicidio servorum sponte peracto, quod pœna capitis plectendum, nullo respectu habito ad personas, uti exstat in Ægyptiorum lege: *Scelera enim consilio factorum non conditione hominum æstimanda credebant.* Quibus verbis significare voluerunt, nullam exceptionem hîc esse fingendam; an homicidium perpetratum sit in persona libera, vel etiam servo? morte dignum judicabant.

Ita

Ita ſtatuunt quoque leges divinæ. Nam *Levit*. XXIV. 22. expreſſa lex exſtat: *Æquum judicium* (in homicidio) *ſit inter vos, ſive peregrinus ſive civis peccaverit*. & verſ. 21. *qui percuſſerit hominem, punietur*. Anglus *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol. m.* 151. *edit. Londin.* exponit: *that one manner of law, and punishment shall be.* & verſ. 21. *Smiteth a man, that is killeth him as verſ.* 17. *Shall dye, shall be put to death or shall be put to dye the death. And. Targ. Jonath. Shall be killed with the ſword.* Hic nullus excipitur ſive pauper, ſive dives, ſive liber, ſive ſervus fuerit, qui hoc crimen commiſerit.

X. Decretis Moſaicis reſpondent profana. Marcianus *ff. ad l. Corn. de Sicar. l.* 1. §. 1. Qui hominem occiderit, punitur, non habita differentia cujus conditionis hominem interemerit. Vid. D. *Carpzov. Criminal. p.* 1. *q.* 2. *fol. m.* 9. *ſeqq.* Quod voluntarius homicida pœna capitali plecti debeat, omnibus legibus & decretis Principum comprobatum & in praxim deductum eſt. Imò ipſemet etiam infernus videtur huic ſententiæ ſubſcripſiſſe, quando Oraculum Apollinis Delphici, ut refert *Ælian. l.* 3. *Var. Hiſt. c.* XLIII. Legatis *Sybaritarum*, qui in templo occiderant innocentem quendam Citharœdum reſpondit:

Cede meis menſis, manibus nam ſanguis adhærens,

Di-

Distillansque recens, prohibet tibi limina templi.
Non tibi fata canam, magna Junonis ad aram
Musarum innocuum stravisti cade ministrum.
Non immortales hoc Dii patientur inultum.
Si quis enim prudens scelerata è mente profe-
ctum
Committat facinus, gravis hunc prope pœna se-
quetur.
Non exorabit, neque si genus ab Jove summo
Duceret: ipse suo collo, collisque nepotum,
Hoc luet, & generi cumulatim damna ferentur.

Consentiunt leges ab Imperatoribus latæ *Instit. lib.* 1. *tit.* 8. De his qui sui vel alieni juris sunt, §. 2. *Qui sine causa*: qui proprium servum sine causa, & quidem dolo malo occidit, perinde tenetur, ac si alienum dolo malo occidisset. Conferatur huc celeb. *Paul. Voet. Comment. in h. l. pag. m.* 148. 149. ubi tam ex civilibus, quàm *Mosaicis* legibus rem decisam reperiet Lector. Imò volunt Hebræi, non licere Magistratui λύτρον accipere, sed ex rigore homicidium punire. Vid. *Maimon. de homicid.* Ratio hujus redditur in *Sepher hachinnuch. Si liceret Dominis terrestribus* λύτρον *accipere ab homicida, quilibet potentia vel opibus valens proximum, contra quem ira excanduit, occideret, & pretium ejus solveret; sicque homicidia forent frequentissima & mundus desolaretur.* Ad hanc pœnam etiam referunt illos, qui homicidium non suis manibus quidem, sed per alios subornа-

ornatos & conductos, commiserunt. Vid. *Maim. c. 2. §. 2.*

LEX SEXTA.

AT CÆDES LIBERORUM PARENTIBUS NON ERAT CAPITALIS: SED IN CÆSI CADAVERIS COMPLEXU TRES DIES NOCTESQUE, ADHIBITA CUSTODIA, DETINEBANTUR. EOS ENIM VITA PRIVARI NATORUM CAUSA, QUI DEDISSENT VITAM, NON SATIS ÆQUUM VIDEBATUR, SED DOLORE POTIUS AFFLIGI ET POENITENTIA.

I. Hæc lex Ægyptiorum apud *Diodorum Siculum lib. 1. c. 77.* reperitur, quam integram exhibere jucundum erit: Κατὰ τῶν γονέων τῶν ἀποκτεινάντων τὰ τέκνα θάνατον μὲν οὐκ ὥρισαν, ἡμέρας δὲ τρεῖς καὶ νύκτας ἴσας συνεχῶς ἦν ἀναγκαῖον περιειλημμένους τὸν νεκρὸν, ὑπομένειν φυλακῆς παρεδρευούσης δημοσίας: *Parentes, qui liberos occidissent, capite plecti noluerunt, sed hi triduo continuo in complexu defuncti sub publica custodia permanere cogebantur.* Rationem hujus juris addit non absurdam ita differens: Οὐ γὰρ δίκαιον ὑπελήφθη τὸ τοῦ βίου στερίσκειν τοὺς τὸν βίον τοῖς παισὶ δεδωκότας, νουθετήσει δὲ μᾶλλον λύπην ἐχούσῃ καὶ μεταμελείᾳ ἀποτρέπειν τῶν τοιού-

των

ατων. ἐγχειρημάτων. i. e. *Nam injustum putarunt vitam iis adimere, qui vitæ liberorum fuissent auctores, sed tristi admonitione ac pœnitentia dehortari maluerunt ab ejusmodi conatibus.* Magna apud omnes populos parentum potestas fuit, ut liberi reverentiam erga parentes haberent & timorem; interim tamen à plurimis potestas illa non ita rigide peracta fuit, ut jus vitæ necisque exercuerint, quod tamen apud Romanos & Græcos olim in usu fuit.

II. Hebræum populum considerantes, quærimus, an Parentes jus vitæ & necis habuerint in liberos? Ad quam quæstionem respondemus negando. Licet enim apud quasdam Gentes receptum fuerit hoc jus in liberos exercere; attamen Lege divina nusquam ipsis concessum legimus, sed potius ademtum, quæ jubet filium castigare, non occidere, nec vult quenquam occidi, nisi cognita prius per Judices & Magistratum causa, & sententia condemnationis lata. Ergo jure Hebræorum rigida illa patria potestas non obtinuit, sic ut parens in filium jus vitæ necisque (contra quam insulse statuit *Bodin.*) non habuerit. Jubet enim lex divina, ut parens filium declinantem & rebellem ad judicem adducat, ut sibi id non licere sciat, quod ad officium spectabat Magistratus, *Deut.* XXI. *v.* 18. *Ames. cas. consc. lib,* 5. *c.* 26. Id quod illo *Salomonis Prov.* XXI. confirmatur, ubi expresse prohibitum, ne ultra

disci-

disciplinam & castigationem pater procedat. Conf. G. *Donaldson. Scoto-Britanni Abredonens. Jct. Synops. Oeconom. edit. Paris. pag.* 352. Nec quicquam obstant exempla *Abrahami*, filium Deo offerre volentis, vel *Jephtha Gileadita*, filiam devoventis. Quin illud erat peculiari Dei jussu incœptum, hoc facti, non juris, adeoque in exemplum non trahendum. *Acacius Enenck. Baro. de privil. Parent. & liber. l.* 1. *c.* 1. *n.* 4. 5. *Arumna. discurs. publ. part.* 1. *discurs. fin. th.* 4. Uno tantum in casu parens filium impune poterat occidere, scil. si fuisset Idololatra, quod illa gens admodum prona esset in Idololatriam. Hinc jure Hebræorum, Pater filium ex proposito occidens, eâdem pœnâ tenetur, quâ alius homicida, uti docet *Maimonid.* הלכות רוצח *cap.* 1. §. 1. his verbis: *Si pater filium occiderit, qui habet quoque filium, tunc huic filio competit jus vindicis sanguinis, ut possit Avum suum occidere, si non habeat filium, jus illud fratrum nullus habet, sed Domus Judicii, seu Magistratus morte eum afficit.*

III. Et licet apud Græcos *Solon* parentibus jus vitæ ac necis in liberos dederit, ut metu pœnæ honorare discerent parentes; attamen vix rectæ rationi conveniens, nam quomodo is iterum id destruere tendet, ad quod primario intendit, & prima inter Græcos à Triptolemo data lex sit: *Animalia non lædere.* Si igitur animalia non sunt lædenda, multo mi-

nus liberi. Objiciunt & dicunt, quod ob pravitatem naturæ hæc lex à Solone introducta, cum alias liberos ad obedientiam cogere non potuissent; & hinc teste *Sexto Empirico Pyrrh. Hypotyp. lib.* III. *c.* XXIV. natam legem: Καὶ ὁ Σόλων Ἀθηναῖος τὸ περὶ τῶν ἀκρίτων νόμον ἔθετο, καθ' ὃν φονεύειν ἐκάστῳ τὸν ἑαυτοῦ παῖδα ἐπέτρεψε. *Quin etiam Solon Atheniensis legem de indemnatis posuit, per quam unicuique filium suum interficere permisit.* Hermogenes, de invent. lib. I. c. I. Ἐνώπιόν τις τῆς μητρὸς ἀπέκτεινε τὸν υἱὸν, κατὰ τὸν τῶν ἀκρίτων νόμον: *Occidit quis filium* coram *matre, juxta legem de indemnatis.* Curius Fortunatianus Rhet. lib. I. Lege quemadmodum sit absoluta qualitas? Indemnatos liberos liceat occidere. Tres filios lege indemnatorum occidit: reus est uxori male tractationis. Hic enim se dicit lege fecisse. Ac de matre quoque est locus Sopatri in divis. Quæst. Ἐξεῖναι καὶ μητράσιν ἀκρίτους ἀναιρεῖν τοὺς παῖδας. *Licere etiam matribus liberos indemnatos occidere.* Ita quoque Romani parentes olim jus absolutum habebant, liberos verberandi, coercendi, rusticis in operibus habendi, tractandi crudeliter, vendendi, exponendi ubivis locorum ac denique occidendi.

IV. Unde quis concludere posset, eundem etiam morem Ægyptios habuisse, cum extaret in lege nostra: *at cædes liberorum parentibus non erat capitalis.* Sed quare? non aliam ob causam, quàm ex patria potestate hoc factum asse-

asserit *Petr. Gregor. Tholosan. in prælud. optim. Jurisconsult. lib.* v. *c.* 7. *pag. m.* 540. *edit. Lugd.* 1583. ita disserens: Hæc autem potestas magna erat jure Romanorum & tanta, ut filium pater pro jure suo occidere posset. Item *Dionys. Halicarnass. lib.* 2. *Antiquit. Rom.* omne jus & vitæ & necis Legislatores antiquos parentibus concessisse in liberos scribit. Sic apud Ægyptios nulla pœna patribus filios occidentibus constituta erat alia, quàm quod tribus diebus ac noctibus circa cadaver interempti assisterent: nec justum putabant ob interfectum filium vita privari eum, qui ejus vitæ auctor fuisset, sed dolore & pœnitentia facti affligendum. Hanc sufficientem pœnam putabant; nam ut ait *Euripides in Supplicib. act.* 5. *vers.* 128. Τί γὰρ ἂν μεῖζον, τοῦ δ' ἔτι θνατοῖς πάθος ἐξεύροις, ἢ τέκνα θανόντ' ἐσιδέσθαι; i. e. Quod cruciabilius malum aliud inveneris, quàm filium mortuum conspicere? Confer. Cl. *Christian. Rohrensee Diss. Moral. de pœna innocent. edit. Witteberg.* 1680. §. XVIII. Sic legimus *Cardianos*, ut supplicio acerrimo afficerent *Miltocythem* Thracem, amicum Atheniensium, proditum Charidemo cum filio, primum filium ante patris oculos in navi jugulasse & è navi in pelagus projecisse, ut scribit *Demosthen. contr. Aristocrat.* Fertur etiam, *Stratesicleam Spartiatam* mulierem cum filio captam, tortores rogasse, ut prior filio necaretur; sed ut crudelius ve-

xaretur non obtinuiſſe, *Plutarcho* teſte. Et apud *Virgilium Priamus* increpat *Neoptolemum*, non de cæde filii, ſed quod ante patris occidiſſet oculos, ut animadvertit *Sextus Victor lib. I. Var. lect. c.* 8.

V. Ut ut etiam doctiſſimus *Pufendorff. lib.* 6. *cap.* 2. *pag. m.* 920. 921. *de jur. N. & Gent. edit. Francof. ad Mœn.* 1694. ſtatuat, quod pater jus vitæ & necis in filium habuerit, id quod exemplis & teſtimoniis quibuſdam probat, quæ tamen tanti ponderis non ſunt, ut calculum his adjiciamus album. Aut enim hæc poteſtas occidendi liberos eſt Juris Naturæ, vel Juris Gentium. Non Juris Naturæ, quia injuſtum & inhoneſtum imò turpiſſimum eſt in ſua ſævire viſcera. Non Juris Gentium, quia non ab omnibus Gentibus fuit receptum, licet quidam hoc velint, uti ſentire videtur *Pufendorffius* l. c. cui adſtipulatur *Petr. Gregor. Tholoſan. in præludiis optimi Juriſconſulti lib.* V. *cap.* VII. *pag. m.* 541. *edit. Lugd.* 1583. qui ita literis tradit: *Deinde etiam eadem facultas priſcis Iſraelitis conceſſa videtur atque aliis adjacentibus nationibus.* Sed unde probabit hoc *Tholoſanus?* Si priſcis Iſraelitis hæc poteſtas fuit, utique Patriarchæ eandem exercuerunt. Jam autem conſtat ex Scriptura ſacra, quod etiam atrociſſima crimina à patribus impunita manſerint in filios. Ergo vix probabit, quod facultas occidendi liberos priſcis Iſraelitis conceſſa;

alias

alias necesse fuisset, ut Adam occideret Cainum ob fratricidium, & alii Patriarchæ in filios immorigeros animadverterent & illorum vitia morte punirent, quod autem nullibi in Scriptura legitur. Ut autem *Tholosanus* stabiliat suam sententiam, pergit hoc modo: *Et Abraham sacrificasset procul dubio filium suum Isaacum, nisi divinitus prohibitus fuisset*, Gen. c. XXII. *nec ausum tam liberè fuisse filium devovere morti diceres, nisi alioqnin aliquo modo tunc permissa in filios omnimoda parentibus potestate.*

VI. Ex quibus verbis hoc axioma eliciendum, quod parens occidere possit filium, & filius parere teneatur, quemadmodum Isaac, quam obedientiam extollunt *Joseph. lib. 2. Antiq. c.* XIV. *Chrysost. Hom.* XLVIII. Verùm probet nobis Tholosanus, quod Abraham hoc ex jure patriæ potestatis fecerit; quod nunquam probabit. Sed specialis amborum virtutis ratio mandati divini intercessit, cui tanquam sublimiori & pater & filius se merito subjecerunt. At sine eo si fuisset, nec *Abrahamus* sine parricidii nota mansurus, nec Isaacus exuperantiam obsequii, sed obedientiam cæcam præstiturus fuisset. Conf. pluribus de hac materia disserentem celebr. *Johannem Christophor. Becmannum in Dissert. de exuperant. obsequii, edit. Francof. ad Oder.* 1679. *pag. m.* 33. *seq.* Pergit *Tholosanus* & probare conatur opinionem, testimonio Jephthæ, quod filiam

 immo-

immolaverit, quod iterum falsum deprehendimus, uti *Schedius de Diis German.* & *Saubertus de sacrificiis*, imò & alii ad oculum demonstrarunt. Denique *Gallos* producit, quibus jus hoc frequens, auctoritatem quoque *Cæsaris lib. 6. de bello Gall.* in medium profert, id quod etiam *Doct. Pufendorff.* facit. Viri, inquit de Gallorum agens moribus, in uxores, sicut in liberos vitæ necisque potestatem habent. Quibus verbis improba & à vero aliena docetur eorum opinio, qui illud jus necis & potestatis proprium ducunt Romanorum, forsan à Justiniano persuasi, atque adeò corrigenda glossa in §. jus autem Romanorum. Verum hæc iterum cum veritate non convenire pluribus probavit auctoritatibus celeb. *Paul. Voet. in Comment. ad Instit. pag. m.* 158. *lib.* 1. *tit.* 9.

VII. Miramur sane verba *Pufendorffii* inquientis *pag. m.* 921. *lib.* VI. *c.* 2. Nihil tamen ad rem facit, quod vulgo afferunt ex *l.* 5. *D. ad L. Pompej. de parricid.* quod patria potestas in pietate non in atrocitate consistat. Sed cur non ad rem faciat? cum *honestas* moraliter cogat, ut talis est coactio juxta *Grot. de jur. Bell. & Pac. lib.* 2. *c.* 11. §. 1. Veteres Romanos patribus solum certum potestatis correctoriæ modum præscribere, non quidem in atrocitate consistentem, qui ad jus occidendi liberos promiscue extenditur, id quod viguit non tantum *Neronis*, *Augusti*, *Ciceronis* & *Claudii*

ævo,

o, verum etiam tempore *Papiniani* ac *Con-*
ntini. Vid. *Valer. Max. lib.* v. *c.* VIII. *Senec. de*
ment. lib. I. *c.* XIV. *&* *Sueton, in Claudio cap.*
I. *Halicarnaß. lib.* XII. ſed clementiam magis,
àm ſævitiem ſpirantem: Nunquam enim
:diderim *lege* XII. *Tabular.* datam eſſe patri-
s licentiam indicta cauſa & privatâ aucto-
ate in filios ad necem uſque animadvertere,
ntrarium enim manifeſte liquet è *l.* 3. *C. de*
r. poteſt. *&* *l.* 5. *ad L. Pompej. de parricid. l.*
ic. Cod. de Emendat. propinq. aut per eam adigi
rentem, ut in nocentem filium capitalem
ntentiam ferat, cum non abſque meditatiſ-
no judicio & juris ordine vita hominis ſit
tinguenda, adeoque non tantæ parentum
iltitudini committenda, quorum pleriquc
c leges ſciunt, nec cauſæ merita expende-
valent, *Soto de jure & juſtitia lib.* v. *q.* 2. quin
tius credo Legem Regiam & Decemvira-
n hoc ad terrorem magis liberorum, eoſ-
e in officio rectius continendos ita conſti-
iſſe, quàm ut effrenis ſæpe licentia parenti-
s invehendi in liberos concederetur, *Rit-*
shuſ. in Comment. ad L. XII. *Tabul. claſſ.* 3. *p.*
c. 1. Eſt igitur nullum aliud è conſtitutio-
Imp. jus coercendi parentibus datum,
iam quod permiſit filios quicquam gravius
dentes judici caſtigandos offerre dicturo ex
orum præſcripto ſententiam, *l.* 3. *C. de patr.*
eſt. Nec enim paternæ caſtigationis poteſtas

immensa, vel acerba, sed finita & moderata esse debet, quam si egrediatur parens *inhonestè* imò *tyrannicè* agit, imò filio, si admodum violenter egerit, jus resistendi hoc ipso concedit *arg. l. 45. §. 4. ff. ad L. Aquil.* præsertim si nullus detur fugæ locus, qui si pateat, honestius erit filio, fuga se subducere. Quare hallucinantur valdè, imò peccant statuentes, quod si parens filium ingratum, aut sceleris capitalis reum adhuc hodiè privatim mactet, ut domestico potius exemplo, quàm publico pereat, hujus indignationem vel minime, vel plane nulla pœna coercendam, siquidem nullus tam justæ indignationis prætextus afferri potest, qui patrem ab interemtione excuset, quando ne justissima quidem parentis exacerbatio ob adulterium filii cum noverca hunc à pœna liberabat, sed referente *Marciano in l. 5. ff. ad L. Pompej. de parricid.* deportationem in Insulam huic merebatur. Manet igitur verum, parentibus nullum jus vitæ & necis in liberos concessum, quamvis *Bodinus lib. 1. de Republ.* IV. n. 22. cum aliis hoc velit. Confer. *Paul. Voet. pag. m.* 160.

VIII. Facile itaque ex his elucet quid sentiendum sit de lege Ægyptiorum, quæ statuit, cædem liberorum parentibus non capitalem esse. Asserimus itaque patrem occidentem filium homicidii reum esse; Ergo & ejus pœnæ. Confirmatur hoc ex verbis Maimoni-

dis

lis paulo ante allatis §. 2. Si pater filium occiderit, Domus Judicii seu Magistratus eum morte afficit. Quare pœna capitalis meritò statuitur in ipsum. Rationem addit Deus talem: כי בצלם אלהים עשה את האדם quia ad imaginem Dei fecit hominem. Deus qui creavit hominem ad imaginem suam, solus in eum dominium habet. Quomodo dominaretur ejus vitæ homo, qui Deo quoad imaginem gestatam similis est? An non hoc esset dominari ipsi Deo? Cui verò dominari homo non potest, quomodo potestatem eum occidendi sibi sumet? Falsum quoque est hoc, quod in lege addatur hæc ratio: *quia non æquum putatur, quod propter cædem liberorum parentibus vita eripiatur*, qui dedissent vitam; cum Deus solus sit, qui vitam homini largiatur, *Genes.* II, 7. Postquam enim primi corporis humani massa ad ultimam dispositionem perfectè deducta & organis à bonitate divina ex terra instructa erat, Creator inspiravit spiraculum vitæ. Benè Anglus reddit *inspired or blew.* ad quæ verba eruditè commentatur Henric. Ainsworth. Comment. in *Genes.* II. *fol. m.* 10. *edit. Londin. This sheweth mans spirit not to be of the earth as his body, but of nothing, but insufflation of God: and so differing from the spirit of beasts, as Salomon observeth, Eccles.* III. 21. Ex his verbis satis constat, parentes spiritum seu vitam liberis non dare, sed
 Deum,

potuisset. Hinc Hebræorum doctores planè impossibile putant, ejusmodi casum dari, uti bene monet cl. *Buxtorffius in dissertat. de homicidio edit. Basil.* 1663. hanc quæstionem movens. Si pater filium castigare volens, præter suam mentem & intentionem lethaliter eum percutiat, ut moriatur, quid faciendum reliquis filiis? Illi, respondet, debent ejus facti ultionem Deo & Magistratui committere, neque ipsimet contra eum, vel facto, vel actione instituta insurgere. Hinc & Hebræi scribunt, non competere filiis hoc in casu jus vindicum sanguinis contra parentem, quod aliis propinquis est concessum, *Num.* xxxv. 19. Maimonid. in הלכות ממרים cap. v. §. 15. R. Bechai ad *Exod.* xxi. scribit, de hoc casu nullam specialem legem esse latam inter varias de homicidiis leges, *quia res sit insolita & contra naturam, ut tam crudelis reperiatur pater, qui velit filium suum occidere.* Hinc rectè *Diodor. Sicul. lib.* iv. scribit: *Nullum patrem de liberis sua sponte supplicium sumere, nisi magnitudine delicti superent naturalem parentum erga prolem suam amorem.* Jam autem parentum amorem alia omnia superare testis est Scriptura. Testes etiam sunt profani Scriptores, quorum testimonia adducere supervacaneum judicamus, cum experientia ipsa testis sit. Ergò probabile, vix dari casum.

XI. Sit tamen, dari ejusmodi casum, ut apud

pud *Romanos*, *Græcos* & *Ægyptios* sæpius factum conjicimus ex legibus datis; attamen vix calculum adjicimus illorum sententiæ, statuentium, homicidium hoc non capitale esse, vel levissimam mereri pœnam, quod sapientiores Gentiles etiam negarunt. Non necesse judicamus recurrere ad distinctionem, quam quidam faciunt inter patrem extra civitatem constitutum & intra civitatem; Priori licuisse, posteriori non, asserentes. Quis negabit quod Patriarchæ non extra civitatem vixerint, & quilibet pater instar regis fuerit? non autem legimus, quod unquam hoc jus exercuerint, etiam in sontes vel etiam in servos, multo minus liberos: Recte ergò sentit & judicat cl. *Johann. Henric. Heidegger. Exercit.* 1. §. 30. *histor. Patriarch. pag. m.* 36. Sanctos Patriarchas non egisse more barbararum gentium, sed potius naturæ & rationis præscripto obtemperasse, & asserit, impune non potuisse occidere servos, multò minus liberos, quia nemo hominem occidere posset, nisi is capital commisisset. Deinde ne quidem reos videntur Domini privati afficere supplicio potuisse, quia dominium privatum subjectum fuit & inclusum publico. Nam lex illa inscripta hominum cordibus, & post diluvium lata, de non effundendo hominis sanguine, liberi & servi conditionem non distinguit. Quod si Dominus impune injuriam facere potest servo,

vo, & pater filio, non arguit ea agendi impunitas jus agendi. Nec quia apud multos olim populos advertere possumus, Dominis in servos & patribus in filios vitæ & necis potestatem fuisse, sequitur id vel jure naturæ iis permissum esse, quia rursum aliud est agendi impunitas, aliud jus; vel Patriarchas sibi idem licere credidisse. Apud eas ipsas gentes, apud quas impunita fuit quævis major Dominorum erga servos, & patrum erga liberos sævitia, sapientiores & meliores sibi moderationis legem dixisse reperimus.

XII. Quare etiam sapientiores Gentiles in contrarium leges contra patres tulerunt, ut sævitiam hanc injustam esse ostenderent. *Plato lib.* XXXIV. *dialog.* IX. *de legib.* hanc posuit legem. *Si pater*, inquit, *aut mater (accidit quamvis raro) per iram verberibus, vel alio modo filium vel filiam interficiat, perinde ac cæteri homicidæ purgetur, & triennium exules ac post ipsam restitutionem, maritus ab uxore, uxorque à marito, separentur: nec simul amplius liberis procreandis operam dent, neuterque horum simul cum illo habitet cujus filium vel fratrem occidit, nec unà cum eo sacris communicet.* Et ita ætas prudentior in parente, carnificis detestata est officium. Atque certe ferina & ultrà ferarum inhumanitatem illa erat licentia.

XIII. Cum nemo etiam suam carnem odio habeat, si mentis sit compos: & naturali amo-

amore parentes in filiorum injuriis, magis quàm in propriis torqueantur, ut notat *Paulus Jurisconsult. in l. isti quidem l. 8. quod metus causa li. 4. P. t. 2.* & *Justinian. in §. fin. de noxalib. action. lib. 4. Instit. jur. civil. tit.* 8. explicat & *Virgil. lib.* VIII. *Æneid. vers.* 574. dum *Euandrum* ita loquentem inducit pro filio ad Deos suos:

Et patriæ audite preces; si numina vestra
Incolumem Pallanta mihi, si fata reservant;
Si visurus eum vivo, & venturus in unum:
Vitam oro: patiar quemvis durare laborem.
Sin aliquem infandum casum Fortuna minaris,
Nunc ô nunc liceat crudelem abrumpere vitam;
Dum cura ambigua, dum spes incerta futuri,
Dum te, chare puer, mea sola & sera voluptas,
Complexu teneo, gravior ne nuncius aures
Vulneret.

Confer huc *Cornelii Schrevelii annot. ad Virgil. edit. Lugdun. Batav.* 1669. *pag. m.* 757. Ita *Thyestes* in morte filiorum suorum & *Theseus* in morte *Hippolyti* à *Seneca* introducuntur anxie sibi optantes mortem. Mater *Euryali* tragico successu exanimati apud *Virgil. lib.* IX. *Æneid.* v. 493. ita conquerens introducitur:

Figite me, si qua est pietas, in me omnia tela
Conjicite, ô Rutuli, me primum absumite ferro:
Aut tu magne Pater divûm miserere, tuoque
Invisum hoc detrude caput sub Tartara telo.

Maximus Tyrius quoque, cum *sermon.* 36. disputaret, cur Homerus Jovem Deorum hominum-

minumque patrem dixisset, adjecit, hoc factum, quod nomen patris omnium antiquissimum est, ex his quæ amicitiam designant. Et *Aristoteles lib. 2. Magn. Mor. c. 1?.* parentum amorem primum erga filium gradum amicitiæ obtinere ait, tanquam actionem & finem sui: neque fieri posse filium ei in amore respondere, in eo eximia prærogativa data parentibus, in nunquam compensanda à filiis gratitudine: neque enim natus potest genitorem suum vicissim gignere. Dedit & parentum naturæ hoc Deus, ut esset partim mortalis, & partim immortalis: mortalis propter corpus corruptibile; immortalis, quod referat Deum creatorem omnium, ut doctè annotat *Philo Judæus lib. de Decalog.* & *Rabbi Aben-Ezra in Perush gnaseret debarim* i.e. in explicatione præceptorum in Principio. Et quia Deus nihil odit eorum quæ facit, pater imitatus patrem omnium non potest nisi præter naturam, filium odisse, sic enim patres, ut Dei vicarios honorandos jussit *Plato 4. Dialog. de legibus.*

XV. Non igitur impunita debet esse parentum præter naturam crudelitas, cum nullus affectus reperiri possit, qui vincat paternum, ut ait *Justinian. in l. cum furiosi l. 7. ver. quis enim de curatore furiosi li. C. n. 7.* Unde sæpe optant filios se feliciores esse, quod testatur *Theodoretus* his verbis: *Quòd nemo, qui paternam habet dile-*

dilectionem, æmulatione prosequitur filios: & quod est proprium patrum, velle videre filios se clariores. Hunc paternum affectum parentum cordibus congenitum, quod desiderent filios promoveri ad omnia felicitatis incrementa, ita ut etiam ipsos parentes superent, observavit *Claudian. in 4. Consul. Honorii:*

Aspice, completur votum, jam natus adæquat
Te meritis, &, quod magis est optabile, vincit.

Hunc natura propter sui conservationem ad ferocissima usque animalia extendit, teste Poeta *Papiano* ita canente:

—— —— aspera Tigris
Fœtibus abreptis Scythico deserta sub antro
Accubat, & tepidi lambit vestigia saxi,
Et Lea, quam sævo fœtum pressere cubili
Venantes Numidæ, natos erecta superstat
Mente sub incerta torvum ac miserabile frendens,
Illa quidem turbare globos & frangere morsu
Tela quærit: sed partus amor, crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circumspicit ira.

Et mirum certè quod refert *Orus Apollo de literis hieroglyph. Chenalopecem*, quam anserum speciebus annumerat *Aristoteles lib. I. de histor. animal. c.* XI. aucupibus se offerre capiendam præ nimio pullorum amore, ut interim his evadendi det tempus. Aliaque fere animalia, cum fœtus alunt, ferociores harum causa esse, nemo est qui nesciat, & fortius homi-

nes etiam, pro his ira facile excandescunt. Nam ut scribit *Apollon. Rhodius lib.* IV. *Argonaut. vers.* 1089. Λίην γὰρ δύσζηλοι ἑαῖς ἐπὶ παισὶ τοκῆες. i. e. *Valde enim acerbi sunt propter suos liberos parentes.*

XVI. Addunt aliqui & benè, amorem in filios & posteros maxime augeri, quod in his sit parentum successionis unica spes. Interroga, inquit *Maximus Tyrius sermon.* XX. patrem, cur filium alat, & respondebit, ob successionis amorem, propter quem tam accurate illum conservat. Quando & ex illa procreatione videatur genus humanum renovari & immortale permanere artificioso quodam modo, qui tantò præstat, quanto magis legitimus est. Quod & scriptum reliquit *Justinianus in* §. 1. *de nupt. in Novell. collat.* 4. *tit.* 1. Sic in omnibus & plantis & animalibus inest quædam conservatio speciei, naturali quodam amore arcte constricta; præstantius tamen in homine, quod nobiliori materia & forma constet. Ex his & aliis rationibus facile concludere possumus, quod durum admodum sit, occidere filium. Et si hoc fiat, necesse est, ut pater luat pœnam.

LEX SEPTIMA.

PARRICIDIS EXQUISITAM POENAM IRROGARUNT. NAM ARTICULATIM PRÆACUTIS CALAMIS CÆSOS IN ARDENTIUM SPINARUM ACERVO CREMARI VIVOS VOLUERUNT, MAXIMUM INTER MORTALES JUDICANTES SCELUS, EI MORTEM INFERRE, A QUO VITAM QUIS ACCEPISSET.

I. Hæc Lex apud *Diodorum Siculum lib. I. cap.* LXXVII. legitur, ex quo etiam recensent *Athanas. Kircherus in Oedip. Ægypt. Syntag. I. fol. m.* 121. *edit. Rom. & Hugo Robinson. in Annal. Mundi, edit. Londin.* quam uberius jam explicare constituimus. Et (1) Quod ad nomen *parricidæ* attinet, *parricida* est, qui (1) occidit patrem. (2) Parentem, patrem aut matrem. (3) Propinquum. (4) Eum, qui loco parentis est. *Scaliger de cauſ. Ling. Lat. c.* 34. T. mutatur in R. ſi à patre non à parente ſit parricida. *Priſcian. lib.* 1. Parricida vel à pari componitur, vel, ut alii dicunt, à patre. Quibuſdam tamen à parente videtur eſſe compoſitum; & pro parenticida, per ſyncopen & commutationem: Sed euphoniæ cauſa videtur dici, pro patricida, ut Græcis eſt [illegible] [illegible]λοίας.

 II. Ut

II. Ut autem eo melius res pateat, vim vocis parricidæ prius enucleabimus. Antiquissimis temporibus *Parricidarum* nomine apud Romanos insigniti fuerunt, qui hominem qualem qualem è medio sustulissent. Fidem huic rei *Festus* facit, in vocibus *Parici quæstores*: Parricida non utique is qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcunque hominem. Confirmat idem vetustæ legis fragmentum sub rege *Numa* latæ, quod hoc modo citat: *Si quis hominem liberum dolo sciens morte duit, Parricida esto.* Attamen deinde extensum id verbi fuisse ad capitalia quævis & graviora crimina, patet ex *Cicerone* 2. *de LL. Sacrum Sacrove commendatum qui clepserit, repseritve, parricida esto.* Atque hinc appellati fuerunt *Quæstores Paricidii*, qui à populo ea gratia constituti erant, ut rebus capitalibus præessent, teste *Pomponio l.* 2. §. XXXII. *D. de O. J.* Amplius hæc quoque vox denotat *cædem* personarum venerabilium & excelsiore loco positarum. Quo sensu legimus apud Ciceron. Ver. VI. *Facinus est vinciri civem Romanum; scelus verberari; Parricidium, necari.* Denique succedit angustior & propria hujus vocis significatio: Dictus enim *Particida* contracte fuit quasi *Parenticida*, designaturque is, qui Patris vel Matris, aut cujusquam ejus affectionis qui Parentum nomine cognoscitur, fata præparaverit; §. VI. *Instit. Publ. jud.*

jud. Quæ strictior interpretatio valet heic loci, dum reus arguebatur *occidisse suum patrem*.

III. Hisce breviter expositis, consequens nunc est, ut, cum hîc agatur de *manifesti parricidii reo*, videamus quomodo crimen istud vere committatur. Et generaliter dicendum est, tunc demum censeri Parricidium esse commissum ubi *Dolus malus* adfuerit. *Dolum* autem accipere debemus, προαίρεσιν πονηρὰν, ut Græci loqui amant, fraudulentum consilium & malignum necandi propositum; Requiritur θυμὸς εἰς ἔργον ἀποτείνων, *Animus facto intentus*, ait valde ἐμφατικῶς *Plutarch. L. Quintii vita.* Quamvis enim auctore *Tacito An.* IV. C. *Nos vulgi sit fortuita ad culpam trahere*; longe secus tamen artis nostræ conditores sentiunt, utpote qui certam animi propositionem & verum delinquendi affectum desiderant. Vix nos continemus, quin huc transferamus perelegantem *Phædri* fabulam LXXXIV. quæ sic habet:

Calvi momordit musca nudatum caput:
Quam opprimere captans alapam sibi duxit gravem.
Tunc illa irridens: punctum volucris parvula
Voluisti morte ulcisci, quid facies tibi
Injuriæ eam quæ dederis contumeliam?
Respondit: Mecum facile redeo in gratiam,
Quia non fuisse mentem lædendi scio:

Sed te contempti generis animal improbum,
Quæ delectaris bibere humanum sanguinem,
Optem necare vel majore incommodo.
Hoc argumentum veniam magè dari docet,
Qui casu peccat, quàm qui consilio est nocens,
Illum esse quavis pœna dignum judico.

IV. More Jurisconsultorum loqui *Phædrum* manifestum est, & quidem venuste, tamque concinne, ut ferme ovum ovo similius esse non possit. Nonne & omnes doctissimi Juris Doctores ex æquitate Juris civilis statuunt, quod illi aliquam excusationem mereantur, qui non destinato consilio neque data opera, sed per imprudentiam & casum fortuitum peccarint? Illustrat hanc notabilem doctrinam probatissimus Auctor *Diodor. Sicul. Bibliothec. lib.* XIII. in hæc verba scribens: Εἰ τοὺς ἐξ ἐπιβολῆς ἀδικήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, τοὺς ἀκουσίως ἁμαρτάνοντας φείδεσθαι ἂν συγγνώμης ἀξιοῦν. i. e. *Si consulto peccantes punire fas habeatur, invitos delinquentes venia dignos haberi par est.* His pulchre consentit Thucydides lib. III. ξύγγνωμον εἶναι τὸ ἀκούσιον dicens: *Veniam mereri quicquid contra voluntatem fit.* Quicunque ergò meditatæ mentis proposito parricidium suscepit atque peregit, non incommode dici potest, hunc pro Parricida damnandum esse, modò sit doli capax: cujus expertes sunt *infantes* ac *furiosi*, dum illos innocentia consilii tuetur, hos fati infelicitas excusat, ait *Modestin. l.* XII. *ff. ad legem Cornel. de Sicariis.*

V. His

V. His Jurisconsultorum effatis accedunt testimonia sacræ Scripturæ & Rabbinorum. Loca Scripturæ sacræ sunt *Num.* XXXV. 11. *Deut.* XIX. 1. in quibus omnibus notanter additur vocabulum *per errorem*, *ignorantiam*, *contra voluntatem*. Bene quoque *Anglus Ainsworth*. Comment. in h. l. addit: *ignorantly*, *unadvised*, *unawares*, *unwillingly*, *without knowledge*, fol. m. 203. Confer. *Francisc. Rangnello Leg. Polit. ex sacra jurisprudent. fontib. haust. pag. m.* 181. *edit. Francof.* Generis quoque homicidii, quod Hebræi vocant בלא כונה tres faciunt Magistri in *Mischn. & Gemar. tit. Maccoth*, *c.* 2. *Maimonid. Halach. Rotzach. c.* VI. *Mikotzi præcept. affirm.* 75. species. Prima est, quando בשגגה *ex errore & ignorantia* simplici atque infortunio, nec tamen sine culpa levi ex negligentia aliqua, qualem prudentiores fugerent, contracta, omninò interea nolens, quis hominem occidat; juxta illud in lege sacra *Exod.* XXI. 3. *Num.* XXXV. *Deut.* XIX. Cui speciei accedit etiam homicidium quidem per se aliàs voluntarium, sed ex ignorantia seu errore hujusmodi facti, velut ex jure commissum. Quemadmodum ubi vindex sanguinis homicidam ex hujusmodi errore, non sponte, è civitate Refugii egressum occiderat seu casu, sed qui קרוב לאונס ad injuriam seu violentiam prope accedens, seu eam quadamtenus imitans interea casus esset, qui nequaquam in

rebus humanis evenire ut plurimum soleret; unde nec culpa ne levis quidem homicidæ tribuenda. Exemplum *secundæ speciei* habent in eo, qui, dum scalam adscendit forte delabens in quempiam, casu hoc mortem ei infert. *Tertia* autem homicidii involuntarii species est, *ubi qui alium* occidit ex errore quidem aut ignorantia, quæ tamen prope accedit ad id quod spontaneum est seu voluntarium. E. g. ubi quis alterum occidere volens, alterum jactu aliterve perimit. Ex his tribus homicidii involuntarii speciebus nulla est, quæ morte ex sententia forensi ordinaria sive in Hebræo sive alio puniretur. Nam in universum pronunciant, homicidam nullum *qui non sponte* scelus patraret sic foro puniendum. Confer. cl. *Selden. lib.* IV. *c.* 2. *pag. m.* 486. 487. *de jure Natur. & Gent. juxta Disciplin. Ebr. edit. Francof.*

VI. Ita etiam Rabbini omnem dolum ab homicida involuntario abesse volunt, unde recte Abarbanel: *Si quis superbè egerit cum proximo suo, ita ut eum occidat non manu sua, sed malo astu & dolo; non tutabitur eum ullus locus.* Non omnibus ergò homicidis casualibus promiscuè hoc beneficium concedebatur ad asyla confugere, sed pro qualitate eorum diversimodo dispensabatur. V. g. *Filius*, qui per errorem occidit patrem, relegatur in exilium, in urbes refugii: sic si pater filium, extra il-

lud

lud tempus, quo eum docet, vel literas, vel opificium: at si inter docendum castigare nempe eum volens, occidat præter suam intentionem, liber est ab exilio. Idem judicant de Præceptore, discipulum simili ratione occidente. Vide *Selden. pag. m.* 487. *lib.* IV. *c.* 2. qui ex Maimonide locum recensuit. Qui *per imprudentiam* præter suam intentionem aliquem occidit, veluti explodens sclopetum, lapidem emittens vel ex alto dejiciens, ei nullus locus dabatur in urbibus Refugii, & quamvis ab ordinaria pœna domus Judicii immunis esset, poterat tamen à Vindice sanguinis impune occidi. *Maimon. in* הלכות רוצח *cap.* VI. Ratio, quia parum abest hæc cædes à voluntaria. Talis enim primo circumspicere debuisset, postea demum jacere Itaque hic casus, juxta illos, non pertinet ad homicidium casuale, cui securitas & refugium indulgebatur.

VII. Excipitur etiam, si in simili casu occidens fuerit occisi inimicus; quia Scriptura addit in hoc casu Num. XXXV. 23. *Si non fuerit illi inimicus.* Suspectus enim est talis de *dolo* & *malitia*; Ergo non capax privilegii civitatum Refugii. Qui autem aliquid in altum trahit, & fune rupto decidendo hominem opprimat & occidat, aut qui per scalam ascendens casu decidit super hominem, liber est à pœna exilii, quia quasi coactus facit. Qui

H 5 verò

verò demittens dolium in cellam, vel aliquid aliud deorsum volvens; vel per scalam descendens, & hominem decidendo occidit, is in exilium ad civitatem Refugii mittitur, quia dicitur *Num.* xxxv, 23. Et cadere fecerit super ipsum, mortuusque fuerit. Debuisset enim diligentius sibi cavere & omnibus providere; Lanius manum cum securi retrorsum elevans & antrorsum reflectens ad ictum faciendum, si quem, retrò se elevando manum, percutiat, extra culpam est, & immunis ab exilio, si autem, manum antrorsum ad ictum demittendo, exilio mulctatur. Has & plures alias exceptiones recenset cl. *Johannes Buxtorff*. ex Rabbinor. scriptis *Differt. de homicidio, edit. Basil.* 1663. Hinc recte concludimus homicidium vel parricidium in foro civili aliquo modo excusari posse, qui non destinato consilio fecerit. Verum an omnes casus fortuiti sint excusandi, ex præcedentibus Rabbinorum exceptionibus facile conjecturare licet.

VIII. Diximus etiam in præcedentibus *infantes* & furiosos expertes esse, ubi intelligendi sunt impuberes; sed qui pubertati proxime accedunt vix procedit, quia id ætatis se delinquere intelligit, nec minus dolum capere potest, *arg. l.* XIV. *de Sc. Silan.* §. *pen. Instit. de Obligat. è del. l.* 23. *d. Furt.* Sed in ea re modum adhibere oportet, ut facilius præsumatur haut innoxium impuberis factum, siquidem

dem egerit sine magna machinatione, vel alias præcoci malitia & immodica audacia se non imparem tanto flagitio ostenderit, de quo *Apulej. Apolog.* In iis sane quæ facinoris atrocitatem habent, difficilius est excusare pueritiam *doli mali* capacem; At in mediocri & leviore delicto, humanius est veniam culpæ dare, eoque referendum Euripideum in Supplic.

Peccavit. Adolescentulis id inest vitii;
Gratiam itaque delicti facere oportet.

Confer. *Homer. Il.* Ψ. qui verius, & *Byblius apud Ovid. Metam.* IX. Nisi licentiæ scelus addatur. Nam tunc impune non fert, qui ætatis lubrico se cum excusatione peccasse ratus est: quomodo puerum propter ablatam è corona Dianæ laminam auream Attici judices sacrilegii damnarunt. Vid. *Ælian. Var. Hist. lib.* v. *c.* 16.

IX. Recte ergo infantes & furiosos Jurisconsulti à pœna parricidii excipiunt, qui rationis usu carent. Actiones enim eorum, qui continuo usu rationis carent, non possunt dici humanæ, & sic nec pœnam merentur, *l. infans ff. ad l. Cornel. de Sicar. l.* 9. §. 2. *ibi sanè si per furorem ff. ad L.* Cornel. *de* Parricid. *l.* 14. *de Offic. Præsid.* Carpzov. *in pract. Crim. p.* 3. *q.* 145. sicut & illæ actiones, quæ fiunt ex ignorantia inevitabili seu antecedente, quia hæc ignorantia non est ullo modo volita, ac proinde, quod ex illa sequitur, non censetur voli-

volitum seu voluntarium, sed involuntarium. Contra imputari potest actus homicidii, non tantum qui ex prævia scientia & plena & deliberata intentione fit. *Carpzov. pract. Crim. part. 1. q. 7.* verum etiam, qui fit ex indirecta intentione. *Thom. 1. 2. q. 76.* Carpzov. in pract. Crim. *p. 1. num. 31. & seqq.* Covarruv. *in Clem. 5. Constit. de homicid. secund. part. relect. in pr. num. 2.* imò qui fit ex vehementiori affectu, quo animus fuit concussus. Istum enim homo in ordinem redigere poterat, *Pufendorff. de Element. Jurisprud. lib. 2. axiom. 1. §. 7. Constit. Carol. V. art. 137. Num. 35. vers. 21. Gen. cap. IV. 6. Carpzov. in pract. Crim. p. 1. q. 6. & part. 33. q. 147. num. 55. & seqq.* Idem statuendum in casu, quando quis volens occidere Titium ex errore occidit *Sejum, l. eum qui nocentem §. Si in Istria ff. de injur. l. scientiam 45. §. 4. ff. ad L. Aquil. l. si quis servo 20. in fin. C. de furt. l. 7. c. ad L. Cornel. de Sicar. Jacob Theming. Decis. 38. Carpz. d. p. 1. q. 5. Anton. Matth. de crimin. tit. de Sicar. pag. 541.* Ex his facile conjecturari potest, quid sit homicidium proprie casuale, in quo hæc duo concurrere debent. (1) Ut quis operam det rei licitæ. (2) Ut eam, quam debet, adhibeat diligentiam, quibus conditionibus positis, de casu fortuito nemo tenetur. Qui autem contra fecerit ex culpa tenetur, *Carpz. pract. Crim. part. 1. quæst. 27. n. 11. & seqq.*

X. Quid

X. Quid nunc censendum sit de parricidio proprie dicto, facile patet, ubi vix ullum scelus flagitiosum magis atque indignum reperiri potest, quapropter *Euripides* ἔργον ἀνοσιώτατον, & *Diodorus Siculus Maximum inter homines scelus* appellare non dubitant. Hoc amplius, tanti maleficii crimen esse Parricidium existimat *Valer. Max.* ut pari vindicta Parentum ac Deorum violatio expianda sit. Gravissime in dirum hoc & atrox facinus invehitur *Cicero pro Sex. Rosc. Amer.* Portentum atque monstrum certissimum est, inquit, esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immanitate bestias vicerit, ut propter quos hanc suavissimam lucem adspexerit, eos indignissime luce privarit: cum etiam feras inter sese partus atque educatio, & natura ipsa conciliet. Hoc pessimum crimen execratur *Jason* apud *Euripidem*, acerrimoque convitio *Medeam* increpat foedissimi parricidii ream:

O nimium exosa mulier, Diis invisa
Mihique, atque omni mortalium generi,
Quæ tuos partus jugulare gladio, meque
Privatum liberis ire perditum sustines:
His vero perpetratis solem adspicis
Ac terram, facinus impiissimum ausa?

Nec longe post affirmat, illam esse

Λέαιναν, οὐ γυναῖκα, τῆς Τυρσηνίδος
Σκύλλης ἔχουσαν ἀγριωτέραν φύσιν.
Leænam, haud mulierem, natura

Tyr-

Tyrrhena Scylla sæviori præditam.

XI. Hoc tantum facinus, tàm immane, tàm acerbum penitùs fermè ignotum fuit apud *Persas*, qui in animum inducere nequiverunt, ut quenquam eò sceleris progressurum crederent, quemadmodum illud tradidit *Herodot. in Clio*, cujus verba Græca Latine versa recensemus: *Neminem, inquit, unquam occidisse patrem suum ajunt, vel matrem. Sed quotquot hujusmodi extiterunt exempla, hac adhibita omni cura apparuisse, facta quod sint à subdititiis vel adulterinis liberis. Nefas enim esse putant, à liberis suis verum necari parentem.* Hinc *Solon* Atheniensium Legislator nullam omninò pœnam in Patricidas constituit, quod neminem tam nefarium esse putaret, qui tantum crimen committeret. Vid. *Laert. in Solon. Melchior. Junii quæst. polit. q. 96. pag. m. 244.* Is, cum interrogaretur, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset, respondisse fertur, ὅτι τὸ ἀπελπίσαι, *quia neminem id facturum sperabat.* Seneca lib. 1. de clement. affirmat quoque, summa prudentia præditos viros noluisse de parricidio pœnam constituere, ne vindicando ostenderent, tale quid fieri posse. Ita *Romulus* lege supplicium contra Parricidas decernere noluit, quia sperabat tale non futurum, quod tamen fefellit, nam sexcentis post Urbem conditam annis *L. Ostius* patrem è medio sustulit, uti *Plutarch. in vit. Romuli* testis est.

XII. At-

XII. Attamen, cum nihil adeò sanctum sit, quod non aliquando violet audacia, necesse fuit quæsitissimis afficere pœnis audaces & scelestos homines, quos non pudet paternum & maternum sanguinem effundere. Hinc *Ægyptii* justam & rationabilem causam habuerunt, quod horrendum & atrox crimen singulari pœna voluerint plecti. Memorabilis de illorum instituto locus apud *Diodorum Siculum* invenitur, quem iterum recensemus: *Κατὰ τῶν τέκνων γονεῖς φονευσάντων τιμωρίαν ἐξηλλαγμένην ἔθηκαν*, *Contra liberos parricidii reos exquisita pœna fuerunt usi.* Qua in re consistebat illa? *Ἔδει τοὺς καταδικασθέντας ἐπὶ τούτοις, καλάμοις ὀξέσι δακτυλιαῖα μέρη τοῦ σώματος κατατμηθέντας, ἐπ᾽ ἀκάνθαις κατακαίεσθαι ζῶντας, μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀδικημάτων κρίνοντες, τὸ βιαίως τὸ ζῆν ἀφαιρεῖσθαι τῶν τὴν ζωὴν αὐτοῖς δεδωκότων.* *Oportebat hujus criminis damnatos pennis acutis digitalibus corporis partibus precisis vepribus comburi vivos, maximum inter homines crimen judicantes, vi spoliare vita, vitæ ipsorum auctores.* Placuit itaque Ægyptiis singulare exemplum in parricidas edere, quo sceleratorum hominum audaciam eò melius opprimerent.

XIII. Supplicium certe acerbissimum in parricidas statuebatur apud Ægyptios; membra siquidem acutis pennis digitalibus pungebantur, quod maximum dolorem inferebat, & ita quodlibet membrum cruciatum patiebatur;

id

id quod convenientiam habere videtur cum illo *Modestini l.* IX. *ff. de Lege Pompeja de Parricidis. More Majorum pœna parricidii hac instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberetur.* En convenientiam! hic *virga sanguinea*, illic *stimuli acutissimi* adhibebantur ad augendam torturam; quid autem fuerint virgæ sanguineæ pluribus ostendit *Marcell. Donat. in dilucidat. ad Liv. pag. m.* 3. Convenit & alterum, quo dicitur, quod *parricidæ vepribus combusti vivi*, ubi *Basilici* ad *l.* 1. *d. Lege Pompe. de Parricid* simplici pœnæ mentione defunguntur, ὁ φονεύων πατέρα ἢ μητέρα πυρὶ παραδίδοται. i. e. *Qui patrem aut matrem occidit, igni necatur*, liquet hoc ex Pauli fragmento l. v. Sent. Tit. XXIV. *hodie tamen*, inquit, *vivi exuruntur.* Ita etiam Ægyptii statuebant non quidem lignis, sed vepribus acutis inutilibus terræ ponderibus, de quibus legimus Gen. III. 18. quod post maledictionem terra spinas proferre debeat. Quibus significatur, quod parricidæ sint maledictio terræ, de quibus nil boni sperandum.

XIV. Ob criminis atrocitatem quoque Romanorum leges acerbissimam pœnam excogitarunt, nempe ut culeo insuatur Parricida cum cane, gallo gallinaceo & vipera & simia, deinde in mare profundum culeus jactetur. Verissime dixit *Modestinus*, eam pœnam fuisse institutam *more majorum* i. e. lege

vetu-

vetusta & à majoribus in civitate Romana jam antiquitus recepta. Etenim Lege Civili publicitus cautum fuit, Parricidii reos in culeum debere vivos insui, atque ita in mare dejici. Fidem hujus rei certam & exploratam facit *Valer. Maxim. lib.* I. I. 13. Locum itaque ipsum adscribemus: *Tarquinius Rex M. Tullium Duumvirum, quod librum secreta civilium sacrorum continentem, corruptus Petronio Sabino describendum dedisset, culeo insutum in mare abjici jussit; Idque supplicii genus multo post Parricidis Lege irrogatum est.* Primus hanc poenam sustinuit, qui omnem sui nominis apud Romanos memoriam inexpiabili detestatione perfudit, *Publicius Malleolus.* Hunc enim matre interempta, culeo insutum in mare præcipitatum esse, docet *Levii* epitom. *lib.* LXVIII. Hujus auctoritatem confirmat Cicero *pro Rosc. Amer.* Et bono publico talis introducta lex fuit, ut magnitudo poenæ deterreat à summo periculosoque scelere malos ac proruptæ audaciæ homines.

XV. Quam ob causam hoc factum quærimus? Receptum hoc ea gratia fuisse monstrabit *Justinianus*, ut omnium elementorum usu vivus incipiat carere Parricida, eique cælum superstiti & terra mortuo auferatur. *Quid enim est tam commune quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus ejectis? Ita vivunt, dum possunt, ut ducere animam de cælo non queunt,*

ant: ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat: ita jactantur fluctibus, ut nunquam abluantur, ita postremo ejiciuntur, ut ne ad saxa quiden mortui conquiescant, uti elegantissime *Cicero* ratiocinatur ibidem. Alludens eò canit *Ovidiu Metam*. VIII. 5.

Dî te summoveant, ô sacli infamia nostri,
Orbe suo; tellusque tibi pontusque negetur.

Melchior Junius in quæst. politic. pag. m. 24 rationes addit, cur *parricida* culeo insuantu additis Cane, & Gallo Gallinaceo, & Vipera & Simia, quando ita scribit: *Canis* verò additu parricidæ, quia ferox & immundum animal huic non dissimilis parricida: *Vipera*, quia parentibus inimica. Vid. *Petr. Gregor. Tholosan præludia optim. Jurisconsulti lib. 5. c. 7. n. 26. pag m. 549. edit. Lugd. Bat.* 1583. *Simia*, quia fœtu suos strangulat, & præter formam humanan humani nihil habet: Gallus Gallinaceus, qui viperæ maximè infestus, ideoque pugna ib atrocior exoritur, pœna magis exasperatur *Culeo* insuerunt Romani *Parricidas*, & sic nudos in flumen dejicere noluerunt, ne cum delati essent in mare, ipsum polluerent. Vid Doctiss. *Pfanner. Theol. Gent. cap.* XIV. *pag. m* 348. *Plato quoque lib.* IX. *de Legib.* scribit: S quis filius in tantam iræ insanæ intemperiem inciderit, ut parentis sui sanguine manus impias commaculare audeat, extremis suppliciis subjectus erit. Et si fieri posset, justissimum

esset,

esset, multis mortis generibus parricidam necari.

XVI. Si igitur parricidium supplicio maximo puniatur, quid dicendum erit de filio, qui patrem patriæ proditorem occiderit, & quæritur an impune hoc facere possit? quod affirmat *Marcellus in l. 35. ff. de rel. & sumpt. fun.* Sapientes enim censuerunt patriam omnibus necessitudinibus esse anteferendam. *Cic. de Offic.* inquit: *Omnium societatum nulla est gratior, nulla charior, quam ea, qua cum Rep. est, unicuique chari sunt parentes, chari liberi, propinqui familiares; sed omnes omnium charitates patria una complexa est.* Valer. Max. lib. 5. c. VI. idem testatur. Ex quibus hoc consentaneum elicitur: salutem patriæ præferri debere saluti parentis, & si aut patri aut patriæ sit pereundum, patri potius, cum ad illam delendam veniret, quàm patriæ pereundum esse, imprimis cum parentes ipsi hostili furore correpti, venerando parentum nomine excidant. His rationibus responsum *Marcelli* stabiliri posse videtur. Verùm non desunt rationes, quibus illud impugnatur, sunt enim Deo proximi parentes & velut in terris Dii quidam, quorum ministerio Deus usus est, ut nos in pulcherrimum templum suum introducat. Ergò honori Dei secundus est honor, qui parentibus debetur, & meritò cætera inter homines officia antecedit. Et sanè, si parentes Deorum simulachra

ſunt, Diis autem nemo niſi vecors & impius reſiſtit, quî parentibus ſalva pietate reſiſtere poterimus? Nullo civitatis inſtituto reverentia parentibus debita deleri & exſtingui poteſt. Pluribus de hac quæſtione egit *Bernhard. Schultz.* in diſſert. *non occides*, edit. *Rintel.* 1670. *pag. m.* 44. 45. Quid de Parricidis mulieribus partum in utero necantibus ſentiendum, legi poteſt *Carpzov. in pract. crim.* & *prælaud. Schultz. pag. m.* 15. *diſſ. citat.* Omni ergo opera laborarunt Ægyptii, ut crimen hoc nefandum acerbiſſimis pœnis coerceatur, quia crudeliſſimum facinus putarunt, vi ſpoliare vita, vitæ ipſorum Auctores.

LEX OCTAVA.

MVLIERVM MORTI DESTINATARVM, SI PRÆGNANTES ESSENT, PARTVS EXPECTABATVR, EXISTIMANTES PENITVS INIQVVM ESSE, EVM, QVI NIHIL COMMISISSET, VNA CVM FACINOROSO POENAM PATI, AVT DVOS PLECTI, CVM VNVS DELIQVISSET.

Diodor. Sicul. Biblioth. lib. I. LXX. VII.

I. Hanc Legem Ægyptiorum nobis ob oculos ſiſtit prælaudatus Scriptor, quam etiam retulerunt ex illo *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. Syntag.* 2. *de Politic. Ægypt. fol. m.* 121. *edit. Rom.* & *Hugo Robinſon. in*

An-

Annal. Mundi. Et hoc institutum *Romani* videntur hausisse à veteri instituto *Græcorum* & *Ægyptiorum*, qui ejusdem constitutionis exemplo & eximia humanitate Lex Romana jussit fœminæ prægnantis differre supplicium, usque dum peperisset. Auctor est *Ulpian. l.* 18. *ff. de Stat. hom.* solitum esse mulierem, quæ prægnans ultimo supplicio damnata est, servari, dum partum edat. *Diodori Siculi* verba Græca ita sonant: Τῶν γυναικῶν τῶν καταδικασθεισῶν θανάτῳ τὰς ἐγκύους μὴ θανατοῦσθαι, πρὶν ἂν τέκωσι: *Gravidas mulieres condemnatas morte non affici, priusquam pepererint.* Confirmat id ipsum *Johan. Meurs. in Themid. Attic. lib.* 2. *cap.* IX. *pag. m.* 82. ex *Anonym. Probl. Rhetor.* XXV. his verbis: Τὴν ἐπὶ θανάτῳ καταδικασθεῖσαν, ἔγκυον οὖσαν, μὴ ἀναιρεῖν, ἕως τέκῃ: *Eam, quæ capitis damnata est, ne liceat supplicio afficere, quoad pepererit.* Addatur quoque testimonium *Plutarchi de sera numinis vindicta:* Τὸν δ' ἐν Αἰγύπτῳ νόμον οὐκ εἰκότως ἡμῖν ἀπογεγράφθαι δοκοῦσιν ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων, ὃς κελεύει τὴν ἔγκυον ἂν ἁλῷ θανάτου, μέχρι τέκῃ, φυλάττειν: Nonne Græci rectè videntur descripsisse Legem *Ægyptiam*, quæ jubet prægnantem capitis damnatam, donec pariat, servari. Hoc Ægyptiorum statutum etiam apud Græcos receptum demonstrat *Ælian. lib.* V. *c.* 18. quod in Areopago obtinuerit. Ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ, inquit, ἐπεί τινα φαρμακίδα συνέλαβον, καὶ ἔμελλον θανατώσειν, οὐ πρῶτον αὐτὴν ἀπέκτειναν,

κοιν ἢ ἀποκυήσειεν. *Senatus Areopagiticus capitis quandam veneficam morte non mulctavit, nisi partu levatam.* Confer. *Meurs. de Areopag.*

II. Cum igitur hoc institutum ab Ægyptiis ad Græcos, & à Græcis ad Romanos derivatum sit, meritò inquiritur in ejus causam. Existimamus partim id receptum fuisse ex juris naturalis dictamine, quod jubet conservare prolem in augmentum Reipublicæ. Vid. *Junii quæst. Politic. de matrimon. pag. m. 5. 6.* partim etiam id receptum pari ratione, qua subnixa est Legis Regiæ sententia, insigni scil. cura, ne prolis speratæ jacturam temere faciat Respubl. Partui enim in hoc favetur, ut in lucem producatur, quia non tantum parenti, cujus esse dicitur, verum etiam Reipubl. nascitur, ait pulchre *Ulpian. l. 1. §. 15. ff. de Vent. in poss. mit.* In qua sententia fuit etiam prudentissimus *Lycurgus*, teste *Plutarcho* in ejus vita: Οὐκ ἰδίους ἡγεῖτο τῶν πατέρων τοὺς παῖδας, ἀλλὰ κοινοὺς τῆς πόλεως ὁ Λυκοῦργος. *Liberos non parentium proprios sed totius civitatis communes arbitrabatur Lycurgus.* Partim etiam novæ rationi dandus locus, quam elegantissime reddunt *Diodorus Siculus* & *Ælianus*, quorum verba jam adducere lubet.

III. Verba *Diodori* pulcherrima in hanc rem & notatu dignissima hæc sunt: Ἡγούμενοι παντελῶς ἄδικον εἶναι τὸ μηδὲν ἀδικῆσαν τῷ ἀδικήσαντι τῆς αὐτῆς μετέχειν τιμωρίας, καὶ διαιρουμένης ἑνὸς

γκυμο-

γιγνομένου, περὶ δυοῖν λαμβάνειν τὸ πρόστιμον. *Arbitrati sunt injustissimum, ut quod peccati expers est pœna fiat consors cum peccante, & cum unum sit delictum, à duobus exigi pœnam.* Πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ προαίρεσιν πονηρὰν ἐπιτελεσθέντος τοῦ ἀδικήματος, τὸ μηδεμίαν πως σύνεσιν ἔχον, ὑπὸ τὴν ὁμοίαν ἄγειν κόλασιν. *Præterea, cum maleficium sit admissum dolo malo, iniquum erat eidem pœnæ subjici, quod omni caret intellectu*: Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι τῆς κυούσης ἰδίᾳ τῆς αἰτίας ἐπενηνεγμένης, οὐδαμῶς προσήκει τὸ κοινὸν πατρὸς καὶ μητρὸς τέκνον ἀναιρεῖσθαι. ἐπίσης γὰρ ἂν τις φαύλους διαλάβοι κριτὰς, τοῦ τε τὸν ἔνοχον τῷ φόνῳ σώζοντας, καὶ τοῦ μηδὲν ὅλως ἀδικήσαντας ἀναιροῦντας. *Quod verò maximum est, cum prægnans sola sit criminis rea, non oportet è medio tolli infantem patris matrisque communem. Nam perinde mali forent judices qui cædis reum tuerentur, ac interficerent eos qui nihil deliquissent.* Certe hîc acutissimus Scriptor ex intima Philosophia & Jurisprudentia ratiocinatur, ut nihil supra. Paulo brevius disserit *Ælianus* in eandem pœne summam: Τὸ ἀναίτιον οὖν βρέφος ἀναλύοντες τῆς καταδίκης αἰτίαν μόνην ἐδικαίωσαν τῷ θανάτῳ. *Innocentem infantem condemnatione liberantes* (Areopagitæ) *solam delicti ream morte mulctarunt.*

IV. Cum ergò infantes in utero sint innocentes; & innocentia sit qualitas moralis, hominem à delicto vacuum sistens, cur pœnæ subjacere deberent. Nunc autem constat,

quod pœna semper referatur ad culpam
quam consequens ad suum antecedens;
patet, in innocente culpam non reperiri,
go nec pœnam locum habere posse, conf.
cell. Hochstetter. Profess. hujus Academ. cele
disp. de pœnis. Petr. Fabr. Semestr. lib. 2. pag. 1
109. Turpiter idcircò se dedit Imperator
ligula, qui ne prægnantibus quidem peper
quin duriter & immisericorditerque illas c
deli supplicio traderet unà cum fœtibus
utero conceptis, ut notat *Dio lib. 57.*
contra jus naturæ egit, quod *innocentem*
esse lædendum dictitat. Vid. *Robert. Scharock.*
Offic. secundum jus natura c. III. *n.* 1. Id eti
recte observatum est *Grotio* II. *de Jur. B. &*
c. XXI. *n.* 12. qui inquit: *Obligationem ad p*
nam ex merito oriri: meritum autem personale
quippe ex voluntate ortum habens, quâ nihil n
gis nobis est proprium: unde αὐτεξούσιον vocat.
Unde patet, neminem, nisi pro suo pecca
pœnam luere posse, vel debere. Quemadm
dum enim culpa, seu delictum delinquen
personam non egreditur, ita nec responde
eidem supplicium. Quod nec JCtis Româ
aliter visum, ceu patet ex *l.* 22. *C. de pœn*
Sancimus, ibi esse pœnam, ubi & noxia e
Quis igitur noxiam tribueret infantibus in
tero adhuc latentibus? Ergò nec pœna ip
contingere potest. Et *l.* 26. *D. de pœn.* Uni
quisque ex suo admisso sorti subjicitur; n
di

alieni criminis successor constituitur. Hinc & *praegnanti* differtur poena, donec pepererit. Nam partus non poenae, sed Reipubl. nascitur, & calamitas matris ei non nocet, qui in ventre est; qui quia non existit, delinquere non potest, cum non entis nulla quoque sint accidentia.

V. Succedant in partes nostras *effata divina*, in quibus punitio innocentis injustitiae postulatur Exod. XXIII. 7. *Innocentem & justum non occides.* Deut. XXIV. 16. *Non interficientur patres pro filiis, neque filii interficientur pro patribus: quisque pro peccato suo morietur* (Confer. huc Angli *Henrici Ainsworth. annotat. in h. l. fol. m.* 109. *edit. Londin.*) Quod totidem verbis repe-ritur 2. *Reg.* XIV. 6. 2. *Paral.* XXV. 4. Sic *Job.* IV. 7. Eliphaz ad Jobum: Recordare obsecro, inquit, quis fuerit innocens, qui perierit: & utinam recti succisi fuerint. Sapientissimi Regum *Salomonis* effato, qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum, *Proverb.* XVII. 15. Maxime autem illustris est locus *Ezechiel.* XVIII. ubi Deus exprobrantibus ipsi Israelitis, quasi innocentes posteros ob majorum peccata puniat, hac parabola in proverbium versa: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt: respondet, interposito juramento: Anima, quae peccaverit ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem

patris, neque pater portabit iniquitatem filii: justitia justi super eum erit. Id quod eodem fere modo repetitur *Jerem.* XXXI. 10. & 30. De quibus locis Theologi pluribus agunt, in quorum castra Lectores remittimus.

VI. Confirmant hoc etiam profanorum testimonia, qui asserunt, haut fas esse, nec æquum liberis obstare parentum culpam, & non dubio querendam eorum sortem, qui sine crimine fiant miseri. *Ferretne*, inquit *Cicero*, *ulla civitas latorem istiusmodi legis, ut condemnetur filius aut nepos, si pater aut avus deliquissent?* De Romanis *Dionysius Halicarn. lib.* VIII. Τὸ ἔθος τοῦτο, Ῥωμαίοις ἐπιχώριον γέγονεν, ἀφεῖσθαι τῆς τιμωρίας ἁπάσης τοὺς παῖδας, ὧν ἂν οἱ πατέρες ἀδικήσωσι. *Mos ille Romanis proprius ab omni pœna liberos eximere, quorum patres deliquerint.* Sullæ nimiam hac de causa sævitiam execratur in ejus vita *Plutarchus*: Ὃ δὲ πάντων ἀδικώτατον ἔδοξε, τῶν προγεγραμμένων ἠτίμωσε καὶ υἱοὺς καὶ υἱωνοὺς, καὶ τὰ χρήματα πάντων ἐδήμευσε: *Quod maximè injustum videbatur, proscriptorum liberos atque nepotes infamia notavit, omniumque bona publicavit.* Chorus apud *Euripidem* profundo luctu miseratus fatum ac infortunium, quod propter matrem filium Andromachæ premebat, his utitur verbis:

Δύστανε γύναι, τλήμων δὲ σὺ παῖ,
Μητρὸς λεχέων ὃς ὑπερθνήσκεις,
Οὐδὲν μετέχων,

Οὐδ'

Οὐδ᾽ αἴτιος ὤν.

Mulier infelix, & miseranda puer,
Qui propter maternum occumbis thalamum;
Nullius delicti culpave reus.

Ipsa verò Andromache barbarum & inhumanum scelus istud pronunciat, Troad. v. 757:

Ὦ βάρβαρ᾽ ἐξευρόντες Ἕλληνες κακά,
Τί τόνδε παῖδα κτείνετ᾽ οὐδὲν αἴτιον.

O barbara Græci excogitantes mala,
Quid puerum hunc immeritum occiditis?

Suamque lamentabili stylo deplorat sortem, paritura scil. filium victimam libidinis & crudelitatis Græcæ.

VII. Quam graviter hoc rigidum nefas indignetur *Seneca* sub persona Medeæ, constat ex his:

Supplex recedens illud extremum precor,
Ne culpa natos matris insontes trahat.

Et *Jason* apud eundem:

Jam parce nato: si quod est crimen, meum est;
Me dede morti; noxium macta caput.

Hinc Agamemnon justissime queritur apud *Euripidem Iphig. in Aul.*

Εἶτ᾽ ἐγὼ δίκην δώσω, ὁ μὴ σφαλείς;

Mene peccati expertem pœnas dare fas est?

Propemodum similis querela mulierum apud *Appianum lib. 4. Civ. bell.* Cur pœnam sentimus, quæ nihil delinquimus? Eandemque severitatem gravi vituperio prosequitur *Arnobius lib.* VII. *adverſ. Gent.* cujus verba merentur, ut

ut huc ſcribantur: Si enim Ruſticus cunctabatur in re juſſa, quid infelices ejus commeruerunt liberi, ut in eos ira & indignatio verteretur, offenſaſque alterius luminis ſui ſpoliatione penſarent? Et quiſquam eſt hominum, qui fuiſſe illum Deum credat, tam injuſtum, tam impium, nec mortalium ſaltem conſtituta ſervantem, apud quos nefas habetur magnum, alterum pro altero plecti, & aliena delicta aliorum cervicibus vindicari?

VIII. Ut igitur Poëtarum teſtimonia ſicco ſilentii pede tranſeamus, Jus Civile naturalis æquitatis viva vox eſt, eamque præciſe ſubſequitur, utpote quo noxa caput ſequitur, nullumque patris delictum innocenti filio pœnæ eſt, ut benè tradidit *Ulpianus l. 2. §. pen. ff. de Decur.* Quam egregiè Calliſtratus *l. 26. ff. de Pœn. Crimen vel pœna paterna nullam maculam filio infligere poteſt. Namque unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur.* Quænam eſt cauſa, inquit iterum *Arnobius* eodem *lib.* VII. *ut alienum crimen meo luatur ſanguine, & in nefas extraneum mea vita & innocentia perducatur?* Innocua Tellus queritur ob Phaëthontis temeritatem ab *Ovidio* expoſitam, *Metam. 2. Fab. 1.*

Sed tamen exitium fac me meruiſſe; quid unda,
Quid meruit frater? cur illi tradita ſorte
Æquora decreſcunt, & ab æthere longius abſunt?

Quem-

Quemadmodum nunc secundum ea, quæ diximus peccata imputantur pœnæque delictorum inferuntur suis auctoribus, nec adeò matris delinquentis calamitas nocere debet ei, qui in ventre est, necessaria prorsus fuit hæc LEGUM ÆGYPTIACARUM, Græcarum & Romanarum humanissima cautio de supplicio mulieris gravidæ differendo, donec partus jam maturus fuerit protractus in dias luminis auras. Eandem rationem agnoscit, & laudat in hac eadem hypothesi *Grotius lib.* 2. *de Jur. Bell. & Pac. cap.* XXI. §. XIV. *in fine.*

IX. Ex his allatis colligi potest sanctimonia legum Romanarum, quæ vetant, prægnantem fœminam capitali supplicio affici, fœtu nondum in lucem edito, *l.* 3. *ff. de pœn. l.* 8. *de stat. hom.* ne innocens partus cum nocente matre extinguatur & pereat, *Jul. Clarus in pract.* §. *ult. q.* 97. *n.* 5. Ex hac ratione post partum editum mulier ad pœnam corporalem damnata, non nisi exactis sex septimanis ad supplicium trahitur, quo temporis spatio elapso, vires illam recuperasse verisimile est, ut hanc pœnam sine periculo mortis sustinere queat, *Petr. Theodor. in colleg. crim. Disp.* 10. *th.* 5. *Lit. F.* Licet enim puerpera dicatur sana *l.* 14. *ff. de ædil. edict.* attamen quia facile fieri potest, ut partus recens editus ob nutrimenti & lactis materni corruptionem periret, non immeritò fustigatio per illud tempus differri,

ac

ac postea ita attemperari debet, ne per ea alimenta infanti detrahantur, uti de his fuse egit *D. Carpzov. in pract. crim. p. 3. q. 137. n. 21. & seqq.*

LEX NONA.

ORDINUM DESERTORIBUS, AUT IMPERATORUM JUSSA NON EXEQUENTIBUS, NON MORTIS SED INFAMIÆ EXTREMÆ POENAM DECERNIT LEX.

I. Hanc Legem nobis exhibet *Diodorus Siculus Biblioth. Hist. lib.* I. LXX. VIII. vide quoque *Athanas. Kircher. in Oedip. Ægypt. Syntag.* II. *fol. m.* 121. *edit. Rom. Robinson. in Annal. Mundi, edit. Londin.* quæ agit de re militari & militum pœnis. Ante oculos ergò nobis ponit (1) *Ordinum desertores*, qui misso illo fugam capiebant. Cum igitur multum intersit, quod acies bene instructa sit; & contra multum detrimenti eveniat, si ordo disturbetur per desertores; hinc sequitur quod ob damnum illatum pœna sint afficiendi. Quia nunc acies, ut *Livius ait Deca.* I. *lib.* IX. distinctior, & ex pluribus partibus constans, non solum facilis est partienti, quacunque opus sit, facilisque jungenti: sed & firmam spondet contra inordinatos victoriam, etiamsi forent leones. Quemadmodum enim Polybio teste lib. 10. in ædifi-

ciis

ciis, ubi recto & uno vinculo comprehenduntur ædes, id quod consutum est, magis durat: sic & in Exercitu, ubi viritim & secundum manipulos cuncta diligenter procurantur, universus Exercitus firmus constituitur: & verè, secundum Xenophontem in Oeconomicis, ut nihil vel ad usum commodius, vel ad speciem pulchrius est ORDINE: ita ordinatus Exercitus amicis aspectu est jucundissimus, hostibus molestissimus. Non immerito igitur idem *Xenophon lib.* 8. *Pædia Cyrum* suum commendat, quod apta collocatione tribus militares distribuerit: Nam quanto magis subita sunt (inquit) in rebus bellicis temporum momenta: tanto plus ab iis delinquitur, qui tardius in iis se gerunt: per illos vero, qui mature adsunt, ea fieri videbat, quæ bellicis in rebus quantivis precii sunt. Hinc & *Nestor* apud *Homerum Iliad.* β. debellandi cum Trojanis modum enarraturus, ἀπτάξιαν suadet *Agamemnoni*: ut delectu habito aciem instruat, & in *Ordines* certos segreget per nationes, tribus & classes. Quod & *Onosander* monet *de re milit, c.* 25. Est Imperatoris prudentis sic ordines collocare, ut fratres cum fratribus, amici cum amicis conjungantur.

II. Ubi enim periclitantes à proximis diliguntur, ibi necesse est, amantes pro illis depugnare audacius, siquidem pudor quoque & metus infamiæ prohibet, bene de se meritum dese-

deserere, neque gratiam ei referre. Omninò itaque juxta *Vegetium lib.* III. *Cap.* XIV. Acies si sapienter disponitur, plurimum juvat: sin imperitè, quamvis optimi bellatores, mala tamen dispositione franguntur: periculumque de hostibus semper gravissimum sustinet divisus & inordinatus exercitus, ut idem loquitur *lib.* I. *cap.* 9. ORDINESQVE in prælio non servatos magnum cladis & internecionis exercitus esse causam, apud *Herodotum lib.* IX. satis superque testatur *Persarum* clades in pugna Platæensi. Nihil ergò magis prodesse constat in pugna, idem adstruit *Veget. lib.* I. *c.* 26. quam ut assiduo exercitio milites in acie disposito servent ordines: necubi contra, quam expedit, aut conglobent agmen, aut laxent. Nam ut constipati perdunt spacia pugnandi, & sibi invicem impedimento sunt: ita rariores atque interlucentes; aditum perrumpendi hostibus præstant. Ex quibus liquet, in quacunque re (ut ex Xenophontis Oeconomicis scribit *Jovianus Pontan. lib.* I. *hist.*) præsertim verò militari, nihil ORDINE ipso potius ac majus esse. Quod ipsum militi sæpissime inculcare præcipit *Onosander c.* 28. Nihil esse melius, quam SERVARE ORDINES: nec quicquam periculosius, quàm SOLVERE.

III. Qui nunc Ordinem deserebant, digni pœna erant; Turpe enim est stationem & or-

dinem in bello relinquere, & clypeum & arma abjicere, & fugere; & qui hoc faciebat infamis habebatur. Expressè *Lysias Orat.* I. Κατὰ Θεομνήστου innuit, τὸν τὰ ὅπλα ἀποβεβληκότα ἄτιμον εἶναι, h. e. *infamiâ notatum esse, qui arma abjecerit.* Et Aristotel. l. v. Ethic. c. III. Προστάττει δὲ νόμος καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν, οἷον μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. Id est, *Lex autem viri fortis muneribus fungi jubet, ut locum in ordine tenere; non fugere, non arma abjicere.* Item *in* 2. *Rhetor. c.* 6. dicit: Αἰσχρά ἐστιν ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστὶν, οἷον ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φεύγειν: *Turpia sunt & flagitiosa omnia, quæ oriuntur ex nequitia; velut arma abjicere, & fugere.* Ac inprimis hoc erat turpe atque infame, abjicere clypeum. Qui enim clypeum abjecerat, eo testabatur se esse ab hoste victum, 2. *Sam.* I. 21. Unde colligimus etiam apud Judæos summæ infamiæ fuisse, si quis clypeum in campo reliquisset. Vid. *Florileg. Zimmerman. pag. m.* 237. Hinc *Ulysses Odyss.* ξ (14.) 10. de se ipso dicit, quod non fuerit ἀποφώλιος, *obscurus*, οὐδὲ φυγοπτόλεμος; *neque pugnæ desertor.* *Chabrias Atheniensis* cum fortissime pugnaret in navi, & in rostro perculsa cum cœpisset sidere, maluit in ea fortiter cum armis occumbere, quàm omisso clypeo ad proximas naves enatare salvus, teste *Æmil. Prob. in ejus vit.* Quo pertinet illud *Platonis Dialog.* 5. *de Republ. Arbitror eum, qui in acie ordinem deseruit, vel*

arma abjecit, *vel tale quid propter timiditatem commisit*, *ad opificum ordinem vel agricolarum esse transmittendum*, i. e. pro ignominioso habendum talem, quod ad capescendam virtutem neutiquam est idoneus, ac sordidis & infam. notæ artibus exercetur, quæ in civitate non magni fiunt. Cujusmodi homines etiam *Aristoteles*, propter ignominiosum vitæ genus, è numero civium exesse jubet, 3. *Politic. c.* v. *&* VII. *c.* IX. Hinc procul dubio apud *Germ.* *SCHELM*, quasi qui abjecit scutum & galeam Schild und Helm.

IV. Huc etiam refert Lex illos, qui Imperatorum jussa non executi fuissent. Certe suo Duci tam strictè obedire tenebatur miles, ut nihil præter ejus sententiam agere liceret impune. *Justiniani* Lex militaris XXVII. legi meretur: Ἐάν τις ἐν πολέμῳ πρᾶγμα ἀπαγορευόμενον αὐτῷ παρὰ γνώμην τοῦ δικαίου ἄρχοντος ποιήσῃ, ἢ τὸ ἐνταλθέντα αὐτῷ παρ' αὐτοῦ μὴ πληρώσῃ, ἐσχάτως τιμωρεῖται, εἰ καὶ καλῶς τὸ πρᾶγμα διῴκησεν. i. e. *Qui in bello rem sibi prohibitam contra sententiam proprii ducis fecerit*, *aut ab ipso mandata non adimpleverit*, *extremo supplicio afficitur*, *licet res benè cesserit*. Cujus strictæ disciplinæ exempla in Romana historia atque alibi non deesse constat. Brasidas olim apud *Thucydidem lib.* V. in milite tria requirebat: VELLE, VERERI, DVCIBVS OBEDIRE. Quæ si observentur, exercitus est quasi in cantu harmonia.

i. Vid. *Augustin. lib.* 2. *cap.* XXI. *de Civit. Dei.*
nf. *Eli. Reusner. Thesaur. Bell. edit. An.* 1661.
. *m.* 197. Unde hodienum severe in istos
madvertitur in bello, qui mandata Impe-
orum non exequuntur, & præprimis ulti-
supplicio afficiuntur.
V. Verum hanc severissimam pœnam ab-
e volebant Ægyptii ab ordinum Deserto-
us & Imperatorum mandata non exequen-
us. *Non mortis, sed infamiæ extremæ pœnam*
ernebant. Sed qualis fuerit reperimus apud
odor. Siculum: Προσέταξε τοὺς τοιούτους ἐν τῇ ἀγο-
ἐφ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἐσθῆσι γυναικείαις.
tuit Lex: HOS TRES IN FORO
ES SEDERE IN VESTIBUS MU-
EBRIBUS. Subjungit etiam *Diodorus: Iu-*
niorem etiam eam legem esse aliis, quæ mortem
rrant; sed occulta vi penè validiorem esse, cum
tu tanta infamia viros absterreret, quibus mors
ior. Turpissimum profecto fuit existima-
n., non apud Romanos tantum, sed & in
æcia, & apud alias quoque licet barbaras
iones antiquitus, si homines *muliebre vesti-*
um assumerent. Quocirca *Lycii*, cum iis
tus inciderat, *muliebrem vestem* induebant,
deformitate cultus commoniti, maturius
tum projicere mœrorem vellent: idque
ler. Maxim. lib. 2. *c.* I. & *Plutarch.* ἐν τῷ
ραμυθικῷ πρὸς Ἀπολλώνιον memoriæ prodide-
t. Nec movemur illis *Julii Pollucis lib.* VII.

Ὀνομαστικῶν c. 2. verbis: Ὅτι οἱ βάρβαροι καὶ τῶν θηλυπρεπεστέραις τῶν ἡσθήτων ἔχαιρον, nam ex præcedentibus apparet, hæc cum dubitanter protulisse illis additis: Εἰ μὴ ἄρα. & Diogenes Laërt. ex jure non ſcripto id eſſe docet alicubi *lib.* 3. *de vit. Philoſoph. in Platone*, ne homines in forum, hoc eſt, in conſpectum aliorum nudi aut veſtibus muliebribus amicti prodeant.

VI. Priuſquam autem ad pleniorem explicationem nos conferamus, examinabimus pœnarum militarium diſtinctiones. Quarum quædam ſunt militum propriæ, quædam paganorum, quædam communes. Rurſum quæ paganorum, eæ vel humiliorum, i. e. plebejorum; vel etiam honeſtiorum hominum perſonis infliguntur; ſed de militaribus communibus hoc loco dicturi ſumus. Pœnæ militum hujuſcemodi ſunt: (ait *Modeſtin. l.* 3. *§. pœna. D. de re milit.*) Caſtigatio, pecuniaria mulcta, munerum indictio, militiæ mutatio, gradus dejectio, ignominioſa miſſio. Hæc *Modeſtinus*, qui inter militum pœnas pecuniariam mulctam percenſuit, non quod ea militum ſit propria, ſed quod ut paganis, ita militibus nonnunquam indicatur atque irrogetur. Nec mirum eſt pœnas quaſdam communes eſſe: cum & militum delicta ſive admiſſa aut propria ſint, aut cum cæteris communia: unde & perſecutio aut propria, aut communis eſt, ut *Menander* ſcribit

bit *l. 2. D. de re milit.* Proprium militare delictum idem esse ait d. l. 2. quod quis uti miles admittit in exercitu scil. vel in castris, & hoc quidem castrense peccatum dicere cum *Vopisco* possumus: cujus hæc verba sunt in *Aureliano.* Militibus ita timori fuit, ut sub eo, posteaquam semel cum ingenti severitate castrensia peccata correxit, nemo peccaverit. Castrense sive militare delictum est, quod extra castra & in pace nullum aut perleve saltem esset: veluti *contumacia, segnitia* vel *desidiæ crimen*, (ut est apud *Menandrum l. omne delictum, in princip. D. de re milit.*) aut si miles artem ludicram fecisset; nam capite puniendum esse militem ex ea causa *Menander* idem apud *Macrum* auctor est *l. quadam delicta D. de pœn.* Ex quo apparet, militari delicto non semper propriam pœnam, sed plerumque communem injungi: ut & ex eo, quod miles, qui in bello arma amisit, capite punitur, humanè militiam mutat, auctore *Modestino d. l. 3. §. miles.* Nam armorum amissio est militare & quidem grave, (ut Paulus docet) itaque flagitium militare, ut Imperatores loquuntur *l. & militibus C. de test. milit.* dici potest.

VII. Polybius quidem hoc ipsum non in delictis, quæ ἀδικήματα nominat, militaribus, sed in criminibus, quæ ἐγκλήματα vocantur, posuit; ut & alia quæpiam, veluti si quis lo-

II. Quàm malum & nefandum crimen proditio sit, & quàm male audiant proditores ex sequentibus testimoniis patebit. Proditores urbium, scribit *L. Danaus in Aphorism. polit. pag.* 141. sæpe ne ipsi quidem per proditionem evadunt, sed ab hoste trucidantur. *Camerar. Autor celeb. Centur.* 2. *Oper. succis. cap.* 60. *pag.* 363. de proditione ita loquitur: Constat proditionem esse tale vitium, quod licet primo aspectu iis, quibus utilitas aut emolumentum inde acquiritur, arrideat, iique se remuneraturos proditores promittant: tamen eos interno odio prosequuntur, ut tales homines indignos præmio aut honore existiment, eorumque scelus detestentur, non raro autem acerbe quoque puniant. Et *cap.* 61. *pag.* 372. Constat ex historiis, eos qui vel proditione, vel alio scelere, postposita salute patriæ & Principum suorum facinora aggressi sunt, majori supplicio puniri non potuisse: quàm ut unà cum ipsorum infami morte etiam memoria plane obliteraretur. Quàm sæpe hoc factum ex probatis historiis probat *Georg. Richter. in Axiomat. Oecon. Axiom.* XXCV. *pag. m.* 212. 213. *seqq.*

III. Unde factum ut etiam leges civiles proditores acerbissimis poenis affici jubeant. Apud veteres Romanos *transfugæ* atque proditores variis suppliciis subdebantur. Q. *Fabius Maximus*, cujus alioqui mansuetissimum ingenium fuit, transfugarum DEXTRAS præcidit,

cidit, ut *Julius Frontin. lib.* IV. *stratagem. cap.* 1. narrat, & *Valer. Maxim.* his verbis, *lib.* 2. *cap.* 2. ubi de *Q. Fabio.* Omnium, inquit, qui ex præsidiis Romanorum ad hostes transfugerant, captique erant, MANUS ABSCIDIT, ut trunca præ se brachia gestantes, metum defectionis reliquis injicerent. Idemque à Romanis, jussu Claudii Flacci, ad Capuam fuisse factum *Appianus* tradit in illo loco: Ῥωμαῖοι δὲ (inquit in *Annibalica*) τῇ μὲν πόλει φρουρὰν ἐπέστησαν, καὶ ὅσους εὗρον αὐτομολοῦντας, χεῖρας αὐτῶν ἀπέτεμον. Uxeloduno etiam expugnato, cum necessitate coacti oppidani se tradidissent, Cæsar, qui suam lenitatem cognitam omnibus sciret, neque vereretur ne quid crudelitate naturæ videretur asperius fecisse, &c. Itaque omnibus qui arma tulerant, manus præcidit, vitamque concessit: quo testatior esset pœna improborum, ut ab *Hirtio* vel *Oppio* relatum est *lib.* 8. *Commentar. Cæsar. de bell. Gallic.*

IV. Porrò in transfugas durius aliquando animadversum à Romanis legimus, quippe vivi comburebantur, aut furca suspendebantur. Si miles, prius exauctorabatur: vid. *Fabri Semestr. lib. pag. m.* 92. Et *Africanus* quidem superior devicta Carthagine, cum omnes, qui ex Romanorum exercitibus ad Poenos transfierant, in suam potestatem redegisset, gravius Romanos quàm Latinos profugas punisse traditur; Hos enim i. e. Romanos tanquam Pa-

triæ

triæ fugitivos crucibus affixit, illos autem tanquam perfidos socios securi percussit. Posterior autem *Africanus*, everso Punico imperio, exterarum gentium transfugas in edendis populo spectaculis feris bestiis objecit. *L. Paulus* Perse Rege superato, ejusdem generis & culpæ homines Elephantis proterendos substravit: quæ nobis exempla *Valer. lib. 2. cap. 2.* suppeditavit. Cæterum Romani milites transfugæ ita plerumque apud veteres præsertim Romæ plectebantur, ut verberati aut securi percuterentur, aut de saxo Tarpejo dejicerentur, *Liv. lib. 3. decad. 3.* vid. Fabr. Semestr. lib. pag. m. 93. Ex his satis elucet gravitas pœnæ in proditores & profugos apud Romanos.

V. Ad Græcos quod attinet, apud illos, sacrilegos & proditores eadem lex puniebat & eodem quoque modo: *exilio* nempe & sepultura extra patriam, ac bonorum omnium publicatione: vid. *Xenophont. Histor. Græc. lib. 1.* Si in potestate erant, MORTIS POENA afficiebantur. Hinc Hermogenes capiendus de Partit. Sect. IV. de Sacrilego quod morti sit dandus. De proditore verò *Lycurgus in Leocratem: Nam quis*, inquit, *videns proditorem morte punitum, patriam in periculis deseret?* Nec fas fuit eos sepelire, uti ex pluribus scriptoribus probat Johann. *Meurs. lib. 2. Them. Attic.* Quin post mortem etiam si quis proditor deprehensus

ſus foret, oſſa lex effodere jubebat: &, quod vivo eventurum omninò erat, mortuo quoque accidebat, ac projecta extra patriam *Atticam*. *Lycurg. Orat. in Leocrat.* vid *pag*. 63. *Meurſ.*

VI. Plura genera pœnarum Proditorum adducere poſſemus, ſi opus eſſet, modo *Ægyptios* ut adducamus, apud quos hæc lex poſita erat, ut Proditoribus *linguam abſcinderent*, ne impoſterum ejuſmodi crimen committere & Reipubl. damnum inferre poſſent. Putabant enim æquum eſſe, ut illud membrum, quo crimen commiſiſſet ille, pœna afficeretur, & quidem tali, ne hoc ulterius uti poſſet. Quàm gravis autem fuerit hæc pœna, omnibus conjectu facile eſt, & factum ob hanc cauſam, ut aliis terrorem incutiant, quo ſibi ab hoc crimine diligentiſſime caverent.

LEX UNDECIMA.

QVI MONETAM CIRCVMCIDERET, AVT ADVLTERINAM CVDERET, AVT PONDVS, AVT SIGNA MVTARET, AVT FALSAS SYNGRAPHAS ADFERRET, AMBÆ AMPVTABANTVR MANVS, VT QVÆ CORPORIS PARS PECCASSET, PER VNIVERSAM VITAM LVERET POENAM. CAETERI QVOQVE MONITI ALIORVM CALAMITATE A SIMILI SCELERE ABSTINERENT.

I. Ita

I. Ita hanc legem recenset *Athanasius Kircherus in Oedip. Ægypt. Syntag.* 2. *fol. m.* 121. *edit. Rom.* quam *Diodorus Siculus lib.* 1. *pag. m.* 68. *edit. Hanov.* 1611. ita refert: *Illis qui monetam adulterarent, aut nova substituerent pondera, aut sigilla transculperent: Scribis etiam, qui tabulas falsas concinnarent: aut syngraphas ementitas obtruderent; Lex utramque manum precidi jussit, ut qua quis corporis parte in legem peccasset, hac ad finem usque irreparabili cum damno & ipse culpam lueret, & alios pœna hac commonefactos ab id generis facinore deterreret.* Ex his adductis verbis perspicimus, quod hæc lex de variis agat, nempe de monetarum falsariis, ponderum, sigillorum transculptoribus, Scribis falsas tabellas concinnantibus; quare de singulis agere constituimus.

II. Quod ad monetarum falsarios attinet, observandum, quod monetam veteres incorruptam conservare voluerint; Hinc monetam ut Deam coluerunt, imò, ut *Arnobius lib.* 3. *contr. Gentes* refert, velut *Numen Maximum.* Extant quoque nummi longè plurimi, in quibus MONETA DEA stans erecta, manu sinistra cornu Amaltheæ, dextra vero bilancem tenens, fere in habitum æquitatis figuratur: vid. *celeberr. Christophor. Wagenseil. Patron. nostr. magn. de re monetali veter. Rom. dissert. pag. m.* 8. *edit. Altorff.* 1691. Cæterum DEÆ MONETÆ in tertia urbis regione à L. Fu-

rio

rio Camillo Dictatore, devictis Auruncis, templum fuit conditum in area montis Capitolini, ubi quondam M. Manlii domus fuerat. Docet omnem rem *Ovid. 6. Fast.*

Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manli fuerat, qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Jove.

III. Cum igitur Moneta sancta haberetur; itaque nefas esse duxerunt, ut injuria ipsi inferatur; Hinc eos gravissima pœna dignos judicabant, qui monetam adulterabant. Romanos ex probo argento nummos seu pecuniam per initia cudisse, ex *Plinio* constat l. XXXIII. c. 3. ubi tradit etiam, quod *Livius Drusus* in Tribunatu plebis octavam partem æris argento miscuit primus, inde cœpit argenti puritas corrumpi. Et eodem libro inquit: *Miscuit denario Triumvir Antonius ferrum, miscuit æri falsa moneta, cum sit justum 84. libris signari.* Vid. celeb. Wagenseil. diss. de re monetali vet. Rom. pag. m. 45. Quo loco docet *Budæus lib. 3. de Asse* legendum *miscentur æra*, & rectè. Libripendens seu magister probandi nummos vocatur Jurisperitis *Zygostates l. ultima C. de ponder. lib. 11. l. 2. eod. tit. in C. Theodo.* Inde Zygostasii munus *in l. 1. de frument. Urb. Alexand. in C. Theod. & in C. Justiniani.* Cum ergò apud Romanos serius ars probandi monetam cœperit, quæritur: utrum etiam post *Marium Gratidianum* fuerint in Ro-

Romana veteri Republ. constituti examinatores monetarum, quod incertum videtur. Seculo quarto fuisse per singulas civitates constitutos ponderatores auri, constat quidem ex *Juliani Augusti l. 2. Cod. de ponderatoribus & auri illatione*, hisce verbis: *Quotiens de qualitate solidorum orta fuerit dubitatio, placet quem sermo Graecus Zygostatam appellat, per singulas civitates constituum, qui pro sua fide atque industria neque fallat neque fallatur, contentionem dirimere.* Utrum verò ille Zygostates fuerit etiam exacte peritus probandi latentia solidorum vitia, haut facile dixeris, inquit B. *Herman. Conringius in dissert. de re nummar. edit. Helmst. 1662.* §. 46. addit tamen, per tamen est verisimile. Cum autem multi adulterantes monetam, uti ex *Dione* & aliis constat, reperirentur. Quare oportuit, ut publicæ utilitati consuleretur & lege animadverteretur in eos, qui nummos adulterinos cuderent vel expenderent.

IV. Unde tradit *Plinius* legem latam à *Mario Gratidiano*, ut ludus, i.e. Schola Romæ instituereretur probandi numismatis, ut ægre fallere possent adulteratores nummi. Igitur ars facta denarios probandi tam jucunda lege plebi, ut *Mario Gratidiano* vicatim totas statuas dicaverit, mirumque, in hac artium sola vitia discuntur, & falsum denarii spectatur exemplar, pluribus veris denariis adulterinus emitur. Ita in Imperio nostro Germanico ejus-

ejusmodi personæ constitutæ sunt, quæ accuratam nummorum probationem sciant, ne adulterini intrudantur. Optandum igitur esset, ut melior haberetur cura in Republica ne tot falsarii monetarum reperirentur. Hoc etenim crimen enorme & exosum esse ostendit D. *Carpzov. in pract. crim. p.* 1. *q.* 42. *n.* 13. Hinc quoque meretur acerbissimam pœnam, quæ varia apud veteres fuit. Lege *Cornelia* cavetur, cum, qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos conflaverit, *falsi crimine* teneri, ex *Ulpian. in l. Corn. l.* 9. *ad l. Corn. de fals. mon.* Tenetur & l. Julia *peculatus* qui in aurum argenti ærisve publici quid indiderit vel immiscuerit, & ut quid cudatur, immisceatur, fecerit sciens, dolo malo, quo id pejus fiat. Adulteratur materia tincturis, quæ imitantur veri metalli colorem, minuitur rasione.

V. *Constantinus* Cæsar eos, qui nummos falsa fusione formaverint, flammarum exustionibus vult mancipari, eorumque bona fisco Cæsareo addici ex *l.* 1. & 2. *de fals. mon.* C. Quam & *Mediolani*, *Veronæ* obtinere ex *Jacobo Menoch. de arbitr. judic. quæst. lib.* 2. *cent.* 4. *cas.* 316. *n.* 14. probat D. *Carpzov. in pract. crim. p.* 1. *q.* 42. *n.* 15. *fol. m.* 261. qui n. 16. rationes addit, ob quas falsa moneta dici possit, quæ evolvantur. Extant porrò præclaræ in hanc rem Constitutiones Cæsareæ etiam in

Codice Justinianæo *Tit. de falsa moneta.* Severissima est *Constantini Maximi*, simul verò & Reipubl. omni utilissima, præsertim si vitium nonnihil inoleverit. Recitabimus ex lege 2. quædam ejus verba, quo ad illud exemplum prudens Legislator possit Reipublicæ suæ eò promptius consulere: Si quis nummos falsa fusione formaverit, universas ejus facultates fisco nostro præcipimus addici. *In monetis enim tantummodo nostris cudendæ pecuniæ studium frequentari volumus: cujus obnoxii, majestatis crimen committunt: & præmio accusatoribus proposito, quicunque solidorum adulter poterit reperiri, vel à quocunque fuerit publicatus, illico omni dilatione summota, FLAMMARVM EXVSTIONIBVS mancipetur.* Ex his elici posse videtur, quod pœnam hanc ignis Imperator non simpliciter omnibus monetæ adulteratoribus dictaverit, sed tantum aureorum seu solidorum. *Augustus* sane in *Codice Theodos. l. 1. tit. 21. lib.* 9. aliis falsariis longe mitiores pœnas decernit. Verba sunt: *Quicunque adulterina fecerit numismata, pœnam pro discretione sexus & conditionis suæ diversitate, sustineat: hoc est, ut si decurio, vel decurionis sit filius, exterminatus genitali solo ad quamcunque in longinquo positam civitatem, sub perpetui exilii conditione, mittatur, ac super facultatibus ejus ad nostram scientiam referatur. Si plebejus, ut rebus amissis perpetuæ damnationi dedatur: si servilis conditionis, ultimo*

sup-

supplicio subjugetur. Valent. Theodosius & Arcad. falsæ monetæ reos majestatis crimine & pœna teneri statuerunt, *l. falsæ monetæ*, 8. *de fals. monet. eod. tit*. Jubent etiam Cæsares Valent. Val. & Gratian. *l. solitæ*, *l*. 7. eodem, quicquid ex auro hominum privatorum in monetis publicis inveniretur figuratum, largitionibus vindicari Imperatoriis.

VI. Simpliciter tamen omnis monetæ adulteratoribus in Germania Ordinatione criminali Caroli V. art. 3. pœna ignis dicta est. **Welche falsche müntze machen / zeichen etc. Die sollen nach gewohnheit auch satzung der rechte mit dem feuer vom leben zum todte gestraffet werden.** Eadem pœna afficiuntur in Saxonia adulterantes materiam monetæ: vid. *Carpzov. practic. crim. p*. 1. *q*. 42. *n*. 24. 25. 26. 27. *fol. m*. 262. In Hispania, ceu legere est *Partitar. l*. 7. *t*. 7. *l*. 9. In Gallia adulteratores in universum in aqua cum oleo fervente sive bulliente suffocantur, quod ex *Julio Claro* notat *D. Gothofred. ad l*. 2. *cod. de fals. monet*. Apud Suecos, qui moneta adulterina alios deceperunt, ita sunt puniti, ut monetam illi colliquarent, & in eam falsarios vivos immitterent: vel in sublimiori trabe circumligatos per totum corpus moneta undique splendente his gulam frangerent. *Olaus lib*. 6. *cap*. 13.

VII. Non solùm autem *Romani* Legislatores, sed & alii falsam monetam detestati sunt.

Sic *Demosthenes* contra *Timocr.* ait, *Solonem* statuisse, non minus severe à Judicibus summis esse plectendum, qui leges corrupisset, & adulterinas induxisset, quàm qui numismata adulterasset. Idem circa finem Orationis *in Leptinem* inquit: *Miror eos, qui monetam adulterant, apud vos capite mulctari, Athenienses, illis verò, qui totam civitatem adulterinam & infidam reddunt, dicendi fieri potestatem. Laërt. in vit. Diogen.* scribit: *Diogenes Cynicus cognominatus festimensarii filius Synopæus fuit, ambo cum deprehensi fuissent de civili moneta æs adulterasse, exilio damnati sunt.* Græci tamen plerumque illis, qui monetam publicam adulterassent, pœnam mortis statuebant. *Demosthen. in Orat. in Leptinem:* Τοῖς μὲν τὸ νόμισμα διαφθείρουσι, θάνατος παρ' ὑμῖν ἐστιν ἡ ζημία: Qui monetam quidem adulterant, mortis pœna apud vos afficiuntur. Nihil apud illos de comburendis adulterantibus monetam dicitur, sed tantum morte plectuntur, qui hoc crimen committunt.

VIII. Mitius tamen multò alibi in falsarios istos animadversum est: Apud *Ægyptios* enim, juxta legem nostram adductam, falsæ monetæ convictis non nisi manus præcidebantur. Eadem plane pœna placuit post *Justinianum* plerisque Cæsarum *Constantinopolitanorum*; ceu legere est ex *Harmenopuli Prochiro leg. l.* 6. *tit.* 14. §. 1. & apud *Michaëlem Attaliotam in Synopsi Juris tit.* 86. Imò & in ipsis Basilicis *l.* 60. *tit.* 60.

60. & Eclogia Basilicor. 44. tit. 60. cap. 1. Placuit etiam *Ludovico Pio Francorum Augusto Regi;* quod legitur apud *Ansegisum l. 4. capitular. tit. 33.* In *Africam* quoque transiisse hoc genus pœnæ, liquet ex eo, quod in *descriptione Fessa l. 3.* memorat *Leo Africanus* de *Fessanis Alchymistis:* Scopum eorum fere esse solere, adulterinam cudere monetam; quare horum maximam partem *Fessa* manu truncata reperiri. Lex *Longobardorum* à *Rotario* Rege lata huic ferè similis *lib. de legib. 1. Longobard. tit. de iis, qui fals. monet. fec. l. 1. & 2.* Si quis aurum sine jussione Regis figuraverit, aut monetam confinxerit, manus ei incidatur. Vid. *Petr. Fabr. Semestr. lib. 3. pag. m. 297.*

De Monetarum circumcisoribus.

IX. Hactenus vidimus adulterantes monetas illorumque pœnas, nunc pedem movemus ad illarum circumcisores, qui apud Romanos capite plectebantur, quia etiam hoc crimen gravem meretur animadversionem. Quod hoc scelus Romanis capitale fuerit, liquet ex *l. 8. ff. de lege Cornelia de fals. monet.* Severa quoque Lex est Constantini Maximi *in Cod. Theodos. l. un. §. quod ille tit. 22. lib. 9.* *Qui mensuram circuli exterioris adraserit, ut ponderis minuat quantitatem, vel figuratum solidum adultera imitatione in vendendo subjecerit, capite puniri debet, aut flammis tradi, vel alia pœna mortifera.* Confer. *Marcell. Donat. dilucidat.*

in Flav. Vopisc: pag. m. 1044. Sed legibus *Wisigothorum* mitius plectuntur. Constitutum scil. fuit *lib.* VII. *tit.* 6. l. 2. ut, si servus circumcidisset, rasisset, &c. ei dextra manus amputaretur; si ingenuus, dives mediam bonorum partem fisco deberet, si sine bonis, in servitutem à Rege daretur ei, cui elegerit Rex. Constantinopolitanis Imperatoribus post *Justinianum* etiam hîc placuit manus amputatio, ceu videre est *Basilic. l.* 60. *tit.* 41. *c.* 8. & *Michaelis Attaliotæ Synops. Jur. tit.* 72. & fortassis hæc poena huic sceleri sufficiebat tum puniendo, cum cavendo.

De pondera & sigilla mutantibus.

X. Cum verò hæc verba duplicem involvant sensum; meritò disquiritur an de ponderibus monetarum in specie; an verò de quibusvis ponderibus in genere sint intelligenda? Nihil itaque prohiberet, ut hanc legem de omnibus ponderibus intelligamus. Nam ponderum mutationes ab ipso Deo in Scriptura sacra severissime prohibentur. Evolvamus illam & quidem caput XIX. *Levit.* 36. v. Trutinæ justæ, PONDERA JUSTA sint vobis, & *Deut.* XXV. 15. Pondus integrum & justum esto tibi. Anglus reddit: *a perfect stone and a just shalt thou have.* Pondera justa ex mente Rabbinor. referente *Cl. Hottinger. in Jur. Hebræor. lege* CCXXIII. *pag. m.* 333. sunt, quæ exquisite justificata sunt, ut omnis remotio rapinæ

pinæ & fraudis à filiis hominum absit; quare non faciunt pondera ex stanno vel plumbo, aut reliquis metallis, quia rubiginem contrahunt & deficiunt, sed parant è lapide, vitro, &c. vid. *Maimon. tract. de furt. cap.* VIII. *sect.* 4. Conf. Angl. *Henric. Ainsworth. Comment. in Levit.* XIX. *fol. m.* 120. abominatio Deo est hoc crimen. In hoc ipsum facinus invehuntur etiam seculares. *Modestin. ff. ad l. Cornel. de Falsar. l. penult.* ita determinat: *Si venditor mensuras corruperit, dolove malo fraudem fecerit, quanti ea res est, ejus dupli condemnatur; Decretoque* D. Hadriani *praceptum est, in insulam eos relegari, qui pondera aut mensuras falsassent.* Si igitur gravis pœna à Deo & Magistratu in illos constituta, qui pondera communia falsant, quanto gravius erit scelus & gravior pœna, si monetæ pondera minuantur, de quibus cl. *Pfeiffer. in antiquit. Græc. lib.* 2. *cap.* XLVIII. *pag. m.* 334. 335. In hos *Ægyptii* statuebant hanc pœnam, ut ambæ manus abscindantur.

XI. Eadem pœna ab ipsis afficiebantur *Sigillorum transculptores* & falsas Syngraphas proferentes. Antiquos eodem modo, quo & nostrates in signandis claudendisque literis & instrumentis & aliis, usos fuisse SIGILLIS constat ex historiarum monumentis. Unde signum & signatum pro *Sigillo* & *Sigillato* Latinis accipitur, quod probat *Cicer. in Catil.* inquiens: *Tum ostendi Lentulo tabulas, & quæsi-*

vi, cognosceretque signum. Et ad Brut. *Literæ omnes integris signis Prætoribus traduntur.* Quare SIGILLVM dictum à *Sigillo*, h. e. parva statua, qualemque in sigillis obsignandis literis dicatis observamus, uti ex Jure observavit *Marcell. Donat. in dilucid. ad Sueton. pag. m. 452.* Non ergo simplex & nuda sigillum nota erat, sed ornamentis & symbolis ornatum. *Romani* & alii populi, inter quos etiam *Ægyptios* retulerimus, soliti erant, notas & symbola quædam imprimere annulis, quæ quidem *Ulpianus* χαρακτῆρα h. e. formam insculptamque signi imaginem vocat in *l. ad testium* 22. §. *signum ff. qui testam. fac. poss.* Justinianus sculptura *Instit. de testam. ordinand.* Sic Plinius scribit *lib.* x. *epist.* 78. se usum fuisse quadriga in annulo, memoriæque prodidit *Capitolinus* in *Clodio Albino*, *Commodum* signasse literas suas signo *Amazonio*, & quæ alia fuerunt symbola. Vid. *Francis. Juretus in not. ad Symmach. lib.* 2. *cap.* 12. *Rittershus. ad Plin. lib.* 10. *epist.* 75. *Kirchman.* de annul. præprimis *Matth. Zimmermanni Florileg. Philolog.* pag. m. 120. ubi fuse de varia apud Antiquos & multiplici in annulis Principum & virorum illustrium cælatura in annulis signatoriis agit.

XII. Cum igitur Reges & Principes annuli signatorii maximam curam haberent, & nulli traderent, nisi Regi & Principi amicissimo, uti probari hoc potest ex more Ægyptio-

tiorum, quem Rex Ægypti observabat, qui *Josepho* annulum tradidit, Genes. XLI. Ecce, inquit, constitui te super universam terram Ægypti. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus, &c. *Joseph. lib.* 2. *Antiq. Jud. c.* 41 Testantur hoc quoque alia exempla, quæ videnda apud *Kirchmann.* Imò adeo, inquit *Fortunat. Licet. in libro raro de annulis Antiquor. c.* XV. magni habebatur Regium custodire annulum, ut ab antiquissimo tempore id censeretur post Principem in publica gubernatione præstare cæteris. Sic & à priscis Francorum Regibus non tradebatur nisi viris, qui gratia apud ipsos pollerent, quique probatæ fidei essent, & participes arcanorum. *Aimon. lib.* I. *c.* 13. De hoc ritu evolvatur *Curt. de Alexandro lib.* X. *c.* VII. *Sueton. in Tiber. cap.* 73. *Valer. Maxim. lib.* III. *c.* 5. Cur autem hoc fecerint, ratio est, ut fraudes & pericula, quas sibi annulo signatorio parare possent, vitarent. Videatur *Tit. Liv. Decad.* 3. *lib.* VII. de *Marcelli* annulo, quem Hannibal acceperat, è quo multa damna deinde orta. Legatur etiam *Curt. lib.* VII. *c.* 3.

XIII. Sæpe etiam accidit, ut ab illis, qui sigilla transculpunt, magnum damnum alicui inferatur. Signare enim his & obsignare literas possunt falsis & adulterinis sigillis, quibus multoties legentes fallunt & fefellerunt. Refert *Paulus Æmilius lib.* VII. hæc verba:

 Emissi

Emissi clam ex urbe nonnulli, pari atque ille erat calliditate, cum paulo longius processissent, SVBORDINARVNT quosdam alios non minori audacia astuque, qui lugentium habitu ex Suevia cum literis, quas ipsi conscripserant, adulterinoque ANNVLO signarant, venire se dicerent, simulatisque cum lacrymis falso nunciarent, quod CONRADVS OBIISSET. Falsis literis & falsis sigillis utuntur fallarii mendicantes, qui pœna falsi tenentur, cum illis qui SIGILLA aliave SIGNA ADVLTERINA faciunt, uti appaparet ex verbis artic. 122. *Ordin. Crimin. Carol.* Wer, falsche siegel machet.

XIV. His annumerantur *Scribæ*, qui literas falsas scribunt & syngraphas. Hi speciem falsi in scriptis publicis & privatis, quod variis modis accidit, veluti scripta falsa componendo, minutando, in mundum redigendo, item Instrumenta, Registra, Rationes, Acta, Libellos, Contestationes, Cautiones, Chirographa, Epistolas scienter & dolo malo in fraudem alterius lædendo, corrumpendo, mutando, abjiciendo, demendo, adendo, delendo, abolendo, falsè subscribendo, falsa sigilla appendendo, aut dolose aliorum chirographa efficiè imitando. Hi cum reliquis præcedentibus eadem pœna afficiebantur apud Ægyptios, qui crimen falsi sive in moneta & nummis, sive in scripturis judicialibus gestis & instrumen-

:ntis, sive in ponderibus & mensuris admis-
n; & alius cujuscunque generis, præcisio-
utriusque manus vindicabant; idque ideò,
quibus quisque corporis partibus adversus
ges commisisset, iis coërcitus ac punitus,
rpetuam incommoditatem experiretur, sui-
e supplicii exemplo alios à admonitos à si-
libus delictis perpetrandis averteret. Has
gyptias leges probavit haut dubie India;
qua falsos testes olim extremis digitis,
ibus falsum testimonium scripto consigna-
m esset, decurtari solitos, è Megasthene
ud Strabonem addiscimus. Ægyptiorum
im & Persarum moribus receptum, ut
opter falsum decurtationes membrorum fie-
nt. Conf. *Petr. Fabr. Semestr. lib.* 3. *pag. m.*
36. Vid. *lib.* 6. *Basilic.* tit. 41. *de falsariis fol.*
42. Falsario igitur præcidi solitæ manus,
l ideò quod ipsarum quodam quasi ministe-
o atque instrumento, delictum admissum fo-
t, vel præcipuè id hominis membrum ple-
i pœnasque pendere debuerit, vel ea prop-
r ut non ulterius tale admitterent quippiam.
odie autem ejusmodi homines arbitrariis pœ-
s mulctantur, de quibus videndus *D. Carp-*
v. in pract. Crimin. p. 2. *q.* 93. *fol.* 373 *seq.*

LEX

LEX DVODECIMA.
QVI MVLIEREM LIBERAM VIOLASSET, EI VIRILIA EXSECABANTVR, QVIA VNO CRIMINE TRIA HAVD PARVA SCELERA COMPLEXVS ESSET.

I. Ita hanc legem recensuit *Athanasius Kircherus in Oedipo Ægypt. Syntagm. 2. fol. 121. edit. Rom.* cui adjungatur *Hugo. Robinson. in Annal. Mundi.* Verùm *Diodorus Siculus Bibliothec. hist. lib. 1. pag. m.* 69. his verbis retulit: *De sexu muliebri acerbas habebant leges, nam qui vim ingenuæ attulisset, huic genitalia præcidi jubebant; unius enim facinoris enormitate tria maxima flagitia, injuriam, corruptelam, liberorum confusionem perpetrari judicabant.* Per mulierem liberam intelligit Lex *Virginem*, quæ adhuc à matrimonio libera & sine viro est. Hæc si à quodam violaretur, tunc magnam pœnam ipsi infligebant. In Jure crimen hoc *Stuprum* vocatur, quod cum omni muliere libera committitur, quæ neque uxoris, neque concubinæ loco habetur *l. 3. D. de concubin. l. stuprum* 34. *D. de adulter.* Proprie autem *stuprum est virginum illicita defloratio.* Vid. Carpzov. *p.* 2 *q.* 68.

II. Crimen hoc à variis gentibus variis pœnis punitum legimus, ita ut quædam harum acer-

acerbius, quædam mitius hoc vindicarent. Apud Hebræos stupri pœna olim fuit VIVICOMBVRIVM, uti cl. *Selden. de Synedr. Hebraor lib.* 1. *cap.* 2. *pag. m.* 9. *asserit* ita scribens: Et *stupri* pœnam *Vivicomburii*, quam irrogaturus erat Juda *Thamara*, ajunt Magistrorum aliqui (Simeon Ben Jochai in Gem. Babyl. ad tit. Abotazar. c. 2. fol. 36. Scheph. Juchas. fol. 8. a) iique pervetusti, in posteros manasse à ביה דינו של שם *Præfectura juridica Semi.* Testatur hoc etiam *libr.* VII. *c.* 5. *de jure Natur. & Gent. juxta Discipl. Hebr. pag. m.* 851. Necessario, inquit, ideo sequitur ex Jure Civili sive à *Juda* Principe, sive aliter superinducto, coitum sive ejusmodi innuptæ ante interdictum fuisse; adeoque pœnam adjectam, VT FOEMINA QVÆLIBET ILLICITI COITVS REA COMBVRERETVR. Vid. R. *Bechai in Biur Beresith. fol.* 51. *col.* 2. Nec desunt alii Hebræorum, qui nolint ultimum supplicium combustione factum, sed volunt, intelligi hîc quod frons inureretur לסימן שהיא זונה *signo*, quo eam scortum esse indicaretur. Has pœnas Hebræorum contra stupratores acerbissimas putamus, & fere omnium populorum pœnas superant. Nam quid crudelius, quàm *vivicomburium*?

III. Ab Hebræis ad Græcos nos conferimus, & pœnas in stuprum constitutas videbimus. Marcellin. in Hermogenem, Νόμος, ὁ

βια-

βιασάμενον κόρην Ἀθήνησι, χιλίας διδόναι. *Lex est, qui virginem Athenis violaverit, uti MILLE DRACHMAS solvat.* Et iisdem fere verbis *Sopater, in divis. Quæst.* Νόμος, τὸν βιασάμενον κόρην, διδόναι χιλίας: *Lex est, ut qui virginem violaverit DRACHMIS MILLE luat.* Hinc intelligenda illa Syriani in Hermogenem. Νόμος, τὸν ἐξιόντα στρατηγὸν εἰς πόλεμον ἔχοι θυγατέρα, παρατίθεσθαι τῷ συστρατηγῷ τὴν θυγατέρα. Λαβὼν ἐκεῖνος ἐβιάσατο. Ἐπανελθὼν ὁ στρατηγὸς, κρίνει αὐτὸν δημοσίων ἀδικημάτων, ὁ δὲ, ὡς βιασάμενος τὰς χιλίας διδόναι. *Lex erat, ut Dux exercitus ad bellum exiturus, si filiam haberet, eam apud collegam deponeret, ille, acceptam violavit. Dux reversus agit contra eum de publica injuria, ille verò, veluti qui violasset, DRACHMAS MILLE deberi contendit.* Qui in panegyri virginem aliquam violasset, DRACHMAS DECIES MILLE dabat. *Sopater* in Divis. quæst. Ὁ νόμος δίδοσθαι κελεύει τὰς μυρίας, ἐὰν βιάσηταί κόρην ἐν πανηγύρει: *Lex jubet dare DECIES MILLE DRACHMAS, si quis virginem in panegyri violaverit.* Ita intelligendus *Sulpitius Victor in Institut. Orat.* Qui virginem vitiaverit, det decem millia. Ea summa faciebat centum minas.

IV. Et licet pecuniaria pœna affecti fuissent Stupratores, quæ satis magna; attamen etiam isti, qui virginem violassent, capite plectebantur. Ita Auctor proble. *Rhet. cap.* XVII. in

in corpore libero mortem statuit: in servili talenta centum. Νόμου κελεύοντος, τὸν μὲν ἐλεύθερον βιασάμενον, ἀποθνήσκειν· τὸν δὲ δούλην, ἑκατὸν διδόναι τάλαντα. *Lege jubente, qui liberam violaret, ut capite plecteretur: qui servam, ut centum talentis mulctaretur.* Ita etiam alia lex *capitis* poenam statuebat. *Hermogenes, Partit. Sect.* IV. Ἡ βιασθεῖσα, ἢ γάμον, ἢ θάνατον αἱρείσθω τοῦ βιασαμένου. *Violata, aut nuptias, aut mortem ejus, qui vim intulit, eligat.* Marcellinus ad eum locum. Violavit aliquis duas virgines, eodem tempore. Cum lex esset, ut ejus, qui vim intulisset, matrimonium, aut mortem, optaret; illa quidem, nuptias eligit; ista, mortem. Postmodum autem cum multi delinquerent, sola mortis poena constituta fuit. Nam lex erat hæc: *Quæ violata est, aut ejus, qui vim intulit, nuptias sine dote, aut mortem eligat.* Multis nihilominus vim inferentibus, fert quis legem, ut sublato sine dote matrimonio, CAPITE, qui violassent, punirentur. Elucet hinc quod ii, qui virginem violassent, apud Græcos mortem pati coacti fuerint.

V. Et licet etiam de Jure Civili stupri poena capitalis & ultimum supplicium mereatur juxta *l.* 1. *§. qui puero* 2. *in med. ff. de extraordin. crim.* Quem tamen textum *Bartol.* ibid. restringit ad eum solummodo casum, ubi aliqua violentia intervenerit. Vid. *Carpzov. pract. crim.*

part.

part. 2. *q.* 68. *fol. m.* 141. Nihilominus tamen mitior pœna apud ipsos usitata, & asseritur, quod pœna stupri de Jure Civili non capitalis sit, sed in stupratoribus honestis publicationem dimidiæ partis bonorum; in vilioris verò & humilioris conditionis hominibus, corporis coërcitionem, puta fustigationem cum relegatione. Vid. cit. *Carpzov.* Mitius adhuc est jus divinum, quod stupratorem mulierem stupratam *dotare* & *ducere* jubet, uti idem eodem loco asserit. Verum vix calculum addere possumus verbis celeberrimi aliàs viri, quibus affirmat *stupratorem stupratam dotare* & *ducere* debere, cum hæc Rabbinorum scriptis contrarientur. Nam *Henric. Ainsworth. in Comment. ad Exod. cap.* XXII. *ex Maimon. Naarah betul. cap.* 1. *sect.* 3. refert, quod si noluerit ducere, *they compelled him not, but he gave the mulct, and went his way. If he married her, then he paid not this mulct.* non compulerint ipsum, sed mulctam dabat, & abibat. Si duceret eam, *tunc mulctam non solvebat.* Deinde hæ leges à celeb. *Carpzov.* adductæ non de una eademque stuprata agunt. Nam una loquitur de virgine ad concubitum bonis verbis pellecta; altera de virgine vi ad stuprum coacta, de qua egit cl. *Hottinger. in jure Hebr. leg.* LVII. *pag. m.* 67. Priorem poterat dotare & in matrimonium ducere; sed si nollet, mulctam dabat: posteriorem non poterat dimittere.

Conf.

Conf. *Selden. de Uxor. Ebraic. lib.* I. *c.* XVI.

VI. Missis his ad legem Ægyptiorum progredimur, quæ severam pœnam in *Stupratores* statuit: *Qui mulierem liberam violasset, illi virilia exsecabantur.* Putabant enim hi, æquum esse, ut id membrum pœnæ subjiciatur, per quod aliquis facinus aut flagitium patrarit, quod apud exteras gentes in multis delictis observatum legimus; ut sacrilego, impio in parentem, quem verberandi causa esset ausus attingere, manus præciderentur. Vid. *Cujac. lib.* 7. *Observat. cap.* 16. ut falsario nervi digitorum inciderentur, *Senec. declam.* 8. *lib.* 2. *& declam.* 4. *lib.* 9. Adulteris ac mœchis raptoribus certè fœminarum apud Ægyptios membrum abscinderent, atque, ut *Horatii* verbis utamur, *cauda salax ferro demeretur.* *Ægyptiis* & *Persis* mutilationem pœnariam membrorum corporis humani usitatam fuisse atque amputationem è *Seneca lib.* 3. de Ira, cap. XX. ubi de naribus toti populo recisis à Rege Persarum, *Diodoro Siculo*, *Tacito lib.* 12. *Curtio lib.* V. *Theodoret. lib.* V. *histor. Eccles. c.* 39. & aliis discimus. Et quamvis nulla talis pœna membrorum amputationis legibus Romanis prodita, sed de servis & iis ad barbaros transeuntibus; postea tamen ea parte corporis humani patrari cœpit. Huc allusisse *Auson. epigr.* XVII. reperimus; sic fere canentem:

At tu, qui dominus, peccantia membra coërce;

Injustum falsos excruciare reos:
Aut inscribe istam, quæ non vult scribere dextram,
Aut profugos ferri pondere necte pedes.

Eundem morem de plectendo membro Martialis observat, quando ita:

Quis tibi persuasit nares abscindere mœcho?
Nil hac peccatum est parte, marite, tibi.
Stulte, quid egisti? nihil hic tua perdidit uxor,
Cum sit salva sibi —— Deiphobi.

Belle verò Poëta: Mœchus enim deprehensus vasa illa, quæ honeste nominari nequeunt, soliti mariti abscindere ulciscendæ injuriæ gratia, plura qui de hac pœna legere vult, evolvat *Petr. Fabr. Semest. lib.* III. Invaluit etiam apud Septentrionales populos illa stupri pœna, ut nares auresque præciderentur. Magis ignominiosa erat pœna, quam Ostrogothi adulteris imponebant: nam auctore *Olao Magno lib.* XIV. fœminina virilibus masculi fune aut loro ligatis ipsum trahere per medium forum & extra urbem cogebatur. Rationes adduntur; quia uno crimine tria haut parva scelera complexus esset, quæ ex *Diodoro Siculo* §. I. adduximus, & quæ hodienum in Jure Civili adducuntur. Vid. dissertat. *Bernhardi* Schultzen Prof. Rinthel. non mœchaber. in qua hæc dilucidantur.

LEX

LEX DECIMA TERTIA.

IN ADULTERIO SPONTANEO DEPREHENSUS VIRGIS CÆDEBATUR AD MILLE PLAGAS, MULIER NASO MUTILABATUR, QUO DEDECORE VULTUS MACULATUS, EA MULTARETUR PARTE, QUA MAXIME FACIES EXORNANTUR.

I. Hanc legem de adulterio spontaneo ita recenset *Athan. Kircherus in Oedip. Ægypt. Syntag.* 2. *fol. m.* 121. Hanc legem hausit ex *Diodoro Siculo*, qui pag. m. 69. hanc ita recenset: *Si persuasu adulterium esset commissum, viro mille plagæ fustium, mulieri narium detruncatio irrogabatur: nam mulieri ad vetitas libidines sese exornanti, præcipua venustatis lenocinia adimenda censebant*. Quantum autem in oculis Dei grave sit adulterium vel ex duobus locis Scripturæ colligi potest: unus ex mundi *Genesi cap.* 20: ubi in mortis discrimen venit Abimelech cum omni domo sua, eo quod uxorem *Abrahami* detinuisset, quamvis eam non cognovisset. Ipse enim Deus mentem suam declarat ob hanc rem dicens: *Tu es vir mortis*, Angl. reddit, *Thou art a dead man*, hoc est, uti benè Anglus Henricus *Ainsworth. comment. in h. l. fol. m.* 78. explicat: *thou shalt surely dye*: & indicare

dicare vult, quod ob hoc crimen morte dignus sit. Alter locus ex libro *Numer.* v. *v.* 19. dum fuit datum sacrificium à Deo, ad exploranda occulta adulteria per aquam Zelotypiæ. Vide *celeber. Wagenseil. in hunc locum erudite commentantem. Confer. Acoluth. de aquis amaris, Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol.* 30. 31. Fuit & hoc crimen Ethnicis communi ferme consensu visum improbissimum: cum propter prolis incertitudinem, tum etiam propter individuæ conjunctionis schisma. Ea de causa & apud omnes ferè prohibitum & punitum. Sicuti etiam probrum naturâ visum est adulterium, *Ulpian. in l. probrum l.* 42. *de verbo. signific at. lib.* 50. *P. tit.* 16. & probrum esse docet doctè *Philo Judaus lib. de decalog.* 24. *lib. de special. legib.* Propterea *Aristoteles lib.* VII. *politic. c.* 16. ipsum prohibet, punirique jubet.

II. Quamvis autem punitum fuerit *levius* alicubi, alibi autem durius, semper tamen aliquo modo in optima politia vindicatum reperimus. Quare operæ pretium esse duximus, ut pœnas has populorum recenseamus. Et quidem quod ad Hebræos attinet, illi ex mandato Dei severe in hoc crimen animadverterunt. Mandatum Dei de adulterio extat Levit. XX. 10. *Vir qui adulteravit cum uxore alicujus omninò morte plectitor adulter ipse & adultera.* Ita etiam *Deut.* XXII. 22. Et licet genus mortis non addatur; attamen ultimo supplicio afficieban-

bantur vel *lapidibus*, vel *strangulatione*, uti eleganter sæpe citatus *Ainsworthius comment. in Levit.* XX. *fol. m.* 122. explicat. Ita quoque Pharisæi apud *Johannem cap.* VIII. 4. 5. ad Christum adulteram adducentes, dicunt: Hæc mulier deprehensa est in ipso facto, cum mœcharetur. In Lege verò Moses præcepit, ut tales lapidentur; sed *Levit.* XX. 10. & *Deut.* XXII. 22. nihil de pœna exprimitur, & ubi lex nihil exprimebat, accipiebatur mitissima, i. e. *Strangulatio*, quam & specialiter in Adulteræ supplicio agnoscunt Hebræorum Magistri, uti ex *Maimonid. in Sanhedr. cap.* XV. *sect.* 13. refert *Ainsworthius fol. m.* 123. qui ita: *Howbeit the latter Pharisees say the adulterers death was STRANGLING.* Vid. cl. Hottinger. Jus Hebr. leg. XXXV. pag. m. 49. ubi hæc refert: *In Sanhedrin explicatur, adulterum (i. e. maritum) cum alterius conjuge congredientem utrumque suspendi.* Et hæc pœna erat inter mitiores, Lapidatio autem inter atrociores, de qua *annot. ad Sigon. de Republ. Hebr.* evolvendæ. Quo igitur jure hoc graviore supplicio affectæ adulteræ? Ajunt quidam, cum *Levit.* XX. initio & fine capitis mentio fiat Lapidationis, etiam in medio posita eodem trahenda. Sed eodem capite quædam incendio puniuntur; itaque hæc ratio non procedit. Alii dicunt, cum Deuteronomio sequentibus verbis sponsæ corruptæ imponatur pœna Lapidationis, ex pari

aut majori ratione debere eam & Adulteræ aptari. Sed objici potest, in sponsam gravius animadversum, quia in custodia mariti non erat, sicut & gravius punitur furtum de pascuo, quàm de ovili.

III. Accedimus Hebræis tradentibus, ubi mortis pœna Lege exprimitur, non item mortis genus, ibi à Synedrio pro ratione temporum genera pœnarum definita, ut graviores exigerentur ubi occurrendum erat gliscenti exemplo. Quare cum crebra fuissent adulteria ante exilium Babylonicum, ubi in exilio Judæis concessum fuit in suos jus puniendi, etiam morte, lapidatæ sunt adulteræ, quod docemur *Ezech*. XVI. 40. collato *commate* 38. ad quæ loca etiam *Kimchius* notavit, nonnullis temporibus lapidatas adulteras. Et eo factum, ut qui de *Susanna* historiam scripsit, falso adulterii insimulatores lege talionis lapidatos dixerit. Similiter & *Hyrcani* sequentibusque temporibus in Judæa putem *lapidatas adulteras* ob criminis frequentiam. Vid. *Grot. ad Johan. c.* 8. Cognoscimus hinc adulterium apud Hebræos morte dignum semper fuisse; ita ut etiam pœna in quibusdam acerbior fuerit, uti refert *Maimon. in Isur-biah, cap.* 3. inquiens: *Si filia fuerit Sacerdotis, illa comburitur, huic verò gula frangitur.*

IV. Apud Græcos adulterium variis modis fuit punitum, mox morte, mox pecunia, mox

mox alia re, uti jam testimoniis probabimus. Primus itaque auctor vindicandi adulterii apud Athenienses *Draco* memoratur; ante Draconis enim tempora non licebat, uti *Libanius* indicat, *Tom.* I. *Declam.* XXXIII. cujus verba Græca Latine recitabimus: *Et cum animo reputans comperiebam, eum, qui leges civitati condiderat, partim quadam pulcrè divisisse, & virtutes, quatenus oportuit, honorasse; partim cum iis, qui cætera quidem deliquissent, non recte egisse; adulteris verò istis, minime, quod æquum erat, intulisse.* Quod autem *Draco* primus auctor adulterii vindicandi *Pausanias in Bœoticis* refert his verbis: *Primum verò hunc Hyettum de adulterio pœnas sumpsisse constat, ac postea Draco cum Atheniensibus dedisset sanctiones suas, ex legibus ejus, quas in magistratu scripsit, constitit, tum quarum rerum aliarum impunitas foret, tum & de adultero pœnas sumi libere posse.*

V. Post hunc *Solon* etiam capitis damnavit, uti Plutarchus in ejus vita asserit: Μοιχὸν ἀνελεῖν τῷ λαβόντι δέδωκε: *Adulterum interficere deprehendenti permisit.* Lex ejus apud Lysiam ita sonat: Ἐὰν τις μοιχὸν λάβῃ ἐν ἔργῳ, ἀθέως ἐν ἄρθροις ἔχοντα, ὅτι ἂν βούληται χρῆσθαι. h. e. *Si quis adulterum in ipsa turpitudine deprehenderit, de eo quicquid libuerit, statuito.* Syrianus in Comment. *Adulterum quispiam juxta legem de adulteris interfecit.* Et *Sopater*: Νόμος, τὸν μοιχὸν τεθνάναι. *Lex est, adulterum occidi.* Itaque

concessa erat cædes, sed qui nollet interficere, pecunia mulctare poterat, uti Auctor Problem. Rhetor. cap. xx. Νόμος, τὸν μοιχὸν χρήματα διδόναι, ἢ παραυτίκα ἀποθνήσκειν: *Lex est, adulterum* pecuniam dare, aut statim mori. Et videre est apud *Lysiam in Orat. de cade adulteri Eratosthenis:* cujus Græca Latine reddita à cl. *Meursio* ita sonant: Et ille fatebatur quidem injuriam, ac supplicabat, ne se interficerem, sed pecuniam exigerem: ego verò inquiebam, non me occisurum ipsum, verum civitatis legem, quam transgressus, voluptate inferiorem existimasset, ac flagitium istiusmodi in uxorem, liberosque etiam meos, admittere maluisset, quàm obedientem legibus se præbere. Hoc etiam confirmat *Hermogenes de Invent. lib.* II. *c.* I. Τοὺς μοιχοὺς χρήματα ἀποτιννῦναι (ὁ νόμος κελεύει) Adulteros pecuniam pendere (lex jubet.) Et hæc pœna non tantum in uxoribus violatis, verum etiam in concubinis, constituta est, uti *Lysias* refert *in eadem Orat.*

VI. Nec occidere duntaxat, aut pecunia mulctare; sed & excæcare licuit. Auctor Problem. Rhet. cap. LVIII. Νόμος ἐκέλευε τὸν μοιχὸν καταλαμβανόμενον τυφλοῦσθαι ἀκρίτως. Lex jubebat adulterum deprehensum excæcare indemnatum. Asserit & hoc *Curius Fortunatianus Rhet. Schol. lib.* I. Adulteros deprehensos licet excæcare. De oculis ob libidinis perpetratio-

nem

nem erutis, cui non illa *Zaleuci* Legislatoris Locrensium nota Lex, atque adeò justitiæ conjuncta in filium pietas memorabilis, qui enim jusserat, ut adultero deprehenso, vel (sicut ipse malim ab interprete redditum) adulterii convicto uterque oculus evelleretur, cum evenisset ut adulterii reus teneretur filius: nolens quod semel sancitum à se fuerat, irritum fieri pater, pro altero filii oculo ipse suum veluti vicarium & pœnæ succedaneum tradidit; ne utique prorsus excæcaretur juvenis. Qua de re *Ælian. lib.* XIII. *var. histor. cap.* XXIV. Quin & *stigma* inurere permittebatur, uti *Hermogenes*, part. Stat. Sect. XIII. scribit: Stigma adultero inurere licet. Similiter *Syrianus*: Νόμου ὄντος, τὸ μοιχὸν στίζειν, cum lex sit, mœchum stigmate notare. Marcellinus: Lex est, adulterum stigmate notare. Vid. plur. cl. *Johann. Meurs. Them. Attic. lib.* I. *pag. m.* 11.

VII. Aliquando etiam ridicule adulterium puniebatur, nisi mores & temporum distinguantur occasiones. Apud *Cumaeos* quippe mulieres in adulterio deprehensæ, in forum deduci solitæ, ut ibi lapidi insidentes, ab omnibus conspici & despici possent: demum asino impositæ, per omnem urbem vectabantur, rursusque ad lapidem deducebantur, ut refert *Plutarch. in Probl.* & Alciatus *lib.* 2. *parergon. jur. cap.* 47. In *Cathalania Hispania* & aliis multis locis, vir per uxoris adulterium infectus,

 sol-

solvit Domino temporali XL. solidos. *Parisiis*, imponebatur asino, facie ab auribus asini aversa, & sic per totam civitatem, asinum trahente uxore, ducebatur, præcone clamante, eum, qui idem crimen admisisset, similiter punitum iri, teste *Guilielmo de monte Laduno*. Et *Zabarel. Clementin. cum ex communic. de senten*. Et Guilielm. Benedict. *in repetitio. c. Raynunt. in 2. parte in verb. cuidam Petro tradiderant numero* 62. jus canonum adulteram privat dote & parafernalibus, quæ adjudicat marito. Apud Græcos adulteri pauperis pœna erat παρατιλμὸς & ῥαφανίδωσις. Erat autem παρατιλμὸς, quando deprehensus adulter prehenderetur, eique nates calido cinere depilarentur: ῥαφανίδωσις verò, quando raphani prægrandes in podicem ipsi immitterentur. Cujus utpote ridiculæ pœnæ meminit *Aristophan. in Pluto & Nubibus*. Aliquando etiam vice raphanorum *mugiles* per posticum impingebantur, *Catullo* teste. Conf. *Juvenal. Satyr*. X.

—— necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat.

VIII. Apud Germanos adulterii pœna præsens & maritis permissa erat, quo factum est, ut terror certissimi supplicii cunctas à flagitio deterreret detineretque. *Tacitus de morib. German.* de Germanis hæc refert: *Paucissima*, inquit, *in tàm numerosa gente adulteria, quorum pœna præsens & maritis permissa. Accisam crinibus, nuda-*

nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit: publicatæ enim pudicitiæ nulla venia; non forma, non ætate, non opibus maritum invenerit. Ergò pœna adulterii maritis permissa, qui arbitrio suo scelus uxoris & perfidiam vindicabant: quæ potestas posteris quoque temporibus maritis concessa fuit. Lex Longobardica *lib.* 1. *Tit.* XXXIII. *leg.* 11. Si quis cum uxore sua liberum aut servum fornicantem invenerit, potestatem habeat, eos ambos occidendi; & si eos occiderit, non requirantur. Similiter Lex *Frothonis Daniæ* Regis apud *Saxon. Grammat. lib.* V. Adulteros à veris conjugibus corporum parte spoliandos constituit, quo minus continentia flagitiis elideretur. Sed apud Germanos antiquissimos pœna adulterii duplex erat, ut Tacitus scribit; primum enim accisis crinibus nudatam domo expellebant: inde per omnem vicum verbere agebant. Consentit his lex postera *Liutprandi* Regis Longobardorum in fœminas violentas: *Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres, & faciat eas DECALVARE ET FUSTARE per vicos vicinantes ipsius loci.* Paulò aliam & magis sævam adulterii pœnam tribuit priscis *Saxonibus Bonifacius* Archiepiscopus in epistola ad *Ethelbelaum Anglorum* Regem: *In antiqua*, inquit, *Saxonia, ubi nulla est Christi cognitio, si virgo in paterna domo, vel maritata sub conjuge sit adul-*

terata

terata, manu propria strangulatam cremant, & super fossam sepultæ corruptorem suspendunt: aut cingulo tenus vestibus abscissis flagellant eam castæ matronæ, & cultellis pungunt, & de villa in villam sic missæ occurrunt novæ flagellatrices, donec interimant. Cujus moris vestigia apud *Westphalos*, nobilissimam *Saxonum* partem, sua adhuc ætate extitisse scribit *Werner. Rolesink de situ & moribus Westphal. lib. 1. cap.* VII. ubi scribit: *Si inferioris status sive puella, sive famula, in stuprum aut adulterium corruißet, secretò eam virgis & quidem acerrimè flagellabant, conviciis placentisque ex putredinibus ovorum factis eos reficientes, sic eas in amaritudinem adduxerant, ut aut mori solatium foret, aut post primum partum nullas deinceps proles gignerent.*

IX. Hi etiam populi Adulterium severissime puniverunt. Athenienses jubebant adulteros ab equis trahi ac rapi per plateas, donec dilaniati ac mortui jacerent, ut scribit *Suidas*, interdum ipsos interficiebant ascia vel gladio, ut notat *Heliodor. lib. 1. Æthiop. Parthi* nulla delicta gravius adulteriis vindicant, ut ait *Justin. in Trogo lib. 41.* De Julio Cæsare & de Augusto narrat Suetonius in ipsorum vita; Libertos ob adulterium capite damnarunt. Constantinus lege sancivit, ut contaminans lectum conjugalem, elueret hanc maculam sanguine & ultimo supplicio. Exemplum hujus sententiæ affert *Ammian. lib. 28.* Adulteræ

Ægy-

Ægyptiaca à *Sesostre* Rege concremantur, uti refert *Diodor. Sicul. lib.* 1. *cap.* LIX. Nolumus autem prolixiores esse in recensendis pœnis adulterorum adulterarumque apud Romanos, Græcos, Barbaros usitatis; sed Lectores remittimus ad viros doctissimos sequentes, qui diligenter has collegerunt. *Andr. Tiraquell. in legib. connub.* 13. *num.* 6. 7. *&* 8. 23. *Boër. decis.* 297. 298. *&* 338. *Cujac. lib.* 20. *Observ. ad Novell. Just. Barnab. Brisson. ad l. Jul. de adulteriis, Jul. Clar. Sentent. lib.* 5. §. *adulterium, vers.* 7. *post Didac. Covar. ad* 4. *Decret.* 2. *part. cap.* 7. *num.* 16. *&* 17. *Bod. cap.* 3. *lib.* 1. *de Republ. & qui alii sunt, quorum catalogum recenset Petr. Faber lib.* 3. *Semestr.*

X. Quidam porrò populi fuerunt, qui Adulterium *ignominia* coërcere voluerunt; unde lex *Gortyna* civitatis Græciæ; ut adulter comprehensus & criminis convictus, LANA coronaretur: qua coronatione argueretur ejus mollities & mulierositas, addita mulcta quinquaginta staterum, summa infamia & privatione administrationis Reipubl. ut scribit *Ælian. lib.* 12. Et hoc loco etiam *Ægyptii* adulterium lege corrigere voluerunt; quare adulterum ad MILLE PLAGAS CÆDEBANT, ET MVLIER NASO MVTILABATVR. In hac lege sane pœna viri gravior videtur, quàm mulieris, & cum his convenit Jus Justinianeum Civile, ubi adulteri gladio ple-

plectuntur; adulteræ autem virgis cæsæ & tonsæ in monasterium detruduntur. At quænam diversitatis hujus ratio sit, & quare mulieres adulteræ mitius puniantur, quas tamen leges Mosaicæ æque mortis supplicio puniri jubent, *Levit*. XX. 10. *Deut*. XXII. 21. *Daniel*. XIII. *Ezech*. XVI. 38. expeditum non est. Nam *Constantini*, *Theodosii*, *Valentiniani* & aliorum *Justiniano* vetustiorum Principum temporibus ultimo gladii supplicio adulteræ puniebantur. Sane sub *Theodosio* & *Valentiniano Impp*. præstituta omnibus nuptiarum sacrilegis gladii pœna est, etiam fœminis, eamque adulterii pœnam tum fuisse usurpatam cognoscimus ex eo quod ab *Ammiano Marcellino lib*. 28. scriptum legamus: *Tunc Cethegus Senator adulterii reus delatus cervice periit abscissa*. Et aliquantò post, *Nec minus fœminæ quoque calamitatum participes fuêre similium: nam ex hoc quoque sexu peremptæ sunt Originis altæ complures adulteriorum flagitiis obnoxiæ vel stuprorum; inter quas notiores fuêre Claritas & Flaviana*.

XI. Rationes plures adduxit D. *Carpzov. in pract. crim. part*. 2. *q*. 53. *n*. 11. 12. *seqq. fol. m*. 20. 21. inter quas etiam retulit hanc Ægyptiorum legem, ubi adulter virgis ad centum plagas cædebatur, vel virilia amputabantur, mulieri adulteræ autem nasus abscindebatur, quod plerumque ab illis fieri solebat, qui adulterium leve peccatum existimarunt. Tandem-

demque concludit: Quicquid sit, licet forte tassè veram rationem mitigationis pœnæ adulterii quoad fœminas assequi non valeamus, certum tamen est, in crimine adulterii de jure communi uxores adulteras non pœna mortis, sed mitiori supplicio afficiendas esse, quod scire nobis sufficiat. Attamen aliquam rationem subesse putamus. Nam constat, virum perfectioris ingenii atque ad fallendum & seducendum aptiorem muliere; hinc non negamus majori pœna dignum esse.

XII. Cum autem adulterium in uxore gravius habitum, quàm in marito, uti innuit *Euripides in Electr. act. IV. vs. 286.* ubi *Clytæmnestra* de adulterio ita loquitur:

Stultæ igitur mulieres, non aliter dico.
Quando enim pravo animi [illegible] peccat impetu:
Domesticum fastidiens torum, mulier virum
imitatur,
Et alium sibi creans amicum quem amet:
Demum nobis probrum eminet:
Horum autem auctores viri non male audiunt.

Unde fuerunt aliqui, qui mulierem adulteram gravius peccare, quàm virum adulterum existiment, utpote quia sobolem alterius viro supponat: tum quia subdita viro sit, nihilque sit mulieribus tàm proprium, quàm pudor: aliis tamen diversum sentientibus, tum quia vir à muliere debitum subducat, & in alio vase disseminet. Tùm etiam quod constantioris

ris debeat esse naturæ, mulieribus natura existentibus mollioribus & fragilioribus. Quorum tamen opiniones, in eo quod & vir & mulier peccet uterque, amplectamur, cætera contemnimus. Nam quod pertinet ad torum, utrumque & virum & uxorem pares censemus, quia quicquid in castitate matrimoniali præcipitur viris, hæc consequenter redundant in fœminas & contra. Quemadmodum enim vir non habet potestatem sui corporis, sed uxor: ita nec uxor, sed vir potestatem habet sui, 1. *Cor.* VII. & ideò utrumque puniendum graviter existimamus, cum leges etiam id jubeant, & pari pœna jure divino adulter cum adultera necaretur.

XIII. Nulla nos cogit necessitas, ut à Scripturæ Sacræ præceptis discedamus, & adulteras mitiori pœna plectendas statuamus, quàm adulteros. Melius hac in re Leo Philosophus statuit, quamvis etiam mitigari velit pœnam adulterii, quando ita *Novell.* 32. statuit: At verò nos fere ad benigniora trahimur, quam illi constituerunt pœnam, ut nempe nasus detestandis illis ambobus abscindatur, hanc & nos statuimus, atque hæc quidem nefarii illius sceleris esto pœna. Verum an truncatio nasi sufficiens adulterii sit pœna, meritò dubitamus. Sed ad legem Ægyptiorum, quâ viri adulteri fustibus vel virgis cædebantur, quæ infamia satis magna erat, & ipsa morte

cru-

crudelior. Quid enim viro acerbius contingere potest, quàm tot sustinere plagas? Et quid turpius mulieribus, quàm amputatis nasis incedere. Et licet nares etiam viris abscinderentur adulteris, attamen interdum solis uxoribus, quæ id in se probri admisissent, ut quæ pars corporis ad formæ elegantiam summopere necessaria videretur, ea, quoniam intemperantiæ subserviisset legibus prohibitæ, adimeretur: vel ad ipsam deformitatem, quam pœnæ loco esse Jurisperiti non ignorant: Confer. *Petr. Fabr. Semestr. lib.* 3. *pag. m.* 292.

LEX DECIMA QVARTA.

SI QVIS PECVNIIS MVTVO ACCEPTIS ABSQVE SYNGRAPHO SE DEBERE NEGET INTERPOSITO JVRAMENTO A DEBITO ABSOLVATVR.

Diodor. Sicul. lib. 1. *Bibliothec.*

I. Leges has de commerciis à Bocchoride latas asserunt Scriptores. Vid. *Athanas. Kircher. in Oedip. Ægypt. Syntagm.* 2. *fol. m.* 122. *edit. Rom. Robinson. in annal. Mund. edit. Londin.* Legislator hujus legis vocatur *Bocchoris*, Saites, Ægyptiorum Rex, qui anno Mundi 3237. regnasse dicitur. Vid. *Eduard. Simson. Chron. Cathol. part.* 3. *fol. m.* 42. *edit. Oxon.* De hoc *Diodor. Sicul. lib.* 1. *Bibliothec.* hæc refert: *Regnum suscepit Bocchoris; corpore exili & despecto,*

 sed

Sed ingenio & prudentia ante se regibus praecellens. Plutarchus in vit. Demetr. judicium Bocchoris commemorat. Celebratur Bocchoris, tum ob prudentiam, tum ob justitiam, ita ut cognomen τȣ Σοφȣ meruerit. *Diodor. lib.* 1. Legislator erat prudens & solers. Ille fertur, Constituta de regio munere & de exacto Contractuum modo præscripsisse. In judiciis adeò perspicax fuit, ut multa ejus Decreta propter excellentiam ad nostra usque (Diodori) tempora memorentur. Inter quæ etiam hoc edictum; quod Diodorus ita recenset: Προστάττουσι τοὺς μὲν ἀσυγγραφα δανεισαμένους, ἂν μὴ φάσκουσιν ὀφείλειν, ὀμόσαντας ἀπολύεσθαι τȣ δανείου, i. e. *Mandatur, ut, si quis, pecuniis mutuo acceptis absque Syngrapho, se debere neget, interposito juramento, absolvatur a debito.* Quam legem uberius declarare volumus.

II. In hac lege examinanda vox δανεισαμένους, mutuo dantes. *Theophilus* & cæteri omnes Græci Juris interpretes, MVTVVM Latinorum per δάνειον reddunt. Et rectè id quidem. Quod sine usura mutuum datur ita proprie dicendum. Qui enim putant δανείζειν esse fœnore dare, falsi sunt. Nihil quippe est aliud, quàm mutuum dare, & quidem sine usuris. Id enim olim mutuum quod sine usura dabatur. Imò δανείζειν est simpliciter dare, largiri egenti, commodare. Nec aliter ea voce usi sunt LXX. Interpretes, quam pro simplici

plici absque usuris mutui datione, ut Exod. XXII. *Si mutuum dederis fratri tuo egeno, qui apud te est, non impones ipsi usuram.* Ἐὰν ῇ ἀργύριον ἐκδανείσῃς τῷ ἀδελφῷ τῷ πενιχρῷ τῷ παρὰ σοὶ, οὐκ ἔσῃ αὐτὸν κατεπείγων, οὐκ ἐπιθήσεις αὐτῷ τόκον. Ergò ἐκδανείζειν est mutuum sine usura dare. Auctor libr. Siracid. hoc verbum ita semper accipit de mutui datione citra usuras, ut *cap.* XXIX. Ita etiam *Luc. cap.* VI. accipitur. Confer. *Christophor. Binder. libell. de usur. edit. Tubing.* 1616. qui mutui tres modos recenset, quorum primus est, ut gratis absque spe emergentis lucri sublevemus proximi necessitatem operibus misericordiæ. Secundus est, ut detur mutuum, sic tamen ut proximus teneatur, constituto termino, loco & tempore satisfacere, tantumque reddere, quantum accepit. Tertius modus in mutuo est, ut si debitor non sit solvendo, non evertas ejus substantiam.

III. Cum igitur inter mutuò dantem & mutuò accipientem pactum esset, ut pecunia mutuò data redderetur, & facile fieri posset, ut Debitor Creditori pecuniam negaret; hinc sub testibus pecunia credebatur mutua aut chirographo aut syngrapha, & ita cavebatur de reddenda pecunia. Probabile est veteres non aliter pecuniam credidisse, quàm pluribus testibus præsentibus, aut sub cautione chirographæ vel syngraphæ. Si scripto cave-

retur, non opus erat testibus, nisi qui syngrapham subscriptione sua firmaret. Differebant autem syngraphæ à chirographis vel eo discrimine, quod non sicut in chirographis debitor ipse fatebatur se accepisse pecuniam; sed exponebatur in ea, quid inter utrumque convenisset de sorte aliisque debiti conditionibus, item de pignoribus & hypothecis, sub quibus pecunia esset credita, eo plane modo, quo narratio historica narrari solet. Unde & συγγραφὴ nuncupata, quo nomine Græcis vocabatur historiæ conscriptio. Hinc συγγραφεῖς historiarum scriptores. Ita igitur formabatur: LVCIVS TITIVS MVTVO DEDIT CAJO SEJO DECEM MILLIA NVMMVM NVMERATA DE DOMO, VEL DATA EX SCRIPTVRA MENSÆ, SVB VSVRIS CENTESIMIS, EA CONDITIONE, VT POST NAVIGATIONEM PERACTAM, QVAM CAJVS SEJVS IN AFRICAM DESTINAT, VBI NAVIS SALVA IN PORTVM REDIERIT, EA SVMMA SIBI CVM VSVRIS DE QVIBVS CONVENIT RESTITVATVR, SVSCEPTO IN SE PERICVLO TOTIVS NAVIGATIONIS. QVOD ITA FIERI PROMISIT CAJVS SEJVS. Neutrius manu scripta, sed utriusque manu signata, utrique contrahentium servanda dabatur syngrapha. Et inde fortasse dicta syngra-

grapha ſcriptura inter duos, quæ & duobus ſervanda daretur.

IV. Quatuor autem modis pecunia mutuo danda ante *Juſtinianum* in creditum ibat, deque ea reddenda creditori cavebatur: Per *ſtipulationem* ſine ſcriptura, per tabulas nomine facto, per chirographi cautionem, & per SYNGRAPHAM. Quos quatuor modos his verbis *Seneca lib. 3. de Benefic.* comprehendit. *Sed neceſſaria optimis pratulerunt, & cogere fidem quàm ſpectare malunt. Adhibentur ab utraque parte teſtes: ille per tabulas plurium nomina interpoſitis parariis facit: ille non eſt interrogatione contentus, niſi reum ſua manu tenuit.* Teſtes adhibiti tantum in *ſyngraphis* qui ſignarent. Paulò infra idem: *O turpem humano generi fraudis ac nequitia publica confeſſionem! Annulis noſtris plus quàm animis creditur. In quid iſti viri ornati adhibiti ſunt? In quid imprimunt ſigna? nempe ne ille neget accepiſſe ſe quod accepit. Hos incorruptos viros & vindices veritatis exiſtimas? At his ipſis ſtatim non aliter pecunia committentur.* Signatores lib. II. vocavit: *Quidam nolunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios, nec ſignatores advocari, nec chirographum dare.*

V. Teſtes iſti ſignaturi non adhibebantur chirographo, ut ex hoc loco conſtat & ex *leg. unic. Cod. Theodoſ.* ſi certum petatur de chirographis. Privata enim ſcriptura manu debitoris facta, quæ teſtium ſubſcriptione non

firmari solebat ante Justiniani constitutionem. Sed nec tabulis, per quas nomina fiebant, Signatores adhiberi soliti, quibus tabulis fides habebatur sine testibus.

VI. Restat ut ad solas *Syngraphas* advocati fuerint. Quod verum est. Cautiones & *Syngraphas* alio loco simul commemoravit idem *Seneca lib. 2. de Benef.* ubi cautiones pro chirographis accipi demonstrat cl. *Claud. Salmas. in lib. de Usur. edit. Lugd. Batav. pag. m.* 146. Qua forma concipi solerent *Syngrapha* §. 3. docuimus Hæ subscribebantur tribus testibus, ut ex *Syngrapha Androclis* de pecunia trajectitia videre est apud Demosthen. in ea περὶ τῆς Λακρίτε συγγραφήν. Hæ Syngraphæ tabellionis etiam manu conscribi solitæ, utrique parti servandæ dabantur, uti paulo ante dictum. *Obligationes* eas vulgo vocitamus, quia debitorem obligant, & actio ex his in eum datur, statimque ad solvendum compellitur, vel pignoribus captis, quod non licet in simplici chirographo. Nam prius scripturam suam in judicio agnoscere debet aut inficiari. Si agnoscat, ad solutionem compelletur. Si inficiabitur, & probet creditor, condemnabitur; si non probet, liberabitur. In chirographo locum etiam habuit exceptio non numeratæ pecuniæ, ut passim videre est in Cod. Tit. *de non numerata pecunia*, quod tamen in *Syngrapha* potius debuit, ex ejus definitione quam A-

sco-

sconius attulit. Cum enim chirographo accepta tantum pecunia caveretur, numeratam etiam oportuit. Atque ita olim, postea, ut videtur, æque chirographis non numerata caveri cœpit, ut *Syngraphis*. Non tamen hoc inde explieandum.

VII. Quemadmodum enim *Apocha*, quæ chirographo respondet, nulla erat, nisi probaretur solutio facta per numerationem, ita chirographum, si probaretur non facta numeratio, nihil valebat. Quippe quod non consisteret, nisi numerata pecunia esset. Nam hoc de essentia chirographi, ut in eo tantum, quæ gesta sunt, ut ait *Asconius*, scribi soleant. Si igitur in eo scribatur pecunia numerata, quæ non numerata sit, vitiosum instrumentum & nullum. At in *Syngrapha* aliud fuit. Etiam in hac contra fidem veritatis pactio interposita obligabat debitorem, & quamvis non numerata pecunia pro numerata tamen ut haberetur, inter contrahentes convenerat, cui conventioni standum erat. Vid. plur. different. *Jacob. Ravardi Comment. de divers. reg. jur. pag. m.* 94. 95. *edit. Antverp.* 1568. *Johan. Coras. Miscell. jur. lib.* 1. *cap.* 18. *pag.* 61. *edit. Colon. Agripp.* 1581. Testes in ea subsignabant tres, & utrique parti servanda tradebatur.

VIII. Has Syngraphas non solùm dedisse eos qui commercia inter se habebant, sed etiam alios, imò amatores constat. Hujus

scitum & elegans syngraphi inter adolescentem amicam, & lenam conscripti exemplum à *Barnaba Brisson. lib.* VI. *de formul. pag. m.* 557. quod plurimas leges continet. Ejus ipsa verba, quæ ita incipiunt,

DIABOLVS NICLAVCI FILIVS CLERETÆ
LENÆ DEDIT DONO ARGENTI VIGINTI MINAS,

citato loco legenda. Si quis igitur aliquid mutuo dedisset, vel mutuo accepisset, tunc semper syngraphæ tradebantur, ut utraque pars falli non posset. Hinc recte *Bocchoris* statuit, quod, *si quis pecuniis mutuo acceptis absque syngrapho se debere negaret, juramento res decidatur, quo præstito à debito absolvatur.* Voluit enim prudens Legislator hac lege indicare, ut syngraphæ dentur, ne alter, qui pecuniam absque syngrapho mutuo accepit, ansam habeat negandi illam. Ut autem lis & controversia inter has personas dirimatur, sanxit, ut pars negans se juramento purgaret, quo facto, absolvebatur à debito, & rationes addit *Diodorus* loco citato, quod nullus tam maledicti animi esset, qui juramentum ob hanc rem falsum deponere velit; itaque addit: primum ideò ut jurisjurandi religionem magnificantes Deum revereantur: cum enim manifestum sit, quod sæpius dejerans fidei jacturam faciat, unusquisque, ne hoc emo-

emolumento privetur, maximopere cavebit, ne ad juramentum deveniatur. Hinc *Metellus* Roman. maluit urbe ingrate cedere & exul à Patria vivere, quam pejerando Deorum vindictam, omnium bonorum indignationem & ipsius veritatis censuram incurrere, sapienter admodum censens peccare pravorum esse ingeniorum, recte facere sine periculo vulgarium, at egregios animos à justo honestoque nullis aut præmiis aut minis dimoveri. Vid. *Appian. de bell. civ. l. 1. Grot. de J. B. & P. l. 2, c. 13. §. 3. Supplem. Liv. Freinsh. l. 69. c. 14.* Deinde & hoc animum Legislator *Bocchoris* induxit, si fidem in vitæ integritate totam constituat, cunctos ad morum probitatem invitatum iri, ne tanquam fide indigni infamentur. Iniquum præterea judicabant, quibus citra juramentum fides habita esset, his de eodem contractu juratis fidem denegari.

LEX DECIMA QVINTA.

AT PER INTERVENTVM SYNGRAPHÆ FOENERANTES, VLTRA DVPLVM PER VSVRAM AVGERE SORTEM VETABAT.

Diodor. lib. 1, Bibliothec.

I. Aliam legem præscripsit prudens Legislator Bocchoris injustis fœneratoribus, qui summa injuria usuram extorquebant à debitoribus, quando ita edicit: τοὺς δὲ μετὰ συγγραφῆς δανεί-

γραφῆς ἐκώλυε διὰ τοῦ τόκου τὸ κεφάλαιον, πλεῖον ποιεῖν ἢ διπλάσιον. i. e. *At per interventum syngrapha fœnerantes, ultra duplum per usuram augere sortem vetabat.* Qui igitur pecuniam dabant ad interesse, fœnus quærebant, & usuras. Mutuum duplicis generis est. Unum, quod propriè mutuum vocatur, quod sine usuris datur, quale Arabes vocant عوض à commutatione. Et inde verbum عرض *mutuum dare.* Alterum cum usuris, quod est *fœnus* Arabibus قرض Et verbum أقرض *fœnerari* ab arrosione vel detractione & abrasione. Prius illud δάνειον ἄτοκον Græcis dicitur; alterum δάνειον ἐπίτοκον vel ἔντοκον. Hoc loco non prius, sed posterius intelligitur, quippe τόκοι mercedes sunt, quas aliquis solvit pro usu pecuniæ, quam ab alio accepit utendam mutuo. Ut autem sciamus quid fœnus sit, hanc damus definitionem: *Fœnus est mutui datio cum usurarum stipulatione legitimarum pro creditæ rei qualitate & contrahentium conditione.*

II. Hinc gratuitum opponitur fœnori apud *Sueton. in Jul. Cæsar. Omnibus* gratuito, aut levi fœnore obstrictis. Et passim in Jure *pecunia fœnebris* dicitur, & opponi solet *gratuitæ pecuniæ.* Mentio fit *fœnebris leg.* IX. *D. de usuris: gratuitæ* multis locis, ut leg. VIII. D. in quibus causis & alibi. Vetabat autem lex ut *fœnerantes ultra duplum per usuram augerent sortem.*

Ori-

Origo autem prima usurarum & causa fuisse videtur, ut qui pecuniam accepisset mutuam, nisi intra certum tempus redderet, pro moræ pretio usuras ejus penderet. Hujusmodi mutuæ pecuniæ stipulationes sub pœna usurarum, nisi ad diem sors solveretur, conceptæ, ita frequentes in Jure occurrunt, ut nihil frequen-quentius sit. Hinc genus usurarum pœnalium à quibusdam legulejis inventum. Sed etsi non in stipulatum expresse ita deductæ sint, tacitè tamen omnis usura, moræ solutionis pœna est. Usuræ enim, ut dixit *Paulus*, in libro singulari de usura leg. XVII. D. eodem, non propter lucrum petentium, sed propter moram solventium infliguntur. Atque inde certe *fœnus* ex Græco ποινῶς, quod idem est ac ποινὴ, dictum videri, præter alias rationes, maxime debet. Sed & ποινὴ etiam pro mercede, quo sensu etiam usura est pœna, i. e. merces pro usu.

III. Priusquam autem ad alia progrediamur, usuræ nomina Hebraica, Arabica & Græca examinabimus. Arabes usuræ quoddam genus vocant نسيئة quæ ex mora solutionis pretii debetur pro re vendita, à verbo نسا & انسا quod est, non præsenti pecunia vendere, sed tempore dato ad solvendum, & pacto interusurio medii temporis. Hebræis נשיה quod *oblivisci* inter alia significat. Quorum

rum enim obliti sumus, & in longum protrahuntur tempus, nec præsentia se nostræ memoriæ sistunt. Ita ergò iidem Arabes in jure suo distinguunt نقد & نسيئة *Nesia* & *Nood*. Hoc posterius enim repræsentatum in venditione pretium denotat, prius illud dilatam ejus solutionem, sed usura constituta. Quam usuram ideò discernunt à فضل, quæ proprie est usura ex mutui causa. Græcis Latinisque non licet esse tam disertis: nam illi nullum habent vocabulum præter τόκον, quo utitur etiam Legislator *Bocchoris*; isti quoque nullum præter *usuram*. Sic appellant *Latini* quicquid accessionis vice debetur ex quacunque causa.

IV. De Græca voce τόκος nunc videndum. Græci, ut notum est, usuram τόκον appellant, quæ propriè γένεσιν & generationem significat, sive partum. Quod igitur nummus nummum parit, ut pater sibi similes liberos, inde usura τόκος, vel potius à multiplicatione: nam & generatio multiplicatio est. Hinc & Chaldæis usura רביתא. Arabes ab eadem causa & origine ربا, & Hebræi similiter תרבית. vid. *Christoph. Binder. libell. de usuris pag. m.* 13. *edit. Tubing.* 1616. LXX. Interpret. πλεονασμὸν verterunt, atque usuram vocarunt, ut in *Levit.* XXV. Καὶ ἐπὶ πλεονασμῷ ἐ δώσεις, pro ἐπὶ τόκῳ. Et alibi passim, ubi in Hebræo est תרבית.

La-

Latini quoque acceſſionem pro *uſura* dicunt. Ut *leg.* XII. *Cod. de uſuris:* Frumenti vel hordei mutuo dati acceſſio etiam ex nudo pacto præſtanda eſt. Et ſane quid aliud eſt uſura, quàm creſcentis in dies ſingulos pecuniæ acceſſio? ut dicitur in *lege* XVIII. *Cod. Theod.* de luſtrali conlatione. Quo ſenſu & alibi in Jure aliquoties occurrit nomen acceſſionis. Alii vocant *incrementum*, ut *Iſidor.* qui uſuram incrementum eſſe definit, ut Arabes فضل i. e. acceſſionem, exceſſum & additamentum. In eodem tamen Ezechiele πλεονασμὸς & τόκος diſtinguuntur: Τόκον καὶ πλεονασμὸν οὐκ ἔλαβε, ubi πλεονασμὸς in Hebræo eſt תרבית *Tarbith*; τόκος verò eſt נשך *Neſchech*. Similiter & in Levitico cap. XXV. & XXXVI. Οὐ λήψῃ παρ' αὐτοῦ τόκον οὐδὲ πλεονασμόν. legitur quidem in Græco nunc, οὐδὲ ἐπὶ πλήθει, ſed in Hebræo eſt תרבית. Et paulò poſt πλεονασμὸν reddit, quod in Hebræo eſt מרבית *Marbith*, quod eſt ab eadem origine.

V. Ex quibus patet πλεονασμὸν & τόκον eſſe ſynonyma, ut & Hebræis תרבית & נשך Quod ſi junctim ponuntur, non recte inde colligitur, invicem differre, quæ diverſo reſpectu eadem ſunt. Nam תרבית uſura eſt quantum ad creditorem, quia ad ſortem ei accedit, & opes ejus amplificat: נשך *Neſchech* autem quantum attinet ad debitorem; & ita dicta eſt uſura ex parte debitoris, quia veluti quo-

quodam morsu deterat atque oblimet ejus facultates. Vid. *Christophor. Binder. libell. de usuris pag. m.* 13. *edit. Tubing.* 1616. Qua igitur incrementum est pecuniæ creditoris usura, תרבית nomen habet; qua detrimentum est debitoris appellatur נשך *Neschech*, ut *ἀπουσία* hoc quod abscedit & abest à summa; ita è contrario *παρουσία* pro facultatibus & copia vel abundantia Græcis ponitur, uti videre est apud *Harpocrationem*, qui idem esse dicit, quod *ἐξουσίαν*, & interpretatur *τὴν οὐσίαν*, *πλοῦτον*, *οὐσίαν*. Ita *Demosthenes*, ita *Dinarchus* ea voce usi sunt. Etiam Menander in his versibus:

—— —— ἔχοντες δ᾽ ἀπαθῆ βίον
Παρουσίαν τε χρημάτων.

נשך *Neschech* plane est *ἀπουσία*, תרבית *Tarbit παρουσία*. Arabes quoque usuram قرض *Kertz* vocant à morsu. Nam verbum قرض est arrodere & detrahere ab Hebræo קרץ quod succidere & amputare significat, & Chaldæis pro calumniari & criminari usurpatur, quod faciunt scil. alienæ famæ adrosores, qui detrahere & detrectare iis dicuntur quorum famam imminuunt. Qua in significatione & carpere & mordere Latinis accipitur, ut apud *Terentium* & *Horatium*. Usura autem mordet debitorem, dum sensim facultates ejus adrodit. Quantum quippe addit fœneratori, tantum demit ac detrahit debitori, metaphora sum-

ſumta à flumine, qui ſenſim abradit ripam alteram, ac diminuit, alterique per alluvionem addit.

VI. Onkelos in loco illo Levitic. נשך Neſchech vertit חבוליא quo nomine uſuram vocant Chaldæi, à verbo חבל quod eſt *deſtruere*, *perdere*, atque etiam *incidere* & excidere. Unde מחבל cui adempti ſunt teſtes, caſtratus. Contrario ſenſu iidem uſuram etiam appellant רבית *Ribitha*, ab augendo & adjiciendo. Atque ita item *Onkelos* reddidit, quod in Hebræo eſt תרבית, *Saadias Gaon* in ſua paraphraſi Arabic. ريبا *Riba* vertit, quod eſt propriè augmentum & incrementum. At illud נשך, quod à morſu ac per morſum diminutione derivatum eſt, Arabicè dixit عينة quod uſuram quidem Arabibus notat, ut & ريبا *Riba*, non illam tamen adcreſcentem, quæ creditorem reſpicit, ſed decreſcentem, quæ ſpectat debitorem. Nam عينة *defluxum* denotat, à verbo عان inde عينة & عين uſura, qua pecunia defluit debitori ut creditori adfluat. Hinc verbum عين *fœnerare*. Sed & عين التاجر h. e. fœnerare emptorem, de eo dicunt, qui mercem emptori dedit certo ad pretium ſolvendum ſtatuto tempore, à quo mercem eandem poſtmodum recipit pretio minore, quàm quanti vendidit. In quo eſt detrimen-

mentum & ἀπουσία emptoris, ut Græci vocant, quod est proprie عينة. Sed & arbores cum flores aut folia producunt أينع dicuntur. Quæ omnia ab eadem origine. Josephus Tavosius interpres Persa pro נשך Neschech reddit سود quod est Persice lucrum, usura, idemque quod Arabicum قرض & pro תרבית سلف quæ vox est Arabica idem cum عينة ac pro usura etiam sumitur. Alter interpres Arabs, quem cl. *Erpenius* edidit, pro נשך *Neschech* Hebræo posuit رشاء Certe Chaldæis נשא *fœnerari* & δανείζειν significat, & רשו usuram: Id verbi tamen iisdem Syris Chaldæisque pro carpere, accusare ponitur, ut & קרץ, unde etiam קרץ pro usura Arabibus. Alias رشوة Arabibus munus est & merces; quæ datur pro opera præstita.

VII. Videndum nunc an & Græci similiter Interpretes æquè benè reddiderint, vertendo τόκον καὶ πλεονασμόν. Non sanè videtur; Etenim τόκος reapse idem quod πλεονασμὸς, quatenus fœtura res multiplicantur & augentur. Et Aristophanes in Nebul. τόκον ita describit:

—— —— τοῦτο δ' ἔσθ' ὁ τόκος τί θηρίον;
Τί δ' ἄλλο γ', ἢ κατὰ μῆνα καὶ καθ' ἡμέραν
Πλέον πλέον τἀργύριον αἰεὶ γίνεται,
Ὑπορρέοντος τοῦ χρόνου.

---- &

—— —— & ista usura qualis bellua est?
An alia, quam in menses diesque singulos
Subinde major facta cum pecunia
Majorque, suevit tempore ipso increscere?

Per illa πλέον πλέον τὸ ἐργόμενον ἀεὶ γίνεται plane πλεονασμὸν designavit; At id τόκος est. Ergò propriè hoc תרבית non נשך quod abradendi, arrodendique, ac proinde diminuendi ac deterendi habet significationem, non addendi aut multiplicandi. Non igitur rectè expresserunt vim utriusque nominis Hebraici, quod diverso respectu & ratione eandem rem designat. Sed in causa fuit Græcæ linguæ hac in parte inopia, qui vocem non habuerunt, qua illud נשך *Neschech* exprimerent, quàm τόκον, quæ usura quidem est, sed non ea quæ debitorem pauperat, verum quæ fœneratorem ditat. At illud תרבית *Tarbit* non aliter ad verbum reddere potuerunt quàm per πλεονασμόν, qui reapse idem cum nomine τόκος, qua ἐργόμενον ἀεὶ πλέον. πλέον γίνεται. In lege hac usurpat quoque Legislator τόκον, quæ ex pecunia credita cum damno debitoris novum pariens fœtum, multiplicatum eum reddit creditori.

VIII. Ex his jam dictis satis elucet, qualem usuram prohibeat Legislator, nempe mordentem & ultra duplum se extendentem. Non autem æstimandum ac si usuræ tantum essent in pecunia, uti quidam putant, sed de aliis

O qui-

quibusvis rebus quæ augmentum addere possunt. Trahitur eadem vox generali significatione nonnunquam ad omnes contractus, circa quos iniquitas committitur, ut sit idem *Usura*, quod iniquum, cum justitia pugnans; ut qui rem locat, & præter morem receptum pecuniam, seu mercedem exigit: qui vendit adulterinas merces, scoriam pro argento, vinum mixtum aqua, Esai. I. 22. quisquilias frumenti, seu paleas, imminuens mensuram, & augens siclum, & supponens stateras dolosas, Amos. VIII. 5. 6. 7. in permutationis, emptionis, venditionis contractu, item pignoribus, si quis alterum quovis modo decipiat vel defraudet; hi omnes vulgo VSVRARII dicuntur, quæ tamen locutio impropria est.

IX. Propriè loquendo contractum mutui non egreditur *usura*, ac *mutuando* unicè fit, si videlicet aliquid sorti accedat, vel ex pacto illicito, vel intentione corrupta, solum mutui officium respiciente, vel utroque, ex parte Creditoris, qui non mutuasset, nisi spes lucri intercessisset. Spe enim & expectatione committitur *vitium usurarium*. Nam res, in qua *Usura* committitur, est *mutuum*, de quo lucrum gignitur. Est igitur usura lucrum illicitum supra sortem, per pactum ex mutuo debitum vel exactum; aut etiam ex intentione speratum: unde sequitur vel gravamen manifestum, vel morsus clandestinus proximi,

imi, per quem ſenſim & lente in bonis ſuis tabeſcit, donec tota ipſius ſubſtantia convertatur in debitum, ut *Chryſoſtom. in cap.* v. *Matth.* loquitur. Inde colligitur, etſi aliàs ex conventione contractus legem accipiant, & quis licitè accipere poſſit, quod voluntariè datur: uſuram tamen modo deſcriptam, ratione pacti & contractus de ſui natura illicitam, quam contrahentes facere licitam nunquam poſſunt: Pugnat enim cum juſtitia, quæ ſuum cuique tribuit. Vid. *Chriſtoph. Binder. libell. de uſur. pag. m.* 17. In hoc ſenſu conveniunt Patres, Scholaſtici & Jureconſulti, quorum omnium ſententia eſt, in *contractu mutui* eſſe illicitam uſuram. Patres unanimi quaſi voto pronunciant, uſuram eſſe quamcunque ſuperabundantiam, ſorti accedentem, uti videre eſt apud *Hieronym. in Ezech.* & *Auguſtin. in Pſalm.* XXXVI. Hoſtienſis in Summa ſua uſuram ſic deſcribit: Uſura eſt, quodcunque ſolutioni rei mutuatæ accedit, ipſius rei uſus gratia, pactione interpoſita, vel hac intentione habita in contractu, vel exactione habita poſt contractum. Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 78. quicquid ultra juſtum pretium exigitur, eſt pretium quaſi mutui, quod pertinet ad rationem uſuræ. Unde Juriſconſulti definiunt uſuram, quod ſit lucrum ex mutuo debitum, vel exactum pacto. Verum hæ generalitates illicitam uſuram non ſatis declarant. Ad agnoſcen-

dum ergo virus *Usura* in mutuo, traditur communis regula à Doctoribus. Tum enim ſapit uſuram mutuum, quando is, qui res ſuas exponit, nullâ habitâ ratione facultatum *proximi*, *fratris*, *pauperis*, *viduæ*, *pupilli*, quas ſuas facere unicè ſtudet, ob ſolam mutuationem, ſine alia juſta cauſa LVCRVM quærit. cum potius charitatis lege, neceſſitate proximi permoveri deberet. Nec moderationem adhibet; ſed ex alterius neceſſitate ſummum ſperat LVCRVM. Hinc *uſura* verè & propriè cenſetur, quando in mutuo non agitur hoc, ut ſublevetur inopia proximi, nec curatur quomodo illi qui accipit cedat, ſed tantum quæritur LVCRVM & COMMODVM MVTVANTIS, & ſequitur gravamen manifeſtum & everſio bonorum proximi vel morſus clandeſtinus. B. *Brentius quondam in hac Academia Profeſſ. celeb.* non male definit *Levit.* XXV. Uſuram eſſe ubi præter ſortem aliquid ſolvitur propter mutuationem.

X. Hæc uſura in ſacra Scriptura acriter damnatur, utpote res pugnans cum fide, charitate & timore Dei. *Levit.* XXV. 35. 36. Non accipies uſuras à fratre tuo נשך ותרבית neſchech & tarbit, τόκον καὶ πλεονασμόν. Ubi enim Helleniſtæ proprie נשך τόκον reddant, non inde ſequitur תרבית aliud eſſe genus ab uſura diverſum. In Deut. cap. XXIII. נשך tam de uſura pecuniæ, quam de uſura cibariorum dici-

dicitur: vide cl. *Salmasium de usuris pag. m.* 612. 613. 614. 615. seqq. Damnat etiam usuram *Psalm.* XV. 1. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui pecuniam suam non dedit בנשך *ad morsum*. Ergo qui pecuniam suam dant ad usuram, & tanquam serpentes mordent substantiam proximi, non habitabunt in monte Dei. *Ezech.* XVIII. 13. Vir qui genuerit filium nebulonem, qui dederit ad usuram & augmentum acceperit, moriendo morietur. *Ezech.* XXII. 12. Usuram & superabundantiam accepisti, meique oblita es: sed nemo nisi incredulus Domini Dei benefactoris sui obliviscitur. *Luc.* VI. 34. 35. Mutuum dantes nihil inde sperantes, & eritis filii Altissimi. Ergo *Usurarii* non sunt filii Altissimi, sed membra Diaboli, *Psalm.* 91. 1. Beatus qui prospicit egeno in die quo malum ei ingruit: sed hoc non agunt *usurarii*. Ergò maledicti sunt. Confer. *Henric. Salmuth. ad Pancirell. part.* 1. *pag. m.* 58.

XI. Audiamus Hebræorum sententias de usuris, quas doct. Anglus *Henric. Ainsworth. Commentar. in Exod.* XXII. *fol. m.* 88. *edit. Lond.* retulit ex *Maimon. tract. de creditor. & debitor. cap.* 4. 5. 6. quando verba Hebraica Anglicano idiomate ita profert: *And why is the name of it called* נשך *bitting usurie? because it* (נשך) *bitteth; for it nippeth thy neighbour, and eateth*

his flesh. As it is unlawfull to lend, so it is unlawfull to borrow upon usurie, for it is written (in Deut. XXIII. 19.) *thou shalt not cause to bite, (that is, to lend upon bitting usurie) by tradition we have beene taught, that this is an admonition to the borrower, &c. Likewise it is unlawfull to have ought to doe betweene the borrower and the lender upon usurie: and whosoever is either suretie or scribe, or witnesse betweene them, he transgresseth against this prohibition. Yee shall not lay upon him bitting usurie* (Exod. XXII. 25.) *this is an admonition to the wittnesses also and to the surety and to the scribe. He that lends upon usurie transgresseth against six prohibitions. Thou shalt not be to him as an exacting creditor.* Exod. XXII. 25. *Thou shalt not give him thy mony upon usurie.* Levit. XXV. 37. *Thou shalt not give him thy victuals for increase.* Levit. XXV. 37. *Thou shalt not take usurie of him or increase.* Levit. XXV. 36. *Yee shall not lay usurie upon him.* Exod. XXII. 25. *And thou shalt not put a stumbling bloke before the blinde.* Levit. XIX. 14. *And the borrower transgresseth against two; Thou shalt not cause to lend upon bitting usurie.* Deut. XXIII. 19. *And thou shalt not lay a stumbling blocke before the blinde.* Levit. XIX. 14. *The suretie, witnesses, and such like transgresse against this; yee shall not lay usurie upon him. Whosoever borroweth or lendeth upon usurie, are like unto them that deny the name of the God of Israel, and deny the comming out of E-*

gypt;

gypt; as it is written: Thou shalt not give him thy money upon usurie, &c. I am the Lord your God, &c. Levit. xxv. 37. 38. *It is unlawfull to take usurie before or after. As one intending to borrow of a man sends him a gift to the end that he may lend unto him: this is usurie afore hand. Or he hath borrowed of a man, and paid him againe, and sends him a gift for his money which he had of him for nought: this is after usurie. Who so borroweth of his neighbour, and was not wont in former time to salute him first, it is unlawfull for him to salute him first (& I need not say to praise him) for it is written, Usurie of any word (or thing)* Deut. xxiii, 19. *Though they be but words, they are unlawfull. Likewise, it is unlawfull for the borrower to learne his lender to reade,* &c. *all the while his money is in his hand, if he were not wont to doe it before, as it is said, Usurie of any thing. It is unlawfull to let out money to hire, as they doe other things,* &c. *He that lendeth to his neighbour, and conditioneth with him to dwell in his courtyard for nought untill he pay him what he hath borrowed; or that hireth a thing of him for lesse then it is worth till he pay him,* &c. *this is usurie —— A bill for usurie, the principall may be required by it, but not the interest.*

XII. Ex his *Maimonidis* verbis constat, quomodo se creditor habere debeat, nempe ut nullam mordentem usuram capiat, aliàs si contra ageret, peccaret. Et hi potius qui du-

plum postularent. Hoc respexit Lex *Ægyptiorum, qua vetat duplum pro usura augere sortem.* Hæc enim est damnosa utilitas & perniciosa inæqualitas, contra rationem, ordinem charitatis, secundum quam homo proximo indigenti subvenire debet, & quoties mutuationis officium exercetur ea intentione, non ut sublevetur inopia proximi, sed ut pecunia multiplicetur, peccatum est. Quod si nominatim id lucrum in mutuo prohibitum est, quod in fraudem cedit proximi, quod mordet, quod trucidat pauperem, ut Augustin. ad Macedon. loquitur: ergò lucrum sine proximi incommodo, imò cum ejus commodo paratum, aut requisitum, iniquum nullo modo erit. Non enim absolute omnem retributionem prohibet, sed *duplum*. Si debitor creditori aliquid solvat retributionis loco sine peccato recipi posse statuitur, modo intentio mala lucri ex officio mutuationis absit. Nullam enim maculam oblatio suscipienti ingerit, quæ non exigentis illicitâ immodicâ pactione processit: quin imò ob charitatem principaliter mutuanti, secundario debitor naturaliter ad ἀντίδωρον obligatus videtur. Charitas namque reciproca est.

XIII. Si enim naturaliter obligatus est ob officium mutui & lucrum acquisitum salva conscientia intervenire potest stipulatio de retribuendo, non honorarii tantum loco, sed

etiam

etiam ob temporarium uſum pecuniæ alteri conceſſæ: ita tamen ut modicè fiat, non per morſum, illæſis charitatis limitibus, abſque deſtructione ſubſtantiæ proximi; modum autem ſtatuunt leges politicæ. **Denn wer hat beſſere macht/ ſein eigen geld zu nieſſen/ dann der/ dem es eigenthümblich zuſtehet. So kan er nun die nieſſung deſſen** pro æquabili compenſatione **einem andern vergoennen**. In mutùo igitur ex meo tuum fit, non ſimpliciter, ſed cum conditione compenſationis lucri ceſſantis, & damni emergentis, quam charitas requirit. Et hoc officio Chriſtiano non eſt contrarium, alium juvare, ut te ſerves indemnem. Quod ſi autem debitor pecunia mutuato lucraretur, nihilque refunderet Creditori, non faceret, quod charitatis eſſet: cum natura quemque gratum animum ad ἀντίδοσιν trahat. Et hac ratione uſuræ ſunt congrua & æqualis compenſatio temporarii uſus alienæ pecuniæ. Nullum hîc lucrum ſupra ſortem exactum, propriè, ſed æſtimatio uſus ſortis conſumptæ, cum damno creditoris.

XIV. Non accuſandi ſunt Legumlatores iniquitatis, ob conceſſionem moderati lucri; ſed modum tolerabilem, æquum & charitati convenientem, quo uterque ſibi obſtringitur, & mutuò dans, & mutuò accipiens, per leges definivere: quibus uſuræ compenſatoriæ, interuſurii medii temporis, vel damni emer-

gentis, moderatæ, & ad legitimum, atque æquabilem modum reductæ fuere: pariter ut fit in venditione, ubi non simpliciter verum est, licere cuivis suam rem vendere quanti voluerit. Nam si excedat pretium, dimidiam partem justi, venditio lege civili rescinditur. Quod igitur leges civiles secundum rectam rationem statuunt, eo pii bona conscientia uti possunt. Debet Legislator, tanquam communis Reipubl. parens, non solùm crimina prohibere, sed etiam in commerciis iniqua lucra & damna arcere, & in his ita moderari rationem contractuum, ut primùm æquabile, deinde probabile sit commercium. Ideò dicit Imperator *C. l. 9. tit. 32. de usuris*. Super usurarum verò quantitatem generalem sanctionem facere, necessarium duximus, veterem duram & gravissimam earum molem ad mediocritatem deducentes.

XV. Non ergò *Ægyptii* omnem rejecerunt usuram, sed illam tantum quæ *duplum* augeret, injustum enim putabant lucrum hoc mordens, cui legi Ægyptiorum adstipulatur *jus municipale Wirtembergicum*, quod omnem accessionem in mutuo ultra sortem, sive pecuniariam, sive frumentariam, sub comminatione pœnæ prohibet, & creditorem sua sorte contentum esse prudenter ordinat, occasionem statuto dedit abusus: Weil mehr mahls bey den leyhungen wucherliche / und den

rechts-

its-wegen verbotene Contract / gefaehr-
er und betrueglicher weise fürgenommen
rden : ut verba ibidem habent : Alten
ndrechts part. 2. pag. 183. Dass der Ent-
ier dem leyher eine gute Summa gelts/
r gelts werth / mehr wider zu bezahlen
schreiben muss / dann ihme gelichen wor-
: Landts-Ordnung pag. 118. Facit
n immoderata habendi cupiditas, ob quam
anum non censetur cum mala fama lucrum,
αἰσχροκερδῶν ἐπιθυμίαι ἢ καπηλείαι πολλαί, quia
rum ex mutuo moderari nequeunt, præ-
im in contractibus remotis arbitris factis;
id fiat illicitum, quod aliàs charitate tem-
atum licitum foret. Quare damnanda &
cranda est simpliciter omnis usura, quæ
MORSVS, superabundantia seu multipli-
io ad opprimendum, gravamen seu onus,
o tandem succumbendum est proximo.
ita qui de usuris prohibitis legere cupit
olvat cl. *Salmas. tract. de Usur. Henric Salmuth.*
ad Pancirol. Christoph. Binder. Abbat. quon-
n Adelberg. libell. de usuris; & quilibet con-
nientiam hujus Ægyptiorum legis cum aliis
ile videbit.

LEX

LEX DECIMA SEXTA.

DE OBÆRATORUM FACULTATIBUS DUNTAXAT USURAS EXIGERE; SED CORPUS NULLO MODO IN NEXUM DUCERE CONCEDEBAT.

Diodor. Sicul. Bibliothecæ hist. lib. I. LXX. 9.

I. Hanc legem recensent quoque *Athanas. Kircher. in Oedip. Ægypt.* & *Anglus Robinson. in Annal. Mundi.* Quam Græcis verbis refert *Angl. Nobil. Joh. Marsham. Secul.* XVI. *in Canon. Chron. pag. m.* 483. *edit. Francofurt.* Τῶν δὲ ὀφειλόντων τὴν ἔκπραξιν τῶν δανείων ἐκ τῆς οὐσίας μόνον ἐποιήσατο, τὸ δὲ σῶμα κατ' οὐδένα τρόπον εἴασεν ὑπάρχειν ἀγώγιμον. i e. *de oberatorum facultatibus duntaxat usuras exigere, sed corpus nullo modo in nexum ducere concedebat.* Et rationes addit *Diodorus Siculus* his verbis: bona illorum arbitratus esse, qui vel labore comparassent, vel per donationem à possessore legitimo accepissent, sed corpora civitatibus deberi, quibus ad congrua belli pacisque munia utantur. Absurdum enim esse, militem, qui pro patria sese periculis objiciat, propter fœnus à creditore, si ita contigerit, in nervum abduci, & ob privatorum avaritiam communem omnium salutem in discrimen venire. Hanc legem *Solon* Athenis invexisse videtur, qua cives universos ab ære alieno, in corporis nexum credito,

o, liberavit. Et quidem non immerito culparunt Legislatores Græcos, quod vetuerint, ob fœnus pignori capere arma, aratrum, aliaque operi faciundo necessaria; sed eos, qui illis uti debebant, nectendos permiserit.

II. Mitior hæc lex Ægyptiorum fuit, quàm *Leges civiles*, quæ debitorem exuunt omnibus bonis, si solvendo non velit esse, nec curant ejus paupertatem: & si vel modicum de sorte, aut usuris in debito perseveret, distractio rei obligatæ non potest impediri, *C. libr.* 8. *tit.* 38. Cum in contrarium leges Hebræorum statuant, quæ volunt שלא נתבע חוב מעני שאין לו מה לפרעו *Ne exigamus debitum a paupere, qui non est solvendo;* vel plenius: Quod prohibeamur exigere debitum à mutuo accipiente, eo tempore, quo constat nobis, illum, propter inopiam, non esse solvendo parem, sicut dicitur: Non eris ei tanquam usurarius, Exod. cap. XXII. 25. vid. *clar. Hottinger. jus Hebr. leg.* LXXIII. *pag. m.* 91. Bene Henricus Ainsworthius in Comment. ad Exod. fol. m. 88. edit. Londin. *Thou shalt not be to him as an exacting creditor, as a lender that is urgent to have his owne againe, or to have a pawne for the same, so the word is sundry times used in this sense* 2. Regum IV. 1. Psalm. CIX. 11. Nehem. V. 7. 10. 11. *So the Law elsewhere forbiddeth exacting ob debts upon our poore brethern.* i. e. *Ne exigens & rigidus creditor sis; quem-*

quemadmodum creditor, qui urget, ut i[illegible] suum habeat, vel pignus (ob pecuniam cred[illegible] ita vox in specie usurpatur hoc sensu 2. Re[illegible] ita lex prohibet exactionem debitorum à tre paupere. His ita recitatis ex Maim[illegible] de creditor. & debitor. cap. 1. sect. 2. [illegible] Anglicè: *whose so exacteth* (payment) *poore man, and knoweth that he hath not o[illegible] pay him with, he transgresseth against this prohi[illegible]* Similiter Deut. XV. 2. 3. expressum ha[illegible] præceptum, ubi videndæ annotationes [illegible] *worthii fol. m. 57. edit. Londin.* Ex quibus elucet, quod Judæi non rigide debeant [illegible]gere à pauperibus fratribus debitum. V[illegible] obstare his videtur locus 2. Reg. IV. [illegible] expresse legimus, quod vidua Propheti[illegible] xerit: Ecce creditor venit, ut tollat du[illegible] lios meos ad serviendum sibi, qui sane rem illum antiquum indicat, quo in J[illegible] solebant alienari filii, ac in servitutem di ad dissolvenda debita, ab ipsorum pr[illegible] nitoribus contracta. Huc reflectunt Or[illegible] Esaiæ cap. L. 1. *Quis est creditor meus, cu[illegible] didi vos?* Cui ex creditoribus meis, q. d. habeo creditores, non habeo oppress[illegible] quorum pecuniis indigeam, quibus, non sim solvendo, oporteat pignus dare [illegible] filios meos in servos tradere immerent[illegible] servitute indignos. Vid. *Forer. in h. l.* Ita *[illegible]* XVIII. 24. hæc extant: Cum autem non [illegible]

ret (debitor) unde redderet, jussit eum Dominus ejus venundari & uxorem ejus & filios & omnia quæ habebat. Verum hi duo textus nobis ob oculos ponunt non creditores, quales juxta Scripturam esse debent, sed *usurarios*, quorum signa sunt (1) Quod ex professo pecuniam suam elocent, nec unquam, aut rarissimè misero opem ferant. (2) Quod nocenti morsu evertant bona proximi. (3) Quod veniente termino solutionis importune urgeant debitorem, irruendo in eum. (4) Quod non velint alium solutionis terminum expectare quem offert debitor. (5) Quod soleant ultra constitutum legibus extorquere.

III. Volunt quidem leges civiles, quod debitor ad extremum denarium excuti possit, *Gloss. ultim. in leg. pen. de cess. bon.* Angel. *in §. ultimo n.* 11. *Instit. de act.* Brun. *tract. de cess. bon. q.* 3. *per leg. pen. C. qui bon. ced. poss.* pro quo in textu in *Novell.* 135. vers. ad quotidiani victus & amictus corporis inopiam atque adeo usque ad intimam excutiatur interulam, ut ait *Bald. l. ult. C. qui bon. ced.* & alii. Et si plane non solvendo est debitor, *luat corpore.* Sane triplici modo in hac parte *debitores* à veteribus tractati memorantur. *Primus* erat, ut lapidi insiderent remotis femoralibus, qui per podicem bona turpiter egessisset, Zas. *in l. ult.* 1. *ex ista ff. de cess. bon.* Alciat. *l.* 2. *parerg. c.* 47. Guid.

Guid. Papa *q.* 344. Johan. Ferrar. Montan. *in jud. praexercit. l.* 3. *c.* 3. *Secundus modus* erat XII. Tabularum, per quas licitum erat debitores in partes secare, Covarruv. *l.* 2. *resol. c.* 1. *n.* 1. *Johann. Oldendorp. comment. in* XII. *Tab. fol. m.* 64. Operæ pretium erit totam legem proferre, quam *Sextus Cecilius* apud *Agellium lib.* XX. *cap.* I. item *Agell. lib.* XV. *cap.* XIV. *lib.* XVI. *cap.* X. Quintilian. *lib.* III. *cap.* XVIII. Varro *lib.* I. *de vit. pop. Rom. apud Non. in Proletar. Cicero in Topic.* recensent. Apud Agell. hæc leguntur: *Confessi æris ac debiti* judicatis triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa quam dissolverent. Eosque dies Decemviri justos appellaverunt, quoddam velut Justitium, id est, juris inter eos quasi interstitionem quandam & cessationem, quibus diebus nihil cum his agi jure posset. Post deinde nisi solverent ad Prætorem vocabantur, & ab eo quibus erant judicati, addicebantur. Nervo quoque aut compedibus vinciebantur. Sic enim sunt verba legis: ÆRIS CONFESSI REBVSQVE JVRE JVDICATIS TRIGINTA DIES JVSTI SVNTO, POST DEINDE MANVS INJECTIO ESTO, IN JVS DVCITO, NI JVDICATVM FACIT AVT QVIPSENDO EO IN JVRE VIM DVCIT, SECVM DVCITO, VINCITO AVT NERVO AVT COMPEDIBVS QVINDECIM PONDO NE MINORE; AVT

AUT SI VOLET, MAJORE VINCITO, SI VOLET, SUO VIVITO.

IV. Hujus legis fragmenta singulas partes consideranda essent; ut omnia clariora evaderent, ni hoc fecissent clarissimi & doctissimi viri *Paulus Merula de legib. Rom. pag. m. 2. Oldendorp. ad leges duodecim Tabul: fol. m. 64.* ex quibus tamen quædam in pleniorem verborum sensum excerpemus. ÆRIS CONFESSI, i. e. debiti confessi. Confessus æris hîc dicitur, qui propria sua confessione debitorem se creditori suo agnoscit; huic triginta dies, i. e. mensem concedebant, ut procurare posset, quo debitum solvat. Postea autem alterum tantum cœpit esse. Nam ex Constitutionibus: *Judicati faciendi vel solvendi tempus est ducrum mensium*, l. 11. C. Theodos. de usur. rei judic. Hodie quatuor est mensium, *l. 11. C. de usur. rei judic.* Curia Hollandiæ tempus fere observat à Decemviris in duodecim Tabulis præscriptum. Solutione non facta manus injiciebantur, qui mos adhuc in Hollandia locum habet. Si enim reus condemnatus nihil habet in bonis, unde judicatum solvat, apprehendi solet à Creditore, inque publicam custodiam condi, quemadmodum *Paul. Merula* docuit *in prax. Tit. de execution.* XI. *cap.* 12 §. 11. Solutione nondum facta lex vult, ut Debitor tribus nundinis ad Prætorem in judicium producatur & tandem capite plectatur, aut

 trans

trans Tiberim peregre venum ibat. In arbitrio enim Creditoris erat, Debitorem vel necare, vel in servitutem vendere. Mitius autem erat debitorem vendere, quàm necare, id quod per dissectionem fiebat. Caussam tam atrocis supplicii, in debitores fallentes fidem constituti, reddit Agellius lib. XX. c. 1. his verbis: *Nihil profectò immitius, nihil immanius, nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas pœnæ denunciata est, ne ad eam unquam perveniretur. Addici namque nunc & vinciri multos videmus, quia vinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. Dissectum enim antiquitus neminem equidem neque legi, neque audivi, quoniam sævitia ista pœna contemni non quita est.* Quintilian. lib. III. *Sunt quædam laudabilia naturâ, sed jure concessa, ut in duodecim tabulis corpus inter Creditores dividi licuit, quam legem mos publicus repudiavit.* Sic Tertullianus in Apologet. *Judicatos, inquit, in partes secari Creditoribus leges erant, consensu tamen publico crudelitas postea erasa est, & in pudoris notam capitis pœna conversa est, bonorum adhibita proscriptione.* Vid. *Oldendorp. in leg.* XII. *Tabul.* Periculum enim imminebat Creditoribus ex sectione. Secandum enim erat debitoris corpus in justas portiones pro quantitate æris, quod singulis debebatur. Videatur Cl. *Claud. Salmas. libr. de usur. pag. m.* 544. 545. *seq.*

V. *Tertius modus* erat *addictio in servitutem.*

Antiquam hanc consuetudinem nobis repræsentat Sacer Codex, quod Debitor, qui non solvendo esset, carceri mancipatus vel in *servitutem* raptus, vel venditus fuerit, ex quo leg. XII. Tabul. originem hausisse extra omnem dubitationis aleam ponimus. Incarceratio indicatur Matth. V. 25. 26. *Esto amicus adversario tuo citò, ne te tradat judici, & in custodiam conjiciaris; amen dico tibi, non exibis illinc usque dum reddideris ultimum quadrantem.* Et cap. XVIII. v. 30. Ut hîc non minus suspecta sit fides Commentatoris in Maimonidem de Mutuo c. 2. quam contradictoria sententiæ istius, quando scribit: זה פשוט שלא מצינו משום מקום חיוב גוף מחמת ממון ולא שבועה שאין לו: *Hoc est simpliciter certum, non reperire nos ullibi obligationem corporis pro pecunia neque juramentum, quod nihil habeat.* Raptos in *servitutem* debitores docet exemplum 2. Reg. IV. 1. adductum. Propter debita igitur in servitutem rapi poterant non solùm debitor ipse, verum etiam ejus hæredes sive liberi; & Creditor operam eorum servilem in solutum accipiebat. Denique *venditionem* probat parabola Matth. XVIII. 25. Atque huic venditioni patrocinatur *Maimonides*, quamvis perperam restringat ad ea solum debita, quæ vectigalium nomine solvenda; *de servis, cap.* I. מלך שגזר שכל מי שלא יתן המס הקצוב על כל איש ואיש ישתעבד לזה שנתן המס על ידו

הרי זה מותר להשתמש בו יותר מדאי *Rex si decretum fecit, ut quisquis non dependerit tributum, unicuique impositum, in servitutem detur illi, per cujus manum tributum fuit solutum, tunc huic licitum est, illius ministerio uti, etiam durius, quàm aliàs:* juxta illud in Bava Metzia cap. v. fol. 73. 2. *qui dant pecuniam pro tributo aliorum, hos servire faciunt vehementer:* ubi Regem statuisse referunt: *qui non persolverit vectigal capitationis in servitutem addicatur illi, qui istud persolverit.*

VI. Verum quemadmodum nimia hæc acerbitas prohibita fuit in legibus civilibus, ita etiam in legibus Hebræorum posterioribus. Prohibita enim est in Recess. Imper. de Anno 1527. c. 17. etiam in casu conventionis. Coler. *de process. executionis part.* 1. *c.* 8. *num.* 60. *usque* 81. Daniel. Moll. *ad constitut. Saxon.* 43. *n.* 4. *p.* 4. Et nominatim eo rigore, qui in XII. *Tab.* sancitus est, Romani nunquam usi sunt, uti testatur Covarruv. *l.* 2. *resolut. c.* 1. *n.* 1. Quintil. *instit. Orat.* 8. *c.* 8. Heig. *q. juris. p.* 1. *q.* 35. *n.* 26. Gilken *de præsumt. p.* 3. *c.* 6. *n.* 42. Quod servi facti aut carcerum nexui obstricti propter debitum, id etiam sublatum est à Constantino *l. nemo.* 2. *C. de exact. tribut.* Parorm. *var. c.* 2. *de pignor. l. liber homo* 13. *ff. ad L. Aquil. l. ob æs alienum.* 12. *C. de act.* Similiter Leges Hebræorum posteriores id non indulgent. *Maimonides* de mutuum dante & accipien-

piente cap. 1. כשיתבע המלוה הלואתו א"עפי שהוא עשיר והלוה דחוק וטרוד במזונות אין מרחמין בדין אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה; i. e. *Si exegerit creditor mutuum suum, etsi dives sit, debitor contra pressus inopiâ & assiduè occupatus in alimentis parandis, non exercent misericordiam erga ipsum in Judicio, sed exigunt ab ipso debitum suum usque ad ultimum λύτζον.* Sed cap. 2. *Si nihil quicquam reperiatur, quod debitoris sit, abibit debitor quo volet: non autem vinciunt eum, nec dicunt ipsi, affer probationem, quod pauper sis; neque adjurant eum, quomodo judicant gentes; sed dicit Judex scil. creditori, si noris isti esse aliquas facultates, isti, inquam, qui tibi debendi reus est, abi & occupa eas.* Addit autem, à posterioribus Doctoribus, ob multiplicem debitorum fraudem conceptam fuisse gravissimam jurisjurandi formulam, qua *Debitor* in Judicio profiteatur, sibi nihil superesse præter ea quæ debitori relinquenda statuerunt; nihil abscidisse, neque aliis asservandum dedisse; promittat insuper, quicquid ulla ratione postea acquisiverit, non se conversurum esse in alimenta aut vestimenta uxoris aut liberorum, nedum per donationem alienaturum, sed subducto solum menstruo suo victu & annuo suo amictu, reliquum omne suis creditoribus bona fide traditurum, donec omne suum æs alienum dispunxerit.

 VII. Ut

VII. Ut autem apud Ægyptios Legislator *Bocchoris* avaritiam foeneratorum coerceret, qui etiam corpora debitorum in nexum ducere conentur, Legem hanc promulgavit, ut *de obæratorum facultatibus duntaxat usuras exigerent, sed corpus nullo modo in nexum ducerent.* Rationes §. 1. adduximus. A quo deinde *Solon* accepit, & *Athenis* invexit; Seisachthiæ nomine ab ipso vocitatam, qua cives universos ab ære alieno, in corporis nexu credito, liberavit. Quantas usuras apud Græcos foeneratores postularint, ex istis *Aristophan. in Nebulis* constat, quod scil. menstrua usura usitata. Singulis enim mensibus anni *νεομηνίᾳ*, una drachma, nummus argenteus Atticus, de centum drachmis dabatur. Vid. plur. *Pfeiffer. antiquit. Græc. lib. 2. cap.* XXXVII. *pag. m.* 303. qui igitur solvere non poterat, addictus creditori fuit, ut serviret, aut peregre venundaretur. Vid. *Cl. Claud. Salmas. de usur. pag. m.* 565. Unde factum, ut urbs planè in lubrico versaretur. Totus enim populus sive plebs ἦν ὑπόχρεως, h. e. ære alieno opprimebatur à divitibus; ut scribit *Plutarchus in Solon. p.* 85. Athenis, inquit, jam quidem obtinebat Democratia; *verum tanta erat pauperum inæqualitas cum divitibus, ut urbs prorsus in lubrico versaretur. Plebs enim tota ære alieno à divitibus oppressa, aut illis arabant, sextantem fructuum pensitantes* (unde ἑκτημόριοι καὶ θῆτες, *sextantuli &*

capi-

capite censi vocabantur) aut nexu corporis versuram facientes, creditoribus addicti, partim ibi serviebant, partim peregrinis venundabantur: multi etiam liberos suos vendere (neque lex vetabat) aut urbem deserere, propter fœneratorum crudelitatem, compellebantur. Quapropter pars maxima *Solonem* oravit, ut Rempublicam capesseret & controversias componeret. Hoc factô tanto temperamento inter plebem Senatumque egit, ut ab utrisque parem gratiam traheret. Primò animadvertens Atheniensium civitatem usuris exhauriri & plurimos redactos esse ad inopiam, multos etiam coactos vendere filios & filias, moderatus est usuras, sanxitque, *ne quisquam* propter æs alienum in servitutem traderetur. Lex hæc est: Ἐπὶ τοῖς σώμασι μηδένα δανείζειν, i. e. PECUNIAM MUTUAM NE DANTO SUB NEXU CORPORIS, in servitutem adducendi, quæ optime cum Lege *Bocchoris* convenit, & eadem est.

VIII. Deinde ut huic malo prudenter occurreret, Σεισάχθειαν instituit, *oneris excussionem. He*, (inquit *Anglus Francisc. Rous in Archeolog. Attic. lib.* 3. *c.* 1. *pag. m.* 96.) *therefore cut off all use as some write, or else lessened the burthen of it, making it more moderate by this Law* Σεισάχθεια, *so called from* Σείειν, *to shake off, and* ἄχθος *an heavy weight.* Χρεωκοπία, seu æris alieni rescissio, benigno & blando vocabulo σεισάχθεια fuit

appellata. Heraclides de Politiis: Σόλων νομοθέτης Ἀθηναίων χρεῶν ἀποκοπὴν ἐποίησε, τὴν Σεισάχθειαν λεγομένην, i. e. Solon Athenienſium Legislator, novarum Tabularum Auctor exſtitit, & Siſachthéan, hoc eſt æris deciſionem introduxit. Ἡ σεισάχθεια, ut ait *Laërtius*, ἦν λύτρωσις σωμάτων τε καὶ κτημάτων, *erat corporum poſſeſſionumque redemtio.* Dicunt *autem non æris alieni remiſſione, ſed uſurarum moderatione, pauperes alleviatos eſſe:* Eadem lege & menſurarum modum auxit & Monetæ pretium. Quippe *Minam* fecit C. drachmarum, quæ antea erat LXXV. Et hoc modo cum obærati redderent ſummam numero quidem æqualem, ſed valore minorem, ipſi multum lucri faciebant, at creditores nihil lædebantur. Accipiebant à debitoribus drachmas eodem quidem numero, qui in ſyngraphia ferebatur, eademque puritate atque æſtimatione, ſed non eodem pondere. Vid. *Marsham. Can. Chron. Eduard Simſon. Chron. Cathol. part.* 3. *fol.* 101. *Franciſ. Rous Archaol. Attic. lib.* 3. *edit. Oxon. cl. Claud. Salmaſ. lib. de uſuris, Pfeiffer antiquit. Græc. lib.* 2. *c.* XXXVII.

LEX

LEX DECIMA SEPTIMA.

QVI FVRTIS OPERAM DARE VOLVNT, NOMINA APVD FVRVM PRINCIPEM PROFITENTVR ET E VESTIGIO FVRTVM EX PACTO AD EVM REFERVNT, QVI RES SVAS AMISERVNT CONSIMILITER VNVMQVODLIBET AMISSORVM LITERIS CONSIGNATVM EXHIBENT, LOCVMQVE AC DIEM ET HORAM, QVIBVS JACTVRAM FECERINT, ADSCRIBVNT, HOC MODO CVNCTIS FACILE REPERTIS FRAVDATVS, TAXATIONE RERVM FACTA, QVADRANTEM HORVM PERSOLVIT, ET TVM SVA RECVPERAT.

Diodor. Sicul. lib. 1. Biblioth. Histor.

I. Quamvis furtum referatur à nonnullis scil. *Aristotele lib. 2. Nicom. c.* VI. & utroque *Grotio*, *Hugo. quidem lib.* 1. *de Jure Belli & Pacis cap.* 1. §. 10. 11. *Guil. verò de princip. juris natur. cap.* 3. §. 10. inter illas actiones, quarum vel sola nomina implicatam pravitatem demonstrant, quæque ob intrinsecam turpitudinem suam nullo tempore & casu indifferentiæ cancellis includi possint. Nam furtum

naturali jure prohibitum dixit Paulus JCtus *in l. 1. ff. de furt.* Natura turpe, *Ulpian. l. 42. ff. de V. S.* ibique Wissenbach: Deo displicere, *Euripides* his in Helen. versibus:

Namque odit ipse vim Deus, nec divites
Nos esse rapto, sed probe partis cupit.
Spernenda, si non jure veniat, copia est;
Communis æther hominibus, tellus quoque,
In qua ampliare cuique sic fas est domum,
Ut ab alienis rebus ac vi temperet.

Attamen alii reperiuntur, qui hanc ipsam vocem in largiori significatu adhibere volunt, ut denotet quamcunque ablationem rei, quam alter possidet, quæ in se nec bona moraliter, nec mala esset, bonitatis tamen aut malitiæ capax pro varietate circumstantiarum. Præprimis hoc fieri videmus ab illis, qui furta apud *Lacedamonios* ac *Ægyptios* pro perfectè licitis habent, eaque omni morali malitia destituta esse asserunt.

II. Hujus asserti defensorem offendimus *Johannem Selden. de Jure Naturæ & Gentium libr.* VI. *capit.* 2. *pag. m.* 703. qui surreptionem apud *Lacones* & *Ægyptios* ob Legem reverâ furtum non fuisse autumat, licet externam quodammodo furti speciem repræsentaret. Verba ejus hæc sunt: Quid sane dicendum de *Lacedamoniis* & *Ægyptiis*, apud quos furta quædam licita fuisse traditur. Nimirum quandam rerum juxta eorum, quibus Legum feren-

ferendarum potestas, placita, surreptionem licitam esse palàm est, sed in eo, quod licitam eam esse voluere, plane dominio rerum apud suos temperamentum tantùm adjecere, unde velut in communionem quandam eò usque redigeretur. Adeò ut ex singulari jure Dominii id juste apud ipsos fieret, non interea alibi, quod furti speciem quadamtenus imitaretur, furtum autem omninò non esset. De quo, quatenus crimen est, sine Modorum ac temperamentorum, quæ dominio adjici solent, velut Lydio hîc lapide frustra nimis sæpe decernuntur, qui de casibus conscientiæ solicitius disquirunt. Huc usque *Seldenus*.

III. Ab eadem opinione non aliena sunt, quæ apud *Robertum Scharrockium de Offic. secundum jus Naturæ cap.* III. *n.* 3. *pag. m.* 166. reperiuntur. *Ægyptii Ægyptiorum, Spartiatæ Spartiatarum* res rapuisse dicuntur: at neque *Ægyptios*, neque *Spartiatas* posse furti accusare, sunt qui sentiunt. Solus ille *fur* audit, *qui invito Domino res alienas occupat*: Spartæ verò & Ægypti Dominos invitos concludi, iniquum videtur, cum Legi consensisse credantur, qua auctrice hæc, qui fures improprie audiunt, ausi sunt facinora. Lex enim erat, ut in rebus surreptis hac conditione jus haberent raptores, si morem in Actibus ejusmodi exercendis ratum & statutum observarent. Et alibi *cap.* XIV. *n.* 4. *pag. m.* 558. Licentia apud

Spar-

Sp[illegible]ta, imò apud *Ægyptios*, ut res ab innocente vicino ſurreptæ, ſi modò leges de furto facto obſerventur, lucro furum adeoque innocentium damno cederent. Non igitur queri de injuria poſſunt, quibus amiſſæ res, cum ex communi hoc contractu fiat. Licet autem ab allegatis Auctoribus *furta Ægyptiorum* & Lacedæmoniorum conjungantur; attamen ut exiſtimamus, nemo nobis vitio dabit, ſi ſepoſitis iis, quæ de juſtitia Laconici furti diſquiri poſſent, ea ſolùm, quæ ſpecioſe ſatis juſtam furti apud Ægyptios licentiam defendunt, excutiamus.

IV. Ut verò eò facilius in pleniorem hujus controverſiæ cognitionem pervenire liceat, recitanda eſt iterum Lex ipſa Ægyptiorum, quæ furta concernebat. Eam proponit *Diodorus Siculus lib.* I. *pag. m.* 72. *edit. Hanov. Ann.* 1604. ex verſione Latina *Laurentii Rhodomanni* in his verbis: De furibus Lex quædam Ægyptiis eſt perquam ſingularis: qui furtis operam dare volunt, nomina apud *furum* Principem profitentur, & è veſtigio furtum ex pacto ad eum referunt. Mentionem hujus licentiæ facit etiam *Gellius lib.* XI. *Noct. Attic. cap.* XVIII. his verbis: Id etiam memini legere me in libro *Ariſtonis* JCti haudquaquam viri indocti, apud veteres Ægyptios (quod genus hominum conſtat & in artibus reperiendis ſolertes extitiſſe & in cognitione rerum indaganda

ganda ſagaces) furta omnia (ſcilicet non manifeſta) fuiſſe licita & impunita. Quod autem dicatur illa ad Principem furum allata, ibi recentiores nonnulli hoc de Sacerdotum Principe produnt, ut *P. Gregor. Tholoſan. in Syntagm. Jur. Univerſ. lib.* XXXVII. *c.* I. *num.* 4. *Andr. Tiraquell. in not. ad Alexandr. ab Alexandr. Gen. dier. lib.* VI. *c.* 10. *fol.* 890. *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. Tom.* I. *Syntagm.* II. *cap.* 2. *fol. m.* 122. Forte ut conjicimus in quodam veteri Codice pro πρὸς τὸ ἀρχιφῶρα occurrit πρὸς τὸ ἀρχιερέα. Qui nunc res ſuas amiſerunt, conſimiliter unumquodlibet amiſſorum literis conſignatum exhibent, locumque ac diem & horam, quibus jacturam fecerint, adſcribunt. Hôc modô cunctis facilè repertis, fraudatus, taxatione rerum facta QVADRANTEM horum perſolvit, & tum ſua recuperat. Cum enim fieri non poſſit, ut omnes à furto abſtineant, viam Legislator invenit, quo tota res ſublata præter exiguum redemptionis pretium ſervaretur.

V. Præſuppoſita hâc Lege inculpabilem in furto hoc licentiam tueri conatur *Johannes Seldenus* ratione ſumpta à plenitudine juris, quod Magiſtratui in bona Subditorum ſuorum competeret. Potuiſſent enim Legislatores, ob poteſtatem Principi in res privatorum jure debitam, ita adjecto quodam temperamento conſtringere vulgare Dominium in ſua Republi-

publica, (quod doct. *Samuel Pufendorf. in Elem. Jurisprud. Univers. lib. 1. defin. 5.* §. ita describit. *Vulgare Dominium dicitur illud, quô privati bona sua possident, circa quæ plenam disponendi facultatem habent, quatenus à potestate eminenti ea restringatur*) ut ea res, quæ prima facie propria cujusdam civis appareret, nihilominus tamen ejus esse desineret, fieretque alterius, qui lege præscriptum in occupando modum probe observasset. Et sanè primo intuitu satis plausibilis *Seldeni* hæc videri potest sententia. Id enim omninò certum est, jus quoddam in possessiones privatas competere Potestati civili, vigore cujus ea ex causa rationabili, quæ utilitatem in publicam privatamque rem redundantem respicit, declarare potest, non manere amplius subdito circa res suas id juris quod antea fuit. Solent hanc Majestaticam potestatem insignire nonnulli, uti *Johan. Frideric. Horn. de civit. lib. 2. cap.* IV. *Heinric. Hahnius ad Wesenbec. tit. de Usucap. & usurpat. n. 9. fol. 336. & ad leg. Falcid. n. 1. fol. 224.* generali Eminentis Dominii nomine, & pro ejusdem effectibus omnia indistinctè exempla, quæ ad summi imperii jus in bona civium pertinent, venditare. Sed rectius *doctiss. Pufendorf. de jure Natur. & Gent. lib.* VIII. *cap.* V. *§. 3. pag. m.* 1146. nonnulla tantum exempla ad exercitium Dominii eminentis refert. Huic præivit Cl. *Johan. Henric. Baecler.* in Commentar.

tar. ad Grot. lib. 1. pag. 90. ubi docet, quædam à civibus exigi posse non jure Dominii eminentis, sed alio summi Imperii nomine, quod ad Tributa & exactiones merito reducitur. Et pag. 93. scribit, summam civilem potestatem etiam extra usum eminentis Dominii circa bona & possessiones privatorum, salva proprietate singulis Dominis semel constituta, & onera quædam imponere & leges ponere posse. Notanter dicitur à Pufendorfio *exercitium Dominii eminentis*, cui loquendi modo auctoritatem fecit *Grotius* annotante *Boecler. l. c. pag. m.* 85. *&* 134. & in *Notitia S. R. Imper. lib.* XVIII. *c.* 1. quem secutus Cl. *Becman. in meditat. Polit. disp.* XXI. §. 2. Sunt tamen nonnulli, qui cum B. *Dn. Casparo Zieglero in not. ad Grot. pag. m.* 46. 125. 244. 375. 489. *&* 589. & *Dn. Johanne à Felde in annot. ad Grot. pag.* 349. pro mero figmento habent Dominium eminens & ab ambitioso hoc vocabulo, ne Princeps in Tyrannum degeneret, sedulo abstinendum monent.

VI. Certos quoque casus recenset *Bernhard.* Schultz *Profess. Rinthel. in dissert. Non furtum facies, edit. Rinthel.* 1671. *pag. m.* 49. *seq.* ubi eminens dominium bona subditorum auferre, qui ibi videndi. Addit tamen unà cum aliis, quod non existimandum sit, potestati civili *absolute* & simpliciter assignari jus eripiendi Civibus suas possessiones, adjudicandique vel sibi vel aliis, prout libuerit, quod certe tyranni-

rannicum est, quorsum respexit משפט המלך jus regium 1. Samuel. VIII. vid. annot. *B. Carpzov. ad Guil. Schickardum. Bernhard.* Schultz *l. c. pag.* 62. 63. sed tum demum, quoties communi Reipubl. bono expedit: *vid. cit. disp. pag.* 58. Si enim præcedente nulla probabili causa dominium alicui suum auferret, id non jus esset, sed mera injuria. Sed objici hîc posset. Si Princeps potestatem habet privandi subditos dominio suarum rerum, illudque transferendi in alios, frustraneum & mutabile erit præceptum juris Naturæ, quod invito Domino sua auferre prohibet. Factum tamen hoc esse delictum contra immutabile Naturæ jus non nisi insanus ac demens affirmare negabit ab Israelitis, aurea & argentea vasa ab Ægyptiis auferentibus: vid. *B. Joh. Adam. Osiandr. in typo legis natur. Th.* LIII. *pag.* 211. Add. *Calixt.* verba à *Boecler. citat. in Comment. ad Grot. lib.* 1. *c.* 1. *pag. m.* 157. Jam quæ de Deo supremo rerum Domino quoad ejusmodi actus, qui relaxationem quandam non veram, sed saltem apparentem Juris Naturalis præ se ferunt, enunciantur, ea quoque ad vicarios Dei in his terris cum proportione (vid. *Guil. Grot. lib.* 1. *c.* 1. *& cap.* 13. §. 8. *&* 9.) quadam & cautela applicari possunt.

VII. Hoc concessô, quod interveniens voluntas & arbitrium Superioris id efficere possent, ut res invito Domino ablata non sit fur-

tiva, sequitur *primo: Furtum* non esse intrinsece malum ac turpe, sed per se indifferens, atque solum ideò peccatum, quia voluntate Dei prohibitum. Erroneam hanc opinionem fovent Caramuel, Twissius, Rhætorfortis, Zydlovius, Maccovius citat. Dn. *M. Johann. Cyprian. in disput. de indifferentism. Moral.* §. 12. *Johann. Zydlovii verba ex Vindic. Quæst. difficil. cap.* IX. *&* X. *pag.* 124. adducit *B. Joh. Ad. Osiander. l. c. th. L. p.* 189. *Secundo*: Etiamsi furtum lege naturæ interdicatur, quid tamen nostrum sit aut alienum, id non eadem, sed civili demum lege determinari. Ita sentit *Hobbes. de Civit c.* 6. §. 16. *pag.* 109. *cap.* 14. §. 10. *pag.* 239. *& cap.* 17. §. 10. *p.* 335. Verum enim verò inconcinna atque inepta hæc est illatio: Objectum Reale alicujus actionis, consideratum absolute sine certis circumstantiis, neque bonum neque malum est moraliter. Ergo etiam ipsa Actio per se indifferens est, & tantummodò extrinsece vel bona vel mala. Nam actio moralis mente quidem sine respectu ad certas circumstantias cogitari, nequaquam tamen realiter, sicuti ejus objectum, ab iisdem separari potest. Licet igitur & Deus & Magistratus variare possint objectum Actionis jure Naturæ vetitæ, attamen ipsam Actionem à jure Naturæ prohibitam, manentibus iisdem circumstantiis, ne Deus quidem bonam reddere potest: cum in his Actioni-

bus independens Moralitatis norma ſit Juſtitia ac Sanctitas Dei, uti in Actionibus juri divino poſitivo adverſantibus eſt Dei voluntas.

VIII. Ex his ſua ſponte fluit, quid malum ſit intrinſecè, quidve extrinſecè. Scilicet intrinſecè & eſſentialiter malum eſt illud, quod in ſe & ſua natura ita malum eſt, quoniam deflectit à Juſtitia & Sanctitate divina. Extrinſece & accidentaliter malum dicitur id, quod in ſe & ſua natura indifferens eſt, & per voluntatem Legislatoris malum efficitur. Quicquid ergo legi Naturæ contrariatur, ut h. l. furtum, id intrinſecus malum eſt, & eſſentiali pravitate liberam Dei voluntatem in ſigno, ut loquuntur, rationis, i. e. in conceptu noſtro antevertit, ita quidem, ut turpitudo iſta intrinſeca cognoſci poſſit ex honeſtatis regula, quæ nobis implautata eſt, & ad Juſtitiam & Sanctitatem Dei ſe conformat, licet de voluntate divina per Legem poſitivam declarata non conſtaret. Aliter res ſe habet cum illis Actionibus quæ à jure poſitivo deviant, hæ enim moralem malitiam per latam demum prohibitivam legem extrinſecus accipi unt, uti ex matrimonio cum ſorore contracto & aliis patet. Manifeſtum, uti putamus, ex dictis evadit, ab indifferentia objecti ad indifferentiam ipſius Actionis nullam eſſe conſequentiam.

IX. An

IX. An autem argumenta, quæ hactenus pro stabilienda & probanda Seldeni opinione, sufficiant, nunc videbimus? Certe tanti ponderis non sunt, ut publicum mereantur applausum, & ad confirmandam in *Furto Ægyptiaco* perfectam licentiam sufficiant. Dicitur autem perfecte licitum quod rectum est & salvis officiorum Regulis fieri potest. Vid. *Grot. de J. B. & P. lib.* 3. *cap.* 4. §. 2. & *cap.* x. §. 1. *n.* 3. *Samuel. Pufendorf. de J. N. & G. lib.* 1. *c.* VII. §. 2. Huic opponitur imperfecte licitum, quod legi quidem Naturali aut Divinæ adversatur, in foro tamen humano impunitatem à pœna, aut libertatem ab impedimento, aut utrumque habet. Quamvis autem hæc omnia in thesi concedantur *Seldeno*, quod Magistratus vel in pœnam vel ob aliam probabilem causam Dominio rerum suarum privare posset subditum; attamen in hypothesi, quoad *Furtum Ægyptiacum*, deficiet Applicatio. Nimirum in hoc furto caute à se invicem discernendi sunt duo Actus distinctissimi: Prior conspicitur in ablatione rei alienæ, posterior in retentione quadrantis ex re furtiva. Per legem publicam nulla furi licentia tribuebatur ad eripiendam alteri rem; Si deprehenderetur priusquam ad furum Præsidem vel Principem perveniret, nulli dubitamus, quin Dominus totam rem sibi vindicare, furemque verberibus ac plagis digne coërcere

potuerit. Ita etiam Lex à *Lycurgo* lata statuebat. Nam apud *Lacedæmonios* Lex ipsam quoque ablationem licitam pronunciabat, si modò clàm peracta, illosque tantum qui in furto deprehenderentur, judicabat dignos pœnâ, quæ consistebat in verberibus, mulcta & famè. Conf. *Isocrat. in Panathenaic. fol.* 407. *edit. Wolff. Xenoph. de expedit. Cyr. lib.* 10. *fol.* 335. *&* *de Republ. Lac. fol.* 677.

X. Quæ unquam gens ejusmodi legem edixit, ut publicam licentiam furibus tribueret ad eripienda alterius bona? Antiquissimas leges Noachidis si consideremus, ab ipso Deo datas, uti Hebræi commemorant *Gem. Bab. ad Tit. Sanhedr. c.* VII. *Maim. Hal. Melach. c.* IX. & hoc interdictum reperitur. Vid. *Hugo. de Roy de eo quod justum lib.* I. *Joh. Selden. de Jur. Nat. & Gent. lib.* VI. *c.* I. 2. Imo etiam Philosophi testantur, ut *Aristotel. l.* 2. *Ethic. c.* VI. Contra naturam esse ait Cicero de *Offic.* 3. ex hominis incommodo suum augere commodum. Et alibi, illud natura non patitur, ut alienis spoliis nostras facultates, opes augeamus. Arnold. Vinn. ad § I. *Instit. de Furt. n.* 6. Et profecto societas mortalium, ad quam geniti sunt homines, constare non potest, nisi possessiones cujusque tutæ sint; Quare qui privato aliquid eripit & subripit, lædit simul Rempubl. ejus vinculum dissolvendo; & fur hoc faciens hoc facit & turpe quid

com-

committit. Hinc merito explodenda *Pyrrhonis* sententia, qui teste *Diogen. Laert. in Pyrrhon.* tradit: nihil naturâ turpe esse, sed lege, opinione & instituto hominum. Et in vita Aristippi hoc refert dogma Cyrenaicorum: Nihil esse natura justum sive malum sive turpe, sed lege & more. Contra quos fuse disputat *Cicero lib.* 1. *de LL.* Conf. *Selden. de jur. Nat. & Gent. lib.* 1. *c.* VIII. & *Hugo Grot. in proleg. de J. B. & P.* Unde saniores populi furtum turpe, injustum & pœna dignum judicarunt ex hoc fundamento.

XI. Nec procedit alterum in lege Ægyptiorum, quod si furtum jam eò loci delatum fuerit, quo destinabatur, Furi manifesto relinquebatur quarta furtivæ rei pars consentiente pristino Domino. Pugnat hæc lex cum jure naturæ, quo omnes obligantur, ut res nostras, quæ in potestate habent, in nostram iterum veniant. Si itaque Princeps furum bona proximo detracta in potestate habuit, cur non restituit ex obligatione juris naturalis, sed lucrum quoddam quæsivit retenta scil. quarta parte? Qui enim rem furtivam in custodiam sciens recipit, ut furi servet, tenetur Domino restitutionem: vid. *Bernhard.* Schultz *dissert. citat. pag.* 92. Si enim inventa res restitui debuit Domino, ut præmium inventionis petere non possit inventor, cur etiam non res furto ablata? Quare graviter

hoc loco peccaret Princeps furum, si sciens rem furtivam detineret, nisi quarta pars relinqueretur. Non itaque videmus quomodo hæc lex excusari possit à *Seldeno*.

XII. Devenimus nunc ad argumentum Roberti Scharockii, qui plenam ac proprie dictam licentiam *furti Ægyptiaci* ex lege eorum positiva conatur evincere: in eo saltem à Seldeno diversus, quod pro fundamento ponat non potestatem Magistratus, sed potius populi in legem consensum. Quoniam enim ab initio *Ægyptii* sine omni conditione fortunas vitasque suas commisissent, non fidei, sed voluntati Regis, ejusque Legislativam potentiam consensu suo confirmassent, inde postea, licet aliquod damnum sensissent, de injuria conqueri non posse, utpote quæ volenti non facta. Præsupposita ergò hujus Legis justitia, quæ ex consensu esset, negat eum, qui in surripiendis rebus morem præscriptum observasset, proprie *Furem* appellari posse, eò quod res invitis Dominis esse surreptas absonum foret dicere. Verum quàm erronea hæc sit sententia cl. *Rivinus* in dissert. ad h. loc. Diodor. satis refutavit, quando Scharrockii suppositionem ex Demosthene & Aristotele ita explicat: Verba Demosthenis & Aristotelis non sunt accipienda de Monarchico statu, qualis apud *Ægyptios* erat,

sed

ſed ſtatu populari, ubi leges communi Civitatis ſuffragio feruntur. Deinde, inquit, conſenſus ſubditorum in Regis imperium, cujus pars eſt Legislatoria poteſtas, id quidem operatur, ut injuſtas Leges ferenti reſiſtere non poſſint, cum ipſis ſola obſequii gloria ſit relicta. Exinde tamen nondum conficitur, ejuſmodi Leges, quibus vis infertur ſubditis, eſſe juſtas; cum injuſte agat Rex, ſi perſonas, res & jura & actiones non moderetur eo ordine, quo ad Felicitatem publicam pervenire licet.

XIII. Accedit, Legem apud Ægyptios, uti jam dictum, dediſſe quidem furi non manifeſto immunitatem à pœna publica, furi tamen manifeſto nequaquam libertatem ab impedimento: cum ſine dubio Dominus potuerit furi in ipſo delicto deprehenſo reſiſtere & rem ſibi ſuam ſervare. Quod ſi vero furtum eſſet patratum, & ad Principem furum deportatum, tunc priſtinus Dominus rei ex duobus malis non moralibus eligens id, quod minus erat, ne totam rem amitteret, in retentionem quadrantis conſentiebat, qui tamen conſenſus, utpote ſubſequens, vix furem tutum in conſcientia præſtabat. Et hæc ſunt, quæ de legibus Ægyptiorum inſignioribus in medium proferre voluimus. Tu, Benevole Lector, ſi quid illius, quod omnibus homi-

nibus commune est, passi fuerimus, id benigne interpretare.

Gloria sit soli, quo cœpimus auspice cursum
Et portum attigimus, vela regente Deo.

FINIS.

IN-

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A.

Æ-

Apo-

B.

Bo-

Che-

D.

G.

H.

I.

R 2 Kertz,

— *septi-*

M.

Me-

Nood,

Per-

Qu

Q.

R.

S.

Sacer-

Sigil-

Syne-

Ta

Usu-

W.

Z.

FINIS.

